

การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจาก
การเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ :
กรณีศึกษา พื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี

นางสาวmira ผาติยาวงศ์

รายงานวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
การพัฒนานักบริหารระดับสูงสำหรับข้าราชการรัฐสภาสามัญ รุ่นที่ 14
สถาบันพระปกเกล้า
พ.ศ. 2565
ลิขสิทธิ์ของสถาบันพระปกเกล้า

การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการ
อุตสาหกรรมเหมืองแร่ : กรณีศึกษา พื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี

โดย

นางสาวmira ผาติยาวงศ์

รหัสประจำตัว 65-14-41

สถาบันพระปกเกล้า

รายงานวิชาการส่วนบุคคล เรื่อง การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจาก
การเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ :
กรณีศึกษา พื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี

อาจารย์ที่ปรึกษา :

(อาจารย์กัญเกียรติ กุมิรัตน์)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม :

(นายวิทวัส ชัยภาคภูมิ)

อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรการพัฒนานักบริหารระดับสูง
สำหรับข้าราชการรัฐสภาสามัญ รุ่นที่ 14

(นายวิทวัส ชัยภาคภูมิ)
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

บทคัดย่อ

- ชื่อผู้จัดทำ : นางสาวมิรา ผาติยาวงศ์ นักศึกษาศาสนาบ้านพระปกเกล้า หลักสูตรการพัฒนา
นักบริหารระดับสูง สำหรับข้าราชการรัฐสภาสามัญ รุ่นที่ 14
- ชื่อหัวข้อเอกสาร : การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการ
อุตสาหกรรมเหมืองแร่ : กรณีศึกษาพื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี
- อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์กัญเกียรติ ภูมิรัตน์
- อาจารย์ที่ปรึกษา (ร่วม) : อาจารย์วิวัฒน์ ชัยภาคภูมิ

จากการศึกษาเรื่อง “การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ : กรณีศึกษาพื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์ ปัญหาการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว ลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี 2) ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย และนโยบายของการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ในต่างประเทศ และ 3) ศึกษาแนวทางในการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบ กิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่สามารถรองรับการดำเนินงานการพิจารณาประชุมของคณะกรรมการการ อุตสาหกรรม โดยศึกษารวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่หลังจากการ เลิกประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว ลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี และเปรียบเทียบกฎหมายการฟื้นฟู พื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในต่างประเทศ รวมทั้งเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ได้นำแนวคิดด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูพื้นที่ หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย แนวคิดการวิเคราะห์ปัจจัย สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกด้วย SWOT Analysis เพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและ องค์ประกอบของพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว ลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี ตลอดจนการศึกษาแนวคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้าน อุตสาหกรรมเหมืองแร่ ได้แก่ คณะกรรมการวิสามัญศึกษาแก้ไขปัญหามลพิษจากแร่รัตนบุรีเมืองแร่ และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ สภาพัฒนาราชภัฏ, อุตสาหกรรมจังหวัด, ผู้อำนวยการ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งผลจากการศึกษาข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่าสภาพปัญหาที่สำคัญของการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว ลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี มีดังนี้) ด้านผู้ประกอบการ : ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในระหว่างการขอประทานบัตรเหมืองแร่ เมื่อได้ประทานบัตรเหมืองแร่แล้ว และภายหลังจากยกเลิกกิจการเหมืองแร่ 2) ภาคประชาชน : ความรู้ ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับสารอันตรายที่เกิดจากการทำเหมืองแร่ 3) ภาครัฐบาล : การจัดการการควบคุมการกำกับดูแลด้านผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน

นอกจากนี้ จากการศึกษาค้นคว้าพบว่าแม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายและหน่วยงานในการกำกับดูแลให้ความช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ และการแต่งตั้งคือ พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 แต่พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมีบทลงโทษในกรณีที่มีการทำเหมืองแร่ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่และปัญหาด้านสภาพแวดล้อม รวมถึงปัญหาต่อสุขภาพของประชาชนที่ไม่เป็นธรรมต่อประชาชนที่ได้รับผลกระทบ อีกทั้งหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลก็มีข้อจำกัดในด้านงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานในด้านการฟื้นฟูผลกระทบพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ จากการศึกษาได้เสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ทั้ง 3 ส่วน คือ 1) ด้านนโยบายและกฎหมายที่ควบคุมดูแลการฟื้นฟูผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพประชาชน อันเกิดจากการประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่ : ควรแก้ไขรูปแบบการเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามเงื่อนไขการจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่มีระบบการลงทะเบียนผู้เข้าร่วมในเวทีรับฟังความคิดเห็นในหลายรูปแบบ ทั้งการลงชื่อเข้าร่วมที่สถานที่ราชการ จดหมาย และระบบออนไลน์ โดยมีการทำจดหมายแจ้งรายละเอียดแก่ผู้มีส่วนได้เสียที่อยู่ในพื้นที่โครงการเหมืองแร่และประชาชนในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงในระยะห่างรอบโครงการเหมืองแร่ไม่น้อยกว่า 1 กิโลเมตร 2) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน : ควรพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3) ด้านหน่วยงานภาครัฐและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง : 3.1) ควรมีการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง 3.2) เร่งรัดการฝึกอบรมหรือเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ต่าง ๆ ด้านการฟื้นฟูผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมหลังเลิกประกอบกิจการ 3.3) จัดหา เครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง ด้านเทคโนโลยี ตลอดจนนำนวัตกรรมสมัยใหม่เพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน 3.4) จัดหาบุคคลภายนอกหรือเอกชน ในการรับมอบหมายงานบางส่วนของส่วนราชการไปปฏิบัติแทน (Outsource) เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน 3.5)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำเขตแหล่งแร่ เพื่อการทำเหมืองแร่ ควรให้ความสำคัญในการจัดทำรายงานการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) ก่อนการพิจารณากำหนดพื้นที่เขตแหล่งแร่แนวทางดังกล่าวจะส่งผลให้ทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมทุกมิติ

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำเอกสารวิชาการกรณีศึกษาส่วนบุคคล เรื่อง “การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ : กรณีศึกษาพื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี” สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความอนุเคราะห์จากอาจารย์กัญเกียรติ ภูมิรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษา และอาจารย์วิหวัศ ชัยภาคภูมิ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ในการให้ความรู้ ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำเอกสารวิชาการจนเกิดความถูกต้อง ครบถ้วน และสมบูรณ์ สามารถที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณ นายสุทธิเกียรติ คชโสภณ รมมาธิการวิสามัญศึกษาแก้ไขปัญหาการออกประทานบัตรเหมืองแร่และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ สภาผู้แทนราษฎร นายอรรถสิทธิ์ อึ้งเหมอนันต์ อุตสาหกรรมจังหวัดสระบุรี นายวรพจน์ ทองอุปการณ ผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นายไพชยนต์ เจริญศรี ที่ปรึกษา นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านอุตสาหกรรมเหมืองแร่ รวมถึงประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ที่เสียสละเวลาในการให้ข้อมูล ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำเอกสารฉบับนี้ รวมทั้งเจ้าหน้าที่สถาบัน พระปกเกล้าผู้รับผิดชอบหลักสูตร ที่อำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำในการจัดทำรูปเล่มเอกสาร วิชาการ จนทำให้เอกสารวิชาการฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

นางสาวมิรา ผาติyawงศ์

นักศึกษาหลักสูตรการพัฒนานักบริหารระดับสูง

สำหรับข้าราชการรัฐสภาสามัญ รุ่นที่ 14

สถาบันพระปกเกล้า

พฤษภาคม 2566

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการดำเนินการ	2
1.3 ขอบเขตของการดำเนินการ	3
1.4 วิธีการดำเนินการ	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม	5
2.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูพื้นที่หลังจาก การเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย	7
2.2.1 พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510	7
2.2.2 พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560	9
2.2.3 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแร่ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2580)	12
2.2.4 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561	14

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3 กฎหมายและนโยบายการทำเหมืองแร่ในต่างประเทศ	16
- อินโดนีเซีย	16
- ฟิลิปปินส์	22
2.4 แนวคิดการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน และปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้วย SWOT Analysis	30
2.5 กรณีศึกษา	33
2.5.1 ข้อมูลจากการเดินทางศึกษาดูงานในพื้นที่ เรื่อง “การฟื้นฟูห้วยคลิตี้จากการปนเปื้อนสารตะกั่ว เนื่องจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ ในพื้นที่บ้านคลิตี้ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”	33
2.5.2 การเดินทางศึกษาดูงานกรณีศึกษาเรื่อง “การฟื้นฟูเหมืองแร่ หลังจากการเลิกประกอบกิจการ” ณ จังหวัดลำปาง	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการ	
3.1 วิธีการศึกษา	44
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	44
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	45
3.4 ระยะเวลาในการศึกษา	45
3.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา	46
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
4.1 สภาพปัญหาการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว ลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี	47
4.2 ปัจจัยในมิติต่าง ๆ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ หลังเลิกกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.3 การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายในประเทศ และต่างประเทศ ข้อดี และข้อเสีย อันนำมาซึ่งแนวทางในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากการทำเหมืองแร่	55
4.4 แนวทางในการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการ อุตสาหกรรมเหมืองแร่	60
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการศึกษา	63
5.2 ข้อเสนอแนะ	64
บรรณานุกรม	67
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก มูลค่าผลิตภัณฑ์รวม (พื้นฐาน PHP) และส่วนร้อยละแบ่งรายได้ต่อหัว (GDP) ค.ศ. 2003 – 2012	70
ภาคผนวก ข สัดส่วนร้อยละการส่งออกเหมืองแร่ของประเทศฟิลิปปินส์ ในปี ค.ศ. 2003 - 2012	71
ภาคผนวก ค แผนภูมิการวิเคราะห์สวอด	72
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์	73
ประวัติผู้ศึกษา	75

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 ประเภทแร่และระยะเวลาในการออกใบอนุญาตแร่	18
ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ SWOT ทั้ง 4 ด้าน เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของการพัฒนาอย่างยั่งยืน	33
ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในหรือปัจจัยภายใน (Internal Factors)	53
ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกหรือปัจจัยภายนอก (External Factors)	54
ตารางที่ 5 ตารางเปรียบเทียบการจัดการในด้านแนวทางการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการทำเหมืองแร่ต่างประเทศ	57

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แร่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ เนื่องจากเป็นวัตถุดิบสำคัญที่ใช้ในกระบวนการผลิตภาคอุตสาหกรรม และมีบทบาทต่อความสามารถ และความได้เปรียบในด้านการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตาม แร่เป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปไม่สามารถหามาทดแทนได้ อีกทั้ง กระบวนการนำแร่มาผ่านการถลุงเพื่อนำสินแร่มาใช้จากก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ จากสภาพปัญหาที่ผ่านมาพบว่าการดำเนินการจัดการการประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่มีการคัดค้านและร้องเรียนที่เกิดขึ้นจากปัญหาการประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ โดยสามารถแบ่งปัญหาของการใช้ทรัพยากรแร่เป็นสองประเด็น คือ ด้านนโยบายของรัฐในการกำหนดทิศทางการใช้ทรัพยากรแร่ไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืนและพึ่งตนเองได้ เพราะรัฐบาลมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแร่ เพื่อให้ทันต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ไม่ได้มีนโยบายส่งเสริมการประหยัดหรือชะลอการใช้ทรัพยากรให้ได้ยั่งยืนที่สุด อีกทั้ง รัฐบาลซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายการใช้ทรัพยากรแร่ไม่ได้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและผลกระทบที่จะเกิดจากการใช้ทรัพยากรแร่ ตลอดจนไม่ได้การกำหนดมาตรการในการป้องกัน และบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้น ความชัดเจนและรัดกุมไม่เพียงพอต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงส่งผลให้เกิดผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชน ประเด็นที่สอง คือ ด้านการบังคับใช้กฎหมายและบทลงโทษ เช่น การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ การเอื้อผลประโยชน์ต่อผู้ประกอบการโดยใช้ช่องโหว่ของกฎหมายความไม่เป็นเอกภาพของผู้ใช้กฎหมาย เนื่องจากมีหน่วยงานเกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการแก้ไขอย่างทันท่วงที แม้ในปัจจุบันได้มีการทบทวนนโยบายและทิศทางการใช้ทรัพยากรแร่ รวมถึงมีการตราพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 แต่ยังไม่สามารถให้ความเชื่อมั่นแก่ภาคประชาชนในพื้นที่ได้ เนื่องจากยังคงมีปัญหาการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาทรัพยากรในพื้นที่ รวมถึงการส่งเสริมหรือกำหนดมาตรการอื่น ๆ เพื่อชะลอการใช้ทรัพยากรแร่ให้ยาวนาน อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมกับทุกฝ่ายได้

อนึ่ง สำนักกรรมการ 1 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบคณะกรรมการด้านเศรษฐกิจอยู่ภายใต้มติบัญญัติของสภาผู้แทนราษฎรและรัฐสภา รวมทั้งมีขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่หลัก คือ งานเลขานุการที่ต้องทำการสนับสนุนข้อมูลในการพิจารณาศึกษา วิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริง การจัดทำเอกสารทางวิชาการข้อเสนอแนะด้านวิชาการและกฎหมาย ตลอดจนให้คำปรึกษา แนะนำและเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการตามอำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการสามัญ คณะกรรมการวิสามัญ คณะกรรมการร่วมกัน ซึ่งถือเป็นกลไกหนึ่งในที่สำคัญในระบบงานด้านนิติบัญญัติและการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งนี้ ผู้ศึกษาในฐานะวิทยากรกลุ่มงานคณะกรรมการการอุตสาหกรรม สำนักกรรมการ 1 สภาผู้แทนราษฎร และผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการวิสามัญศึกษาแก้ไขปัญหาการออกประทานบัตรเหมืองแร่และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ นั้น ต้องปฏิบัติหน้าที่ในกาสนับสนุนข้อมูลเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม รวมทั้งเรื่องที่มีการร้องเรียน การรับฟังข้อคิดเห็น การรวบรวมข้อเท็จจริง โดยที่ผ่านมามีพบว่าคณะกรรมการมีการพิจารณาเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเหมืองแร่จำนวนมาก โดยการพิจารณาศึกษาดังกล่าวเป็นปัญหาการร้องเรียนตั้งแต่ผู้ประกอบการยังไม่ได้มีการเริ่มขุดสำรวจแร่ ซึ่งสาเหตุที่ชาวบ้านมาคัดค้านร้องเรียนต่อคณะกรรมการ เนื่องจากประสบการณ์ที่ได้รับทราบจากปัญหาสุขภาพและปัญหาผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนในพื้นที่ที่เคยประกอบกิจการเหมืองแร่ ดังนั้น เพื่อเป็นเพิ่มความเข้าใจถึงสาเหตุที่มาของปัญหา และแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของประเทศ การศึกษาการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในกรณีศึกษาดังกล่าว จึงมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการของคณะกรรมการในสนับสนุนการดำเนินงานรวมถึงเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาปรับปรุงกฎหมาย หรือแนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทยต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการดำเนินการ

1.2.1 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว ลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี

1.2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย และนโยบายของการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางในการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่สามารถรองรับการดำเนินงานการพิจารณาประชุมของคณะกรรมการการอุตสาหกรรม

1.3 ขอบเขตของการดำเนินการ

การศึกษาการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานคณะกรรมการธิการการอุตสาหกรรม ได้กำหนดขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการและขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1.3.1 ขอบเขตของระยะเวลาดำเนินการ

ดำเนินการศึกษาการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย ตั้งแต่วันที่ 27 กันยายน 2565 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2566

1.3.2 ขอบเขตของเนื้อหา

- 1) ศึกษารวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ข้อกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว ลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี
- 2) ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในต่างประเทศ
- 3) ศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่

1.4 วิธีการดำเนินการ

สำหรับการกำหนดวิธีการศึกษาหรือกระบวนการศึกษา (Methodology) ผู้ศึกษาได้พิจารณาใช้กระบวนการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสารนั้น จะมีการดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้านการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย นโยบาย มาตรการ ข้อจำกัด ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ และระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง การทบทวนแนวความคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ได้แก่ คณะกรรมการวิสามัญศึกษาแก้ไขปัญหาการออกประทานบัตรเหมืองแร่และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ สภาผู้แทนราษฎร, อุตสาหกรรมจังหวัด, ผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาประมวลผลทั้งหมด และจัดทำเป็นเอกสารวิชาการเรื่อง "การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ : กรณีศึกษาพื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี"

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

แนวทางการฟื้นฟู หมายถึง แนวทางด้านนโยบาย กฎหมาย มาตรการในการควบคุม กำกับดูแลบนพื้นที่ที่เคยได้รับสัมปทานเหมืองแร่ ให้สามารถฟื้นคืนกลับสู่สภาพเดิมได้โดยผ่าน ขั้นตอนกระบวนการแก้ไขปรับปรุง ตลอดจนการบำบัดฟื้นฟูสภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้กลับมาอยู่ในสภาพที่ดีขึ้น และเหมาะสมสำหรับการใช้ประโยชน์ต่อไป

พื้นที่ หมายถึง พื้นที่ที่เคยได้รับสัมปทานเหมืองแร่ตะกั่ว อำเภอคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี

อุตสาหกรรมเหมืองแร่ หมายถึง กระบวนการผลิตโดยใช้วิธีการต่าง ๆ อาทิ การขุด การเจาะ ระเบิด สกัด เพื่อนำเอาแร่ธาตุที่มีค่ามาใช้ให้เกิดประโยชน์

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบสถานการณ์ ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน คณะกรรมการการอุตสาหกรรม

1.6.2 ทำให้มีแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานคณะกรรมการการอุตสาหกรรม

1.6.3 คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาการศึกษาการแก้ไขปัญหาการออกประทานบัตรเหมืองแร่และผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ คณะกรรมการการอุตสาหกรรม และบุคลากรในวงงานรัฐสภาที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อเสนอแนะของการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ : กรณีศึกษาพื้นที่อำเภอคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี เป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาปรับปรุงกฎหมาย หรือแนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานคณะกรรมการการอุตสาหกรรมครั้งนี้ ผู้ทำการศึกษาจึงได้นำหลักกฎหมาย และแนวคิดที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาประกอบการดำเนินการศึกษาดังนี้

2.1 แนวคิดด้านการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ (Conservation) คือ การสร้างสรรค์ การรวบรวม การสงวน การรักษาไว้ การใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน การทดแทนและการเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งนี้ การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวคิด¹ที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

2.1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรทุกอย่างไปพร้อมกัน ไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะทรัพยากรทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

2.1.2 การวางแผนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม เพราะมนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะมีประโยชน์สูงสุด หรือมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ขึ้นอยู่กับความสามารถของมนุษย์

2.1.3 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเป็นหนทางแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะทรัพยากรธรรมชาติมีจำกัดการใช้ทรัพยากรให้มีประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้นานขึ้นอยู่กับวิธีการใช้ทรัพยากรของมนุษย์

2.1.4 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นตระหนักถึงความสำคัญ และรู้จักใช้อย่างชาญฉลาดเพื่อให้เกิดผลดีต่อสังคมมนุษย์

2.1.5 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องของทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในสังคมเมืองหรือชนบท เพราะประโยชน์หรือผลกระทบที่ได้รับจะเกิดขึ้นกับทุกคน

¹ พรวิวัฒน์ กีก่อง, "แนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ", กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ วิทยาลัยอาชีวศึกษาพิษณุโลก, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2565, <https://shorturl.asia/TpEaj>.

2.1.6 ความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติและมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ของประเทศนั้น

2.1.7 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาตินอกจากเพื่อความอยู่ดีกินดีของมนุษย์มีผลดีทางด้านจิตใจด้วย เช่น การอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ สัตว์ป่าเพื่อความสวยงามและการพักผ่อน

จากมูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน² ในแนวความคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรทดแทนได้เป็นทรัพยากร ธรรมชาติที่ใช้แล้วสามารถฟื้นคืนสภาพได้ ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว ซึ่งได้แก่ ป่าไม้ มนุษย์ สัตว์ป่า พืช ดิน และน้ำ ทรัพยากรประเภทนี้ มักจะมีมากและจำเป็นอย่างยิ่งต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ มนุษย์ต้องการใช้ทรัพยากรนี้ตลอดเวลา เพื่อปัจจัยสี่ การเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติชนิดนี้ หรือการนำมาใช้ประโยชน์ ควรนำมาใช้เฉพาะส่วนที่เพิ่มพูนเท่านั้น ส่วนทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้ว จะหมดไปไม่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนได้ หรือถ้าจะเกิดขึ้นมาทดแทนได้ ก็ต้องใช้เวลานานมาก และมักเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งได้แก่ น้ำมัน ปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ และสินแร่การจัดการทรัพยากรประเภทนี้ จะต้องเน้นการประหยัด และพยายามไม่ให้เกิดการสูญเสีย ต้องใช้ตามความจำเป็น หรือถ้าสามารถใช้วัสดุอื่นแทนได้ ก็ควรนำมาใช้แทน รวมทั้งต้องนำส่วนที่เสียแล้วกลับมาใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าต่อไป

จากแนวความคิดดังกล่าว พบว่าแม้ว่าปัจจุบันมนุษย์จะมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยี สาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ปัจจุบันประชากรของโลกเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ทรัพยากรธรรมชาติมีเท่าเดิมและกำลังลดปริมาณลง จึงไม่มีใครทราบว่าการใช้ทรัพยากรในอนาคตจะเป็นอย่างไร และการดำรงชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับสิ่งที่มีชีวิต ได้แก่ พืช และสัตว์ โดยพืชนำธาตุอาหารจากดินมาใช้ในกระบวนการผลิต เพราะการทำลายทรัพยากรไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามเท่ากับเป็นการทำลายมรดกของมนุษยชาติ และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเกิดขึ้นทุกแห่งที่มีการใช้ทรัพยากร ดังนั้น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติควรคำนึงถึงผลดีและผลเสียไปพร้อมกัน เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจที่ถูกต้อง มนุษย์จึงจำเป็นต้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความสมบูรณ์พูนสุขของตนเอง การฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ป่าไม้ แหล่งน้ำ การพังทลายของหน้าดินต้องได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ ประชาชนจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติเพราะเป็นผู้ใช้ทรัพยากรเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้าง หรือนำสิ่งใดมาทดแทนทรัพยากรธรรมชาติได้

² พรชัย ธรรมธรรม, "แนวความคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม" สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่มที่ 19 เรื่องที่ 1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร, 2538).

2.2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ตามมาตรา 40 บุคคล และชุมชนย่อมมีสิทธิจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ร่วมมือ สนับสนุนการอนุรักษ์คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ มาตรา 57 รัฐต้อง (2) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา พื้นที่ บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุล และยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับ ประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน ตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา 57 การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใด ดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐ ต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของ ประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและ ชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมาย บัญญัติบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการ ดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่งในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้อง ระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อย ที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า

2.2.1 พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510

พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 เป็นกฎหมายว่าด้วยแร่ ฉบับที่ 3 โดยตราขึ้น เพื่อยกเลิกพระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่พระพุทธศักราช 2461 และที่แก้ไขเพิ่มเติมทั้งหมด ซึ่งประกาศราชกิจจานุเบกษา วันที่ 31 ธันวาคม 2510 และใช้บังคับในวันที่ 1 มกราคม 2511 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการอนุญาตหรือให้สิทธิเกี่ยวกับแร่ต่าง ๆ กำหนดมาตรการในการควบคุม การสำรวจแร่ การทำเหมือง การร่อนแร่ การขุดหาแร่รายย่อย การเก็บรักษาแร่ การประกอบธุรกิจ แร่ การครอบครองแร่ การแต่งแร่ การประกอบโลหกรรม การนำแร่เข้าหรือการส่งแร่ออกนอก ราชอาณาจักร ตลอดจนการวางมาตรการทางด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการประกอบ กิจการ การให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของคนงาน ซึ่งมีการวางมาตรการทางด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องในมาตรา ดังต่อไปนี้

มาตรา 55 ...ให้กรมทรัพยากรธรณีเก็บรักษาเงินบำรุงพิเศษดังกล่าวไว้เพื่อ จัดสรรสำหรับใช้จ่ายในการฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้ใช้ทำเหมืองแล้ว การป้องกันและปราบปรามการกระทำ

ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ และการใช้จ่ายในการบำรุงท้องถิ่นในจังหวัดที่มีการทำเหมืองอัครา การเสียเงินบำรุงพิเศษ หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการเรียกเก็บเงินบำรุงพิเศษ รวมตลอด ทั้งการจัดสรรเงินบำรุงพิเศษ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 69 ในการทำเหมืองหรือแต่งแร่ ห้ามมิให้ผู้ถือประทานบัตรกระทำหรือละเว้นกระทำการอันใดอันน่าจะเป็นเหตุให้แร่ที่มีพิษหรือสิ่งอื่นที่มีพิษก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือ ทรัพย์สิน

มาตรา 70 พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในเขตเหมืองแร่เพื่อตรวจการทำเหมืองได้ตลอดเวลา ให้ผู้ครอบครองเขตเหมืองแร่นั้นอำนวยความสะดวกตามควรแก่กรณี และให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้ถือประทานบัตรให้จัด การป้องกันอันตรายอันอาจเกิดจากการทำเหมืองหรือแต่งแร่ได้

มาตรา 71 ในกรณีที่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เห็นว่าการทำเหมืองหรือแต่งแร่ จะเป็นอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือทรัพย์สิน ให้มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้ถือประทานบัตร ให้เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขวิธีการทำเหมืองหรือแต่งแร่ตามที่เห็นว่าเป็นเพื่อป้องกันอันตรายนั้น ได้ และมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้หยุดการทำเหมืองหรือแต่งแร่เสียทั้งสิ้น หรือส่วนหนึ่งส่วนใดได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา 72 บรรดาขุม หลุม หรือปล่อง ที่ไม่ได้ใช้ในการทำเหมืองแล้ว ให้ผู้ถือประทานบัตรจัดการถมหรือทำที่ดินให้เป็นตามเดิมเสียทุกแห่ง ไม่ว่าประทานบัตรนั้นจะสิ้นอายุแล้วหรือไม่ เว้นแต่ประทานบัตรได้กำหนดเป็นอย่างอื่น หรือทรัพยากรธรณีประจำท้องที่จะได้สั่งเป็นหนังสือกำหนดเป็นอย่างอื่นด้วยความเห็นชอบของอธิบดี

ในกรณีที่มีได้มีการปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ถือประทานบัตรนั้นจัดการถมหรือทำที่ดินให้เป็นตามเดิม ผู้ถือประทานบัตรต้องปฏิบัติตามให้เสร็จภายในเก้าสิบวันนับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว

มาตรา 82 ในกรณีที่ผู้ถือประทานบัตรซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ประทานบัตรนั้นเป็นอันสิ้น

มาตรา 118 ในกรณีที่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เห็นว่าการแต่งแร่จะเป็นอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืชหรือทรัพย์สิน ให้มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้รับใบอนุญาตแต่งแร่ให้เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขวิธีการแต่งแร่ตามที่เห็นว่าเป็นเพื่อป้องกันอันตรายนั้นได้

มาตรา 119 อธิบดีมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตแต่งแร่ เมื่อปรากฏว่าได้มีการฝ่าฝืนบทแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือเงื่อนไขในใบอนุญาต หรือมีเหตุอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือความผาสุกของประชาชนคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตให้แจ้งไปยังผู้รับใบอนุญาต และให้ถือว่าใบอนุญาตนั้นเป็นอันสิ้นอายุนับแต่วันรับแจ้งคำสั่งนั้นผู้รับใบอนุญาตที่ถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งเพิกถอนต่อรัฐมนตรี โดยยื่นต่อทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ภายในสิบห้าวันนับ

แต่วันรับแจ้งคำสั่ง คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุดผู้ใดถูกเพิกถอนใบอนุญาตแล้ว จะขอรับใบอนุญาตอีกไม่ได้ จนกว่าจะพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันถูกเพิกถอนใบอนุญาต

มาตรา 131 กำหนดว่าเมื่อมีเหตุอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตนำเข้าในราชอาณาจักรหรือใบอนุญาตส่งแร่ออกนอก ราชอาณาจักรเมื่อใดก็ได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

จากพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนว่า “แร่เป็นของรัฐ” แต่การสำรวจแร่ หรือการทำเหมืองในที่ใดแม้ที่ดินกรรมสิทธิ์ต้องได้รับอนุญาต ทั้งนี้พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มีการแก้ไข 6 ครั้ง รวมถึงการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบัญญัติการทำเหมืองใต้ดินซึ่งปรากฏกระแสนการคัดค้านจากมวลชนอย่างกว้างขวางในชั้น การพิจารณาของรัฐสภา จึงได้มีการยกเลิกเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2560 เนื่องจากบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลง รวมระยะเวลาการใช้บังคับประมาณ 49 ปี

2.2.2 พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560

กฎหมายที่ใช้ในการกำกับดูแลการออกประทานบัตรเหมืองแร่ และการทำเหมืองแร่ คือ พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 ซึ่งนำหลักการในพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 และพระราชบัญญัติพิกัตอัตราค่าภาคหลวงแร่ พ.ศ. 2509 มาบัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับเดียว ประกาศราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2560 และให้ใช้มีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 180 วัน นับถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา (ใช้บังคับเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2560) โดยสรุปสาระสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย ได้ดังนี้

มาตรา 52 ห้ามมิให้ผู้ทำเหมืองในที่ใด ไม่ว่าที่ซึ่งทำเหมืองนั้นจะเป็นสิทธิของบุคคลใดหรือไม่ เว้นแต่จะได้รับประทานบัตร

ประทานบัตรให้ใช้ได้เฉพาะตัวผู้ถือประทานบัตร และให้คุ้มถึงลูกจ้างของผู้ถือประทานบัตรด้วย การขอและการออกประทานบัตร และคุณสมบัติของผู้ยื่นคำขอ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

กฎกระทรวงตามวรรคสามต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอนุญาตให้สอดคล้องกับบทบัญญัติ ในมาตรา 19 โดยต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความคุ้มค่า ในทางเศรษฐกิจ ความเหมาะสมของ เทคโนโลยีที่ใช้ในการทำเหมือง ความเหมาะสมของ มาตรการป้องกันผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน รวมทั้งการพิจารณา แผนการฟื้นฟู การพัฒนา การใช้ประโยชน์และการเผื่อระวัง ผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนให้สอดคล้องกับที่กำหนดไว้ในรายงาน การวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

มาตรา 54 ผู้ใดประสงค์จะขอประทานบัตร ให้ยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่

ผู้ยื่นคำขอประทานบัตรต้องส่งเอกสารหรือหลักฐานดังต่อไปนี้พร้อมคำขอ

(1) หลักฐานที่เชื่อถือได้ว่าพบแร่ชนิดที่ประสงค์จะเปิดการทำเหมืองอยู่ในเขตคำขอตามระเบียบ ที่อธิบดีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(2) แผนการฟื้นฟู การพัฒนา การใช้ประโยชน์ และการเฝ้าระวังผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนในระหว่างที่มีการทำเหมืองและหลังจากปิดเหมือง

(3) ข้อเสนอผลประโยชน์พิเศษแก่รัฐตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

...

การกำหนดหลักเกณฑ์การเสนอผลประโยชน์พิเศษแก่รัฐตามวรรคสอง (3) ให้กำหนดวิธีการในการจัดสรรผลประโยชน์พิเศษที่จะแบ่งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งของเขตพื้นที่ การทำเหมืองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีเขตติดต่อกับเขตพื้นที่การทำเหมืองซึ่งอาจจะได้รับผลกระทบ จากการทำเหมืองด้วย

ผลประโยชน์พิเศษแก่รัฐตามวรรคสอง (3) ให้ใช้ในการสำรวจหรือศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแร่ หรือเพื่อใช้ในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

มาตรา 68 ผู้ถือประทานบัตรมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ ดังต่อไปนี้ ...

...(4) ห้ามปิดกั้น ทำลาย หรือทำด้วยประการใดให้เป็นการเสื่อมประโยชน์แก่ทางหลวงที่ได้ ลงทะเบียนไว้ตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวงหรือทางน้ำสาธารณะ เว้นแต่จะได้รับความเห็นชอบจากเจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่ และได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงานผู้รับผิดชอบทางหลวง หรือทางน้ำสาธารณะดังกล่าวตามกฎหมาย โดยผู้ถือประทานบัตรต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือฟื้นฟูทางหลวงหรือทางน้ำสาธารณะให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ไม่น้อยกว่าเดิม...

... (8) ฟื้นฟูสภาพพื้นที่การทำเหมืองตามแผนการฟื้นฟู การพัฒนา การใช้ประโยชน์ และการเฝ้าระวัง ผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในระหว่างที่มีการทำเหมืองและหลังจากปิดเหมือง ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการแร่

(9) วางหลักประกันการฟื้นฟูสภาพพื้นที่การทำเหมืองและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการทำเหมือง ตามที่คณะกรรมการแร่กำหนด และในกรณีการทำเหมืองประเภทที่ ๒ และประเภทที่ ๓ ต้องจัดทำประกันภัยความรับผิดชอบต่อชีวิตร่างกาย ทรัพย์สินของบุคคลภายนอกตามวงเงินที่คณะกรรมการแร่กำหนดด้วย

...ในกรณีที่สภาพสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ผู้ออกประทานบัตรมีอำนาจกำหนดให้มีการปรับปรุง แผนการฟื้นฟู การพัฒนา การใช้ประโยชน์ และการเฝ้าระวังผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของ ประชาชนตาม (8) และปรับปรุงการวางหลักประกันตาม (9) ให้สอดคล้องกับแผนที่มีการปรับปรุงใหม่ได้

มาตรา 70 ในกรณีที่ผู้ถือประทานบัตรไม่ปฏิบัติตามมาตรา 68 (8) หรือไม่เยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองให้กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่นำเงินจากหลักประกัน หรือค่าสินไหมทดแทนจากการประกันภัยตามมาตรา 68 (9) มาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ และแจ้งให้ผู้ถือประทานบัตรนำหลักประกันมาวางหรือจัดทำประกันภัยให้ครบถ้วนตามเดิมภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

...ในกรณีที่ผู้ถือประทานบัตรได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ผู้ออกประทานบัตรกำหนด หรือได้ฟื้นฟู สภาพพื้นที่การทำเหมืองตามแผนฟื้นฟูครบถ้วนหรือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแล้ว ให้คืนหลักประกันตามมาตรา 68 (9) ส่วนที่เหลือให้แก่ผู้ถือประทานบัตร

มาตรา 81 คำขอประทานบัตรทำเหมืองได้ติดต้องประกอบด้วยข้อมูลตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยข้อมูล ดังต่อไปนี้...

...(8) แผนการฟื้นฟู การพัฒนา การใช้ประโยชน์และการเผื่อระวังผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนในระหว่างที่มีการทำเหมืองและหลังจากปิดเหมือง

(9) การวางหลักประกันเพื่อฟื้นฟูสภาพพื้นที่ที่ทำเหมืองและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจาก การทำเหมือง

มาตรา 189 บรรดาอาญาบัตร ประทานบัตร หรือใบอนุญาตที่ได้ออกให้ตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือเป็นอาญาบัตร ประทานบัตร หรือใบอนุญาต ตามพระราชบัญญัตินี้ และให้ยังคงใช้ได้จนกว่าจะสิ้นอายุหรือถูกเพิกถอน โดยต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ยกเว้นการจัดทำแนวพื้นที่กั้นชนการทำเหมืองและการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนตามมาตรา 32 การฟื้นฟูสภาพพื้นที่การทำเหมือง การวางหลักประกัน และการจัดทำประกันภัยตามมาตรา 68 (8) และ (9) ให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในการออกประทานบัตร

ซึ่งสาระสำคัญของพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 เป็นกฎหมายที่เป็นหลักสำคัญในการควบคุมกำกับดูแลการประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ผู้ศึกษาได้นำพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 มาเป็นกรอบในการสนับสนุนการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาในด้านการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย ทั้งนี้ การนำพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมาใช้เป็นหลักเกณฑ์นั้น ทำให้ผู้ศึกษาสามารถกำหนดกรอบการศึกษา และนำหลักการกฎหมายมาวิเคราะห์เนื้อหาด้านนโยบาย ยุทธศาสตร์ แนวทางกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศ ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย รวมทั้งการวิเคราะห์ประเด็นความแตกต่างที่ได้มีการเพิ่มเติม ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงจากกฎหมายพระราชบัญญัติแร่ฉบับเดิม (พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510) เนื่องจากกฎหมายพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ที่ประกาศใช้

มาเป็นเวลานาน ทำให้การบริหารจัดการแร่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน การกำกับดูแลไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของเหมืองแต่ละขนาด ขั้นตอนการขออนุญาตมีมากเกินไปจนเกิดความจำเป็น ทำให้เกิดความล่าช้า การจัดสรรผลประโยชน์จากทรัพยากรแร่กลับคืนสู่ท้องถิ่น ชุมชน การดูแลผลกระทบต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองยังมีน้อยเกินไป การจัดเก็บค่าภาคหลวงแร่อยู่ในระดับต่ำไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

2.2.3 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแร่ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580)

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแร่ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) จัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบทิศทางในการบริหารจัดการแร่ของประเทศในระยะ 20 ปี ข้างหน้า เพื่อให้การบริหารจัดการแร่เกิดประโยชน์สูงสุด ภายใต้ดุลยภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนตามหลักการและเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 โดยการจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแร่ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้วางกรอบทิศทางการบริหารจัดการแร่ของประเทศเพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยพัฒนาไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับแผนระดับชาติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแร่ เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ โดยยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแร่ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้กำหนดเป้าหมายยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแร่ 20 ปี คือ "การบริหารจัดการทรัพยากรแร่แบบองค์รวม เพื่อสนับสนุนวัตถุดิบให้เป็นฐานการผลิตเพื่อการพัฒนาประเทศ ยกกระดับคุณภาพชีวิต เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสุขภาพประชาชน" ทั้งนี้ ภายใต้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแร่ 20 ปี ได้กำหนดแนวนโยบายเป้าหมายการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย สรุปได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การกำหนดนโยบายบริหารจัดการแร่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

มาตรการการบริหารจัดการแร่รายชนิดให้เหมาะสมสอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการใช้ ประโยชน์ของประเทศและสามารถเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติประเภทอื่น โดยให้ความสำคัญกับการ ปกป้อง ฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแร่อย่างยั่งยืน

แนวทางบริหารจัดการแร่ในภาพรวม

มีการส่งเสริมให้มีการศึกษารูปแบบและแนวทางของการใช้ประโยชน์พื้นที่เหมืองแร่เก่า การฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสิ่งแวดล้อม ให้สามารถสร้างประโยชน์เชิง เศรษฐกิจชุมชน

ยกระดับการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพประชาชน

บริเวณพื้นที่การทำเหมืองที่สิ้นอายุประทานบัตรต้องการดำเนินการฟื้นฟูสภาพพื้นที่ ตามหลักวิชาการ โดยต้องใช้เทคโนโลยีและวิชาการสมัยใหม่ ที่อาจนอกเหนือจากตามที่ระบุไว้ในแผนการ ฟื้นฟูสภาพพื้นที่ภายหลังการทำเหมือง

มีการพัฒนาระบบจัดสรรผลประโยชน์ให้ภาครัฐ ท้องถิ่น และชุมชนที่เหมาะสมและเป็นธรรม

มีการฟื้นฟูสภาพและพัฒนาพื้นที่ภายหลังการทำเหมืองต้องดำเนินการอย่างจริงจัง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนภายหลังสิ้นสุดการทำเหมืองแล้ว โดยฟื้นฟูเพื่อคืนระบบนิเวศ ป่าไม้ หรือการพัฒนาพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์อย่างอื่นต่อชุมชนและท้องถิ่นตามความเหมาะสม

การพัฒนากลไก ระบบ กำกับดูแล ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล

- พัฒนาระบบการรายงานตามห่วงโซ่การนำทรัพยากรแร่ขึ้นมาใช้ตั้งแต่การทำเหมืองไปจนถึงผู้ใช้แร่ โดยระบบรายงานมีทางเลือก ๒ ระบบ คือระบบเอกสารและระบบเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์

- พัฒนากลไกการกำกับ ดูแล และตรวจสอบเพื่อป้องกันการเกิดผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมและสุขภาพจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ทั้งก่อนการทำเหมือง ระยะการทำเหมือง และ ภายหลังการทำเหมือง

- กำหนดให้มีบุคคลที่สามเข้าร่วมดำเนินการตรวจสอบในทุกขั้นตอนทั้งก่อนการทำเหมืองระหว่างการทำเหมือง การแต่งแร่ การประกอบโลหกรรม (ถ้ามี) และการฟื้นฟูหลังการทำเหมือง

ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) รวมถึง แผนการฟื้นฟูให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ความต้องการของชุมชนในพื้นที่ และหน่วยงานเจ้าของพื้นที่

อาจกล่าวได้ว่ายุทธศาสตร์การบริหารจัดการแร่ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในระยะยาว และมีความประสงค์ที่จะให้ประเทศไทยมีการวางแนวทางในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ในระยะยาวให้สอดคล้องกับกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการแร่ของประเทศที่ประสบปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาการจัดการผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตและสุขภาพของ

ประชาชนและชุมชนในบริเวณใกล้เคียงในพื้นที่พัฒนาใช้ประโยชน์ทรัพยากรแร่ โดยพบว่าได้มีการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการแร่ในภาพรวมของประเทศให้มีความชัดเจนและครอบคลุมภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ ปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการแร่ในทุก ๆ ด้านเพื่อลดความซับซ้อน และลดการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ พร้อมทั้งการเร่งเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเผยแพร่ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องให้กับภาคประชาสังคม เพื่อให้มีองค์ความรู้และข้อมูลที่เพียงพอสำหรับการพิจารณาตัดสินใจ รวมทั้งเสริมสร้างและส่งเสริมให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแร่ของประเทศผ่านกระบวนการที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ โดยแผนดังกล่าวมุ่งเน้นการปฏิรูปกลไกการบริหารจัดการแร่และวางพื้นฐานกรอบนโยบายการบริหารจัดการแร่ในภาพรวมของประเทศให้มีความชัดเจนทั้งเชิงพื้นที่ (การฟื้นฟูพื้นที่เหมืองแร่หลังเลิกกิจการ) การสร้างความเชื่อมั่นต่อภาคการลงทุนและภาคอุตสาหกรรม และแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคม ช่วงระยะ 10 ปี แนวนโยบายจะมุ่งเน้นให้ประเทศก้าวเข้าสู่ช่วงของการมีฐานวัตถุดิบที่มั่นคงสามารถตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งภาคการลงทุนและภาคอุตสาหกรรม ช่วงระยะ 15 ปี จะมุ่งเน้นให้ภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแร่ในประเทศพัฒนาเข้าสู่การเป็นอุตสาหกรรมสีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเป้าหมายระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) เป็นนโยบายการบริหารจัดการแร่ของประเทศที่ภาคอุตสาหกรรมแร่และอุตสาหกรรมต่อเนื่องมีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกิดประโยชน์สูงสุด ภายใต้ดุลยภาพแบบองค์รวมในทุกมิติทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน

2.2.4 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561

มาตรา 51 ให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ชำนาญการเพื่อทำหน้าที่พิจารณารายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งต้องประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และจะต้องมีเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจอนุญาตในกิจการอันเป็นสาระสำคัญสำหรับการดำเนินโครงการหรือกิจการหรือการดำเนินการนั้นตามกฎหมายร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วย

มาตรา 51/3 เมื่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการให้ความเห็นชอบ หรือในกรณีที่ไม่เห็นชอบ คณะกรรมการผู้ชำนาญการให้ความเห็นชอบตามมาตรา 51/1 แล้ว ให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจอนุญาต ตามกฎหมายนำมาตรการตามที่เสนอไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมไปกำหนดเป็นเงื่อนไข ในการสั่งอนุญาตหรือต่ออายุใบอนุญาต โดยให้ถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กำหนดตามกฎหมายในเรื่องนั้นด้วย

มาตรา 51/5 เพื่อประโยชน์ในการติดตามตรวจสอบและพัฒนาระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ให้ผู้ดำเนินการหรือผู้ขออนุญาตที่ได้จัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งได้รับอนุญาตให้ดำเนินการแล้ว จัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เสนอต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจอนุญาตอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติประกาศกำหนด

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งผู้ดำเนินการ หรือผู้ขออนุญาตจะต้องจัดทำ เมื่อได้รับอนุญาตให้ดำเนินโครงการหรือกิจการแล้ว พ.ศ. 2561 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2562 และ เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งผู้ดำเนินการ หรือผู้ขออนุญาตจะต้องจัดทำ เมื่อได้รับอนุญาตให้ดำเนินโครงการหรือกิจการแล้ว ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2564 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2565 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมออก “ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง หลักเกณฑ์ และวิธีการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งผู้ดำเนินการ หรือผู้ขออนุญาตจะต้องจัดทำเมื่อได้รับอนุญาตให้ดำเนินโครงการหรือกิจการแล้ว พ.ศ. 2561” ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2561 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ใน EIA เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561

ตามพระราชบัญญัติฯ เมื่อคณะกรรมการผู้ชำนาญการ (คชก.) ให้ความเห็นชอบรายงานฯ แล้ว ยังคงกำหนดให้หน่วยงานผู้อนุญาตต้องนำมาตรการตามที่เสนอไว้ในรายงานฯ ไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการสั่งอนุญาตหรือต่ออนุญาต โดยให้ถือว่าเป็นเงื่อนไขที่กำหนดตามกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ด้วย ในประเด็นนี้ ตามที่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขโดยพระราชบัญญัติฯ ฉบับที่ 2 ได้เน้นในจุดนี้เพิ่มขึ้นโดยเพิ่มข้อความกำหนดให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจอนุญาตนำรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการที่ผู้ดำเนินการหรือผู้ขออนุญาตต้องจัดทำไปกำหนดเป็นเงื่อนไขในการสั่งอนุญาต หรือต่ออายุใบอนุญาตด้วย (มาตรา 51/3 วรรคสอง) “รายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนดไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม” นี้ เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการในการติดตามตรวจสอบและพัฒนาระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม โดยผู้ดำเนินการหรือผู้ขออนุญาตซึ่งได้รับอนุญาตแล้ว ต้องจัดทำรายงานผลการ

ปฏิบัติตามมาตรการฯ ดังกล่าวเสนอต่อเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจอนุญาต อย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติประกาศกำหนด (มาตรา 51/5) ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฉบับนี้ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขดังกล่าว เช่น วิธีการเสนอรายงานผลการปฏิบัติตามมาตรการฯ หน่วยงานของรัฐที่ให้เสนอรายงาน ความถี่และข้อยกเว้นในการเสนอรายงาน ขั้นตอนที่ให้เสนอรายงาน รายละเอียดขั้นต่ำ ฯลฯ

จากการศึกษารวบรวมพบว่าการทำเหมืองที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหา ในทุกมิติ สาเหตุมาจากการไม่มีความรับผิดชอบของผู้ประกอบการ และการตรากฎหมายเพื่อ กำกับ ควบคุมดูแล การประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ทั้งนี้ การอนุญาตประทานบัตรเหมืองแร่ ที่ผ่านมาและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น 3 ช่วงระยะเวลา คือ

1) ระยะก่อนตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2518 ที่บังคับให้มีการทำ EIA

2) ระยะหลังจากตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2528 แล้ว แต่ยังไม่มีการกำหนดให้มีการจัดทำ EHIA ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และการตรา พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ที่ให้สิทธิชุมชนในการทำการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ

3) ระยะเหมืองแร่ที่เกิดขึ้นหลังมีการตรากฎหมายข้อกำหนดเรื่อง EIA และ EHIA รวมทั้งพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ซึ่งมาจาก“ผลจากการปนเปื้อนของ แคลเซียมในดิน น้ำ และระบบนิเวศในบริเวณกว้าง และผลต่อสุขภาพจากพิษแคลเซียม ทั้ง โรคไต และปวดกระดูก รวมไปถึงการสูญเสียจิตวิญญาณจากการย้ายพระธาตุผาแดง ผลกระทบ ต่อเศรษฐกิจจากข้าวขายไม่ได้ เพราะผู้บริโภครักกลัวพิษภัยของแคลเซียม และผลที่ชาวบ้านต้อง เปลี่ยนอาชีพ” เป็นคำกล่าวของบุญเรือน ชัยชนะวงศ์ ชาวตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผู้แทนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองแร่จากตำบลแม่ดาว อำเภอแม่ สอด จังหวัดตาก ผู้ได้รับผลกระทบทางสุขภาพจากการมีแคลเซียมในกระแสเลือดระดับสูง ซึ่ง ปัจจุบันยังต้องเข้าออกโรงพยาบาลเพื่อรักษาโรคต่าง ๆ อันเป็นผลจากแคลเซียมที่สะสมใน ร่างกายมาอย่างยาวนาน สะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบจากเหมืองแร่สังกะสี และถ่านหินที่ขุดพบ เรียน จากการทำเหมืองในพื้นที่ลุ่มน้ำ ที่ชาวบ้านยังคงได้รับผลกระทบ ตั้งแต่เหมืองเปิดดำเนินการ เมื่อ พ.ศ. 2512 ก่อนที่จะมีกฎหมายกำหนดให้ทำรายงาน EIA

2.3 กฎหมายและนโยบายการทำเหมืองแร่ในต่างประเทศ

ประเทศอินโดนีเซีย

กฎหมายการทำเหมืองแร่ของอินโดนีเซีย : กฎหมายการทำเหมืองแร่ของอินโดนีเซีย อยู่ภายใต้กฎหมาย ฉบับที่ 4 ปี ค.ศ. 2009 ว่าด้วยการทำเหมืองแร่และถ่านหิน ซึ่งแก้ไข เพิ่มเติมโดยกฎหมายฉบับที่ 3 ปี ค.ศ. 2020 และกฎหมายฉบับที่ 11 ปี ค.ศ. 2020 ซึ่งประกอบ

ไปด้วยกฎหมาย และระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมเป็นกฎหมายเหมืองแร่ของอินโดนีเซีย โดยสรุปรายละเอียด ดังนี้

หน่วยงานที่กำกับดูแลอุตสาหกรรมเหมืองแร่ คือ อธิบดีกรมแร่และถ่านหินของกระทรวงพลังงานและทรัพยากรแร่แห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (DGMC) มีหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดและดำเนินการตามนโยบายด้านการพัฒนาควบคุมและกำกับดูแลกิจกรรมการทำเหมืองแร่และถ่านหิน ทั้งนี้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมดูแลกิจการเหมืองแร่และถ่านหินจะเป็นกฎหมายที่มีลักษณะการดำเนินกิจการที่เกี่ยวข้องหรือมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเหมืองแร่ อาทิ กฎหมายฉบับที่ 32 ปี ค.ศ. 2009 มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและการจัดการ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยกฎหมายฉบับที่ 11 ของปี ค.ศ. 2020 ว่าด้วยการสร้างงาน กฎหมายฉบับที่ 5 ของปี ค.ศ. 1960 ว่าด้วยหลักการเกษตรขั้นพื้นฐานและข้อบังคับกฎระเบียบอื่น ๆ เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมเหมืองแร่

การออกใบอนุญาตในการสำรวจแร่ การให้ประกอบกิจการทำเหมืองในอินโดนีเซีย ส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบของใบอนุญาตประกอบธุรกิจเหมืองแร่ (IUPs) ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้ง 1) ขั้นตอนการสำรวจแร่ตามข้อกำหนดของ IUPs และ 2) ขั้นตอนการทำเหมืองแร่ ทั้งนี้ กฎหมายการทำเหมืองแร่ของอินโดนีเซียยังรับรองใบอนุญาตที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการทำเหมืองในรูปแบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือต่อเนื่องกับการทำเหมือง อาทิ สัญญาว่าจ้างแรงงานเหมือง และใบอนุญาตการทำเหมืองของประชาชน

อย่างไรก็ตาม การสำรวจแร่ตามใบอนุญาตของอินโดนีเซีย จะอนุญาตให้ผู้ประกอบการดำเนินกิจกรรมการสำรวจทั่วไปและการศึกษาความเป็นไปได้ในการทำเหมืองทั้งหมดเอง ในขณะที่ IUPs จะเข้ามามีส่วนร่วมในการทำเหมือง/แปรรูป/ถลุง /ใช้ประโยชน์/ขนส่งและขาย

ตารางที่ 1 ประเภทแร่และระยะเวลาในการออกใบอนุญาตแร่

ประเภทแร่	ใบอนุญาต IUP ในการสำรวจแร่			ใบอนุญาต IUP ในการทำเหมืองแร่		
	ที่มา	ระยะเวลา	ขนาดพื้นที่	ที่มา	ระยะเวลา	ขนาดพื้นที่
แร่โลหะ	ประกาศราคา	8 ปี ขยายได้ 1 ปี	สูงสุด 1 แสน เอเคตาร์	ได้รับการอนุญาต หลังเสร็จสิ้นการสำรวจ	20 ปี + ต่ออายุได้ 2 ครั้ง ครั้งละ 10 ปี หรือ 30 ปี + 10 ปี ต่อครั้ง พร้อมโรงงานแปรรูป และ/หรือ การกลั่นแบบครบวงจร	สูงสุด 25,000 เอเคตาร์
แร่โลหะ	ยื่นขอใบอนุญาต	3 ปี และ 7 ปี สำหรับแร่ อโลหะบางประเภท	สูงสุด 25,000 เอเคตาร์		10 ปี + ต่ออายุได้ 2 ครั้ง ครั้งละ 5 ปี หรือ 20 ปี + ขยาย 2 ครั้ง ครั้งละ 10 ปี สำหรับแร่โลหะบางชนิด	สูงสุด 5,000 เอเคตาร์
หิน	ยื่นขอใบอนุญาต	3 ปี	สูงสุด 5,000 เอเคตาร์		5 ปี + ต่ออายุได้ 2 ครั้ง ครั้งละ 5 ปี	สูงสุด 1,000 เอเคตาร์
ถ่านหิน	ประกาศราคา	7 ปี ขยายได้ 1 ปี	สูงสุด 50,000 เอเคตาร์		30 ปี + 10 ปี ต่อครั้ง พร้อมกิจกรรมการพัฒนาและ/หรือการใช้ประโยชน์แบบบูรณาการ	สูงสุด 15,000 เอเคตาร์

หมายเหตุ : 1 เอเคตาร์เท่ากับ 10,000 ตารางเมตร หรือประมาณ 6 ไร่ 1 งาน

สิทธิในการใช้พื้นที่ดิน

ผู้ถือใบอนุญาต IUP ในการสำรวจเหมืองแร่ไม่สามารถยึดครองหรือถือสิทธิพื้นที่เหนือพื้นผิวดินเหมือนเป็นเจ้าของพื้นที่ได้และไม่ได้ให้สิทธิแก่ผู้ถือครองในการใช้พื้นผิวดินของที่ดินเช่นกัน ทั้งนี้ ต้องได้รับการอนุญาตจากเจ้าของที่ดิน หรือ ผู้ครอบครองที่ดินอย่างถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้นจึงสามารถขุดเจาะสำรวจเหมืองได้ ทั้งนี้ รัฐบาลอินโดนีเซียมีสิทธิที่จะเวนคืนที่ดินเพื่อประโยชน์สาธารณะ สำหรับการป้องกันประเทศและความมั่นคงของประเทศ อาทิ การสร้างถนน การเก็บค่าผ่านทาง การสร้างท่าเรือ โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ โดยบริษัทผู้ประกอบกิจการเหมืองแร่จะต้องตกลงเรื่องการอนุญาตขอใช้ที่ดินและยอมรับข้อตกลง รวมถึงจ่ายค่าชดเชยให้กับเจ้าของที่ดินที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะเลิกทำเหมืองแร่ โดยกระทรวงพลังงานและทรัพยากรแร่สาธารณรัฐอินโดนีเซีย (MEMR) จะเป็นผู้ให้ข้อมูลความรู้การทำข้อตกลงการขออนุญาตใช้ที่ดินระหว่างบริษัทเหมืองแร่และเจ้าของที่ดิน

การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

1) ต้องได้รับการอนุญาตด้านสิ่งแวดล้อมใดบ้างเพื่อดำเนินการสำรวจเหมืองแร่ ในขั้นตอนการสำรวจแร่ไม่จำเป็นต้องมีการอนุญาตด้านสิ่งแวดล้อม แต่ผู้ขอสำรวจแร่จะต้องส่งเอกสารหนังสือสัญญากับหน่วยงานที่ออกใบอนุญาตให้สำรวจว่าจะปฏิบัติตามกฎระเบียบด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและการจัดการตามที่กำหนด ก่อนเข้าสู่ขั้นตอนกระบวนการขุดเจาะสำรวจ หากเป็นกรณีการดำเนินขั้นตอนการทำเหมืองแร่ต้องได้รับการอนุมัติด้านสิ่งแวดล้อม โดยการเตรียมขั้นตอนและรับเอกสารการอนุมัติด้านสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบของการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (AMDAL) หรือความพยายามในการจัดการสิ่งแวดล้อมและความพยายามในการติดตามตรวจสอบสิ่งแวดล้อม (UKL- UPL) ก่อน

2) ข้อกำหนดสำหรับการจัดเก็บหางแร่และกากแร่ หรือของเสียอื่น ๆ จากการปิดเหมือง

ต้องมีการอนุญาตทางเทคนิคเฉพาะเพื่อจัดเก็บหางแร่ กากแร่ และของเสียอันตรายอื่น ๆ โดยการดำเนินการจะต้องมีข้อกำหนดดังต่อไปนี้

2.1) ตั้งอยู่ในสถานที่ซึ่งครอบครองโดยผู้ประกอบการเหมืองแร่

2.2) ต้องเป็นพื้นที่ปราศจากน้ำท่วมถึงและไม่เสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ

2.3) มีอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกและมีคุณสมบัติที่เพียงพอมีมาตรฐานในการเก็บกักกากแร่ หรือของเสียอื่น ๆ ตามปริมาณและลักษณะของกากแร่หรือของเสียอันตราย และติดตั้งมาตรการควบคุมมลพิษสิ่งแวดล้อมในรูปแบบของอาคารแบบปิดที่ได้มาตรฐาน

2.4) มีอุปกรณ์ช่วยเหลือกรณีฉุกเฉินซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยถังดับเพลิง และอุปกรณ์ช่วยเหลือฉุกเฉินอื่น ๆ เพื่อความปลอดภัย นอกจากนี้ยังมีการจำกัดระยะเวลาในการวัดเก็บของเสียโดยขึ้นอยู่กับประเภทของของเสียแต่ละประเภท

สำหรับการปิดเหมืองผู้ประกอบการเหมืองแร่มีหน้าที่ต้องจัดทำแผนหลังการทำเหมืองแร่และมีการวางหลักประกันหลังการทำเหมือง

3) ระยะเวลาในการให้อุณหภูมิการสำรวจแร่และการอนุญาตให้ทำเหมืองแร่หลังจากเลิกกิจการเหมืองแร่

การปิดเหมืองจะต้องดำเนินการภายในระยะเวลา 30 วันหลังจากเลิกการทำเหมืองในพื้นที่การทำเหมืองที่เกี่ยวข้องเสร็จสิ้นบางส่วนหรือทั้งหมด เพื่อฟื้นฟูการทำงานของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเดิม ในการปิดเหมือง ผู้ประกอบการเหมืองแร่จะต้อง

3.1) ดำเนินการตามแผนหลังการทำเหมืองจนกว่าจะบรรลุเกณฑ์เป้าหมาย

3.2) ส่งรายงานความคืบหน้ารายไตรมาสไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ

3.3) ส่งคืนพื้นที่ดินให้กับเจ้าของ (ถ้ามี)

4) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวางแผนในการอนุญาตให้สำรวจแร่ หรือการอนุญาตให้ทำเหมืองแร่ ตามหลักการแล้วแผนบริหารจัดการแร่และถ่านหินของประเทศอินโดนีเซียจัดทำขึ้นโดยพิจารณาจากประเด็นต่าง ๆ รวมถึงแผนผังภูมิประเทศ และผังเขต นอกจากนี้ พื้นที่ทำเหมืองซึ่งอาจมีรูปแบบต่าง ๆ ถูกกำหนดโดยรัฐบาลท้องถิ่นและการร่วมพิจารณาในสภาผู้แทนราษฎรของอินโดนีเซีย จากนั้นจึงส่งต่อมายังรัฐบาลกลาง เพื่อพิจารณาให้เป็นแผนผังพื้นที่ระดับชาติ การให้อนุญาตสำรวจพื้นที่ IUP และการอนุญาตทำเหมือง จะต้องได้รับการพิจารณาและกำหนดการแบ่งเขตหรือการวางแผนที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ในการจัดทำเอกสารอนุมัติด้านสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบกิจการเหมืองแร่จะตรวจสอบและยืนยันความสอดคล้องของพื้นที่ทำเหมืองกับแผนผังเชิงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องต่อรัฐบาลท้องถิ่นก่อน

การดำเนินการด้านความปลอดภัยและการป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพ

1) กฎหมายในการควบคุมผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและความปลอดภัยในการทำเหมืองแร่ ซึ่งกฎหมายแร่กำหนดให้ผู้ถือใบอนุญาต IUP มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามหลักการของการทำเหมืองที่ดี ซึ่งจะรวมถึงการดำเนินการตามบทบัญญัติด้านความปลอดภัยในการสำรวจแร่และการทำเหมืองแร่ บทบัญญัติดังกล่าวอยู่ภายใต้ข้อบังคับของ MEMR ฉบับที่ 26 ปี ค.ศ. 2018 ว่าด้วยการปฏิบัติตามหลักการการทำเหมืองที่ดีและการควบคุมการทำเหมืองแร่และถ่านหิน

2) การทำสัญญาหรือบันทึกข้อตกลงกับผู้ประกอบการ นายจ้าง ผู้จัดการ และพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจแร่ หรือการทำเหมืองแร่ในด้านสุขภาพและความปลอดภัย ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการของการทำเหมืองที่ดี ผู้ถือใบอนุญาตในการสำรวจแร่หรือการทำเหมืองแร่ IUP จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1) มีหน้าที่ในการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบด้านเทคนิคการทำเหมืองแร่ โดยกำหนดให้เป็นผู้จัดการดูแลโครงสร้างด้านการทำเหมืองแร่ ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานการทำเหมือง ตามหลักการทำเหมืองที่ดี

2.2) มีบุคลากรด้านเทคนิคการสำรวจแร่ที่มีความรู้ความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการดำเนินการตามข้อกำหนดด้านความปลอดภัยในเมือง ผู้ถือใบอนุญาตให้สำรวจแร่ IUP จะต้องจัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นทั้งหมด ("อุปกรณ์" คือ อุปกรณ์ป้องกันภัยส่วนบุคคล สิ่งอำนวยความสะดวก บุคลากร และงบประมาณ และจัดตั้งและกำหนดกลุ่มองค์กรด้านความปลอดภัยในเมือง โดยสัดส่วนอ้างอิงจากจำนวน พนักงาน ลักษณะกิจกรรม หรือ ขนาดพื้นที่

ข้อกำหนดด้านความปลอดภัยในเมืองจะต้องดำเนินการตามการศึกษาความเป็นไปได้ที่ได้รับอนุมัติ เอกสารอนุมัติด้านสิ่งแวดล้อม แผนงานประจำปี และงบประมาณ

ด้านการบริหาร

การดำเนินการตามกฎหมายเหมืองแร่ของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ในด้านการบริหาร และการจัดการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการทำเหมืองแร่ รวมทั้งการออกใบอนุญาตการทำเหมือง ไว้ที่หน่วยงานรัฐบาลกลาง (MEMR) ซึ่งมีคณะกรรมการ (DGMC) สำนักงานทะเบียนกลางเป็นผู้รับผิดชอบในการออกใบอนุญาตสำรวจแร่ และใบอนุญาตการทำเหมืองแร่ IUPs ให้กับผู้ประกอบการเหมืองแร่ประเทศอินโดนีเซีย หากเป็นกรณีการออกใบอนุญาตสำรวจแร่และการทำเหมืองแร่ IUP เฉพาะแร่หินและแร่โลหะ ให้รัฐบาลท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบและดูแลควบคุมโดยมีเงื่อนไขว่าพื้นที่การทำเหมืองของ IUP ดังกล่าวตั้งอยู่ในจังหวัดหนึ่งหรือ ในเขตทะเลไม่เกิน 12 ไมล์ทะเลจากฝั่ง

ระบบการอุทธรณ์คำตัดสินของฝ่ายบริหารกรณีละเมิดกฎหมายเหมืองแร่ที่เกี่ยวข้อง

หากมีข้อพิพาทใดที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการของ IUP จะต้องได้รับการตัดสินผ่านศาลหรืออนุญาโตตุลาการภายในประเทศ ในกรณีของการตัดสินคดีความผิดตามกฎหมายเหมืองแร่สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สามารถยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองในพื้นที่ได้

กฎหมายรัฐธรรมนูญ

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของอินโดนีเซียมีการกำหนดดิน น้ำ และทรัพยากรในประเทศอินโดนีเซียถูกควบคุมโดยรัฐ และต้องใช้เพื่อเป้าหมายการพัฒนาประเทศสูงสุด การควบคุมการใช้ทรัพยากรแร่ธาตุและถ่านหินถูกควบคุมโดยรัฐบาลกลาง ดำเนินการตามนโยบายระเบียบ การบริหารจัดการและการกำกับดูแล ทั้งนี้ อินโดนีเซียไม่มีการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศในเรื่องเหมืองแร่

การเก็บภาษีที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการเหมืองแร่

การเก็บภาษีของกิจการสำรวจและการทำเหมืองแร่ : มีการเก็บภาษีสำรวจแร่ ภาษีอากร รวมถึงผู้ประกอบการเหมืองแร่มีหน้าที่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมให้แก่รัฐบาลที่เป็นรายได้จากภาษีที่ไม่ใช่ของรัฐ "ค่าเช่าคงที่" (ค่าธรรมเนียมคงที่คำนวณตามขนาดของพื้นที่ดิน และค่าธรรมเนียมการทำเหมืองแร่หรือค่าขออนุญาตเข้าพื้นที่เพื่อการสำรวจแร่ (อัตราจะขึ้นอยู่กับประเภทแร่) และอัตราค่าธรรมเนียมภาษีท้องถิ่น (เช่น ภาษีและค่าธรรมเนียมตามระเบียบแต่ละท้องถิ่น และอัตราค่าเช่าเงินให้กับชุมชนในพื้นที่เพื่อการสำรวจแร่ ทั้งนี้ ระเบียบหรือข้อกำหนดของแต่ละท้องถิ่นจำเป็นต้องสอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกับกฎหมายแร่สาธารณรัฐอินโดนีเซียเท่านั้น)

การเลิกกิจการเหมืองแร่ การยกเลิกการทำเหมืองแร่

บทบัญญัติกฎหมายเหมืองแร่ที่ให้สิทธิผู้ทำเหมืองแร่ในการเลิกกิจการเหมืองแร่ หรือการยกเลิกทำเหมืองแร่ผู้ถือใบอนุญาตในการสำรวจแร่และใบอนุญาตการทำเหมืองแร่ IUP

สามารถลดขนาดพื้นที่ที่จะทำเหมืองบางส่วน หรือคืนพื้นที่ทำเหมืองทั้งหมดได้ หากได้ปฏิบัติตามภาระหน้าที่หรือทำตามข้อตกลงแล้ว (รวมถึงการถมทะเลและกิจกรรมหลังการทำเหมืองเสร็จสิ้นแล้ว) และคำขอต้องได้รับการอนุมัติจาก MEMR ก่อน

ผู้ถือใบอนุญาตการสำรวจแร่ IUP ต้องนำพื้นที่ทำเหมืองแร่บางส่วนมาส่งเสริมการดำเนินการผลิต กรณีที่มีพื้นที่จำกัด หรือใบขออนุญาตสำรวจแร่หมดอายุและไม่ได้ขยายระยะเวลาการสำรวจแร่ อย่างไรก็ตาม MEMR จะเพิกถอนใบขออนุญาตสำรวจแร่ และใบขออนุญาตทำเหมืองแร่ IUP กรณีดังต่อไปนี้

- 1) ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือข้อบังคับที่กำหนดไว้ใน IUP
- 2) มีความผิดในคดีอาญา
- 3) ถูกประกาศให้เป็นผู้ล้มละลาย

ประเทศฟิลิปปินส์

อุตสาหกรรมเหมืองแร่มีศักยภาพที่สำคัญในการสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศฟิลิปปินส์ เนื่องจากฟิลิปปินส์เป็นประเทศที่มีทรัพยากรแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์ การประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่สามารถกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจและสร้างโอกาสการจ้างงานในชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากผู้ประกอบการเหมืองแร่นั้นจะควบคุมการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ภายในพื้นที่ทำเหมือง นอกจากนี้ยังสามารถสร้างรายได้จากอัตราแลกเปลี่ยนของประเทศผ่านการส่งออกและนำรายได้ที่จำเป็นมาสู่รัฐบาลผ่านภาษีและค่าธรรมเนียมที่จ่ายให้กับการสำรวจเหมืองแร่และการทำเหมืองแร่ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ของฟิลิปปินส์ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากนักต่อต้านวิจารณ์ว่าอุตสาหกรรมเหมืองแร่มีส่วนในการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจเพียงเล็กน้อย มีเพียงการจ้างแรงงานเหมืองแร่บางส่วน เมื่อเทียบกับการทำลายล้างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน อีกทั้ง บทบัญญัติเหมืองแร่มีข้อบกพร่องของการขออนุญาตสำรวจแร่ และการขออนุญาตทำเหมืองแร่จึงถือเป็นข้อจำกัดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของประเทศ

เพื่อจัดการกับปัญหาดังกล่าวประธานาธิบดีเบนิกโน อากีโนที่ 3 ได้ออกคำสั่งพิเศษ (Exclusive order) ฉบับที่ 79 หรือ EO 79 เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2555 เพื่อสนับสนุนการป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมระบบการทำเหมืองแร่อย่างมีความรับผิดชอบ อีกทั้ง จัดให้มีโครงการแบ่งปันผลประโยชน์หรือจัดสรรรายได้ที่เท่าเทียมกันมากขึ้นตามเป้าหมายในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ กำหนดวิสัยทัศน์ที่จะประสานนโยบายและข้อบังคับสำหรับการสำรวจแร่ และการทำให้เหมืองแร่ในประเทศให้มีความโปร่งใสและมีความรับผิดชอบมากขึ้นตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว EO 79 มุ่งเน้นความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ประกอบการเหมืองแร่จะปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับการทำเหมืองแร่อย่างเข้มงวด

ศักยภาพแร่การสนับสนุนด้านเศรษฐกิจ

ศักยภาพทรัพยากรแร่ : ฟิลิปปินส์เป็นหนึ่งในประเทศที่มีแร่สูงที่สุดในโลก โดยมีพื้นที่ถึง 9 ล้านเฮกตาร์ และมีศักยภาพแร่ธาตุสูงเป็นอันดับที่ 5 ของโลกในด้านปริมาณสำรองแร่ธาตุโดยรวม ซึ่งเป็นอันดับที่ 2 ในด้านศักยภาพแร่ทองคำ และอันดับที่ 3 ในด้านศักยภาพแร่ทองแดง จากข้อมูลของสำนักเหมืองแร่ และธรณีวิทยา (MGB) ฟิลิปปินส์มีศักยภาพด้านทรัพยากรแร่ที่ยังคงเหลือมูลค่าอย่างน้อย 840,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (47 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ) ในแร่ทองคำ ทองแดง นิกเกิล โครไมต์ แมงกานีส เงิน และเหล็ก จำนวนสิบเท่าของรายได้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประจำปีภายในประเทศ (GDP) ทั้งนี้ แร่ทองคำสำรองของฟิลิปปินส์เพียงอย่างเดียวอาจมีมูลค่าถึง 7.36 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ (16.873 พันล้านเหรียญสหรัฐ) หรือประมาณร้อยละ 76 ของ GDP ของประเทศที่ 9.73 ล้านล้านเหรียญสหรัฐในปี พ.ศ. 2554 ปริมาณมูลค่าดังกล่าวนี้อ้างอิงจากคณะกรรมการประสานงานสถิติแห่งชาติ (NSCB) ซึ่งมีมูลค่าเพียงพอที่จะขจัดความยากจนของประเทศฟิลิปปินส์ประเทศให้หมดไป

มูลค่าการผลิตรวมในการสำรวจแร่เพิ่มขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา (พ.ศ. 2546 - 2555)

จากมูลค่าการผลิต 41.1 พันล้านเปโซ พ.ศ. 2546 และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น 163.2 พันล้านเปโซ ในปี พ.ศ. 2554 และลดลงเหลือ 100.8 พันล้านเปโซ เนื่องจาก EO 79 กำหนดให้มีการโอนอนุมัติข้อตกลงแร่ใหม่ออกไปจนกว่ากฎหมายที่ปรับแผนและกลไกการแบ่งรายได้ใหม่จะมีผลบังคับใช้ การโอนการอนุมัติดังกล่าวส่งผลให้การเพิ่มรายได้ด้านอุตสาหกรรมการทำเหมืองแร่หยุดชะงักตามไปด้วย ทั้งนี้ พบว่า อุตสาหกรรมเหมืองแร่ของฟิลิปปินส์ส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจร้อยละ 0.6 – 1.0 ของ GDP รวมของประเทศ การส่งออกแร่และผลิตภัณฑ์จากแร่ระหว่างปี พ.ศ. 2546 – 2555 มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 4 ปรากฏตามภาคผนวก ก หน้าที่ 69 จากการจัดงานในภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่และเหมืองหินที่ปรากฏตามภาคผนวก ข หน้าที่ 70 มีเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ในปี พ.ศ. 2546 (จำนวน 104,000 คน) และสัดส่วนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 0.7 (จำนวน 252,000 คน) จึงถือว่าอุตสาหกรรมเหมืองแร่ นับเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้และแรงงานในประเทศ เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่และใช้งบประมาณในการลงทุนสูง ยิ่งไปกว่านั้นพบว่าอุตสาหกรรมดังกล่าวเพิ่มความเข้มแข็งให้กับการพัฒนาชุมชน การลงทุนด้านเหมืองแร่จากต่างประเทศ การลงทุนในอุตสาหกรรมเหมืองแร่เพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2549 - 2553 โดยศาลสูงสุดยึดตามรัฐธรรมนูญของข้อตกลงความช่วยเหลือทางการเงิน (FTAA) และกฎหมายสาธารณรัฐฉบับที่ 7942 หรือพระราชบัญญัติเหมืองแร่ของฟิลิปปินส์ปี ค.ศ. 1995 ตามข้อกำหนดกฎหมายอนุญาตให้ต่างชาติเป็นเจ้าของบริษัทเหมืองแร่ในประเทศฟิลิปปินส์

ปัญหาของการประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศฟิลิปปินส์ใน

ปัจจุบัน

อุตสาหกรรมเหมืองแร่ของฟิลิปปินส์เต็มไปด้วยปัญหาและความท้าทายต่าง ๆ ประเด็นที่สังคมในประเทศฟิลิปปินส์ต่อต้านมากที่สุด คือ

- 1) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน
- 2) การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ
- 3) สัดส่วนของรายได้ระหว่างภาครัฐบาลและผู้ประกอบการเหมืองแร่
- 4) การบังคับใช้กฎหมายเหมืองแร่ที่ทับซ้อน และไร้ประสิทธิภาพ

ในปัจจุบันพบว่าอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศฟิลิปปินส์ได้รับการยอมรับจากประชาชนน้อย มีการต่อต้านอย่างรุนแรง มีการขับไล่ผู้ประกอบการเหมือง เนื่องจากประชาชนเห็นว่าการทำเหมืองแร่เป็นการตัดดวงเอาผลประโยชน์จากทรัพยากรแร่และสร้างความเสียหายในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงก่อให้เกิดความเสี่ยง ความไม่ปลอดภัย และเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ 1) การทำเหมืองมักขับไล่ชาวบ้านในพื้นที่เดิมออกจากพื้นที่ทำเหมือง 2) การทำเหมืองแร่เป็นการทำลายวัฒนธรรมพื้นเมือง 3) การทำเหมืองก่อให้เกิดการรั่วไหลของสารอันตรายส่งผลให้แม่น้ำเสียหาย 4) การทำเหมืองแร่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ป่าโกงกาง 5) การทำเหมืองแร่ส่งผลให้แนวปะการังเสียหาย 6) การทำเหมืองแร่ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมถูกทำลาย 7) การทำเหมืองแร่เป็นการทำลายความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศ

ที่ผ่านมาในปี พ.ศ. 2555 เกิดภัยพิบัติใหญ่ถึง 2 ครั้งที่มีสาเหตุมาจากการประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ซึ่งสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศต่าง ๆ ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2555 มีการฆ่าปลาจำนวนมากในทะเลสาบบิโต ซึ่งเป็นแหล่งตกปลาที่อุดมสมบูรณ์ในอ่าวเลย์เต โศกนาฏกรรมดังกล่าวถูกเชื่อมโยงไปยังการปล่อยของเสียจากเหมือง Nicua Mining Corporation ซึ่งตั้งอยู่ที่ MacArthur, Leyte ต่อมาสำนักงานเหมืองแร่และธรณีศาสตร์ หรือ เอ็มจีบี (Mines and Geosciences Bureau : MGB) ระงับการดำเนินการของ Nicua หลังจากเหตุการณ์ต่อมาเกิดขยะสารพิษรั่วไหลในจังหวัดเบงกเวต หางแร่ราว 20 ล้านเมตริกตันพุ่งออกมาจากบ่อหางแร่ของเหมือง Padcal ยิ่งไปกว่านั้น เหมืองร้างที่มีอยู่ก็ยังคงก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในบริเวณใกล้เคียงกับเหมืองความเสียหายรวมถึงการระบายน้ำปนเปื้อนกรด โลหะหนักในน้ำ และบนผิวดิน การตกตะกอน สภาพความเสียหายหลุมบนหน้าผิวดิน ซึ่งเกิดจากการไร้ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการเหมือง ปัจจุบันมีเหมืองร้างจำนวน 22 แห่งในฟิลิปปินส์โดยมีเหมืองหลัก 6 แห่ง ที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟู

ทั้งนี้ รองประธานคณะกรรมการนโยบายสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมของสหภาพเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติระหว่างประเทศสวีเดนแลนด์ (International Union for

Conversation of Nature : IUCN) กล่าวว่าผู้ประกอบการเหมืองแร่ส่วนใหญ่ในฟิลิปปินส์ไม่ได้ระบุถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งวิธีแก้ไขที่จากเหตุการณ์ดังกล่าวด้วยในรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม/แถลงการณ์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA/EIS) ซึ่งขัดต่อมาตรฐานสากลที่บริษัทเหมืองแร่ต้องระบุผลกระทบทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการและกำหนดมาตรการฉุกเฉินหรือมาตรการแก้ไขที่จะดำเนินการ โดยเสนอให้รัฐบาลวางโครงสร้างหรือหน่วยงานที่จะตรวจสอบการทำเหมืองโดยเฉพาะและบังคับใช้นโยบายการทำเหมืองที่มีความรับผิดชอบอย่างเคร่งครัดเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านลบของการทำเหมืองต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชน แม้อุตสาหกรรมเหมืองแร่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ แต่สัดส่วนรายได้จากการทำเหมืองแร่ต่อเศรษฐกิจของประเทศยังคงอยู่ในระดับต่ำ จากตัวเลขของสำนักงานเหมืองแร่และธรณีศาสตร์ MGB อุตสาหกรรมเหมืองแร่มีสัดส่วนค่าเฉลี่ยไม่เกินร้อยละ 0.91 จากค่า GDP ของประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2546 – 2555

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาการทำเหมืองแร่ประสบกับปัญหาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ และราคาสินค้าแร่ในการส่งออกระหว่างประเทศที่ตกต่ำ อีกทั้ง การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเหมืองแร่ยังถูกคัดค้านร้องเรียน นอกจากนี้ การลงทุนในภาคเหมืองแร่ยังได้รับผลกระทบจากการร้องเรียนมายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการอนุมัติใบอนุญาตสำรวจแร่ (EPS) ที่ยาวนาน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมชี้แจงว่าแนวทางปฏิบัติของศูนย์การตรวจสอบใบอนุญาต MGB และการตรวจสอบใบอนุญาตทำเหมืองแร่ของสำนักงานระดับภูมิภาคนั้นซ้ำซ้อน และเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความล่าช้า นอกจากนี้ การลงทุนจากต่างประเทศยังถูกขัดขวางจากการควบคุมสัดส่วนของผู้ถือหุ้นในประเทศถึงร้อยละ 60 และภาษีสรรพสามิต (ค่าภาคหลวงแร่) อีกทั้ง ผลกระทบปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นผลมาจากการแปรรูปแร่ธาตุอย่างจำกัด ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ของอุตสาหกรรมในปัจจุบันมีการส่งออกในรูปแบบแร่ดิบ ตลอดระยะเวลา 50 ปี ที่อุตสาหกรรมเหมืองแร่ยังคงเป็นกิจกรรมจำกัดการส่งออกแร่

รายได้ที่ภาครัฐได้จากการประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศฟิลิปปินส์

รายได้ของรัฐบาลมาจากภาคเหมืองแร่เป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่ผลักดันนโยบายการทำเหมืองแร่ของรัฐบาลปัจจุบันรัฐบาลได้รับส่วนแบ่งรายได้จากการทำสัญญาเหมืองแร่ 2 ฉบับ

1) สัญญาแบ่งปันการผลิตแร่ (Mineral Production Sharing Agreement - MPSA) และสัญญาความช่วยเหลือทางการเงินหรือเทคนิค (FTA) ภายใต้ MPSA ส่วนแบ่งของรัฐจำกัดอยู่ที่ภาษีสรรพสามิตซึ่งคิดเป็นร้อยละ 2 ของมูลค่าแร่ที่สกัดออกมาภายใต้เขตการค้าเสรี (FTAA) รัฐบาลไม่ได้รับส่วนแบ่งจากแร่ธาตุที่บริษัทต่างชาติสกัดออกมา นอกจากภาษีปกติ (เช่น ภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีธุรกิจเฉพาะ) จากข้อมูลของกระทรวงการคลัง (Department of Finance: DOF) ด้วยอัตราปัจจุบัน รัฐบาลมีรายได้เพียงประมาณ 2,000 ล้านดอลลาร์ต่อปี หรือ

ต่ำกว่าร้อยละ 1 ของ GDP ของประเทศ รัฐบาลอื่น ๆ เช่น ชิลี เปรู กานา แคมเบีย และ ปาปัวนิวกินี มีรายได้จากการทำอุตสาหกรรมเหมืองแร่ที่เกินกว่าร้อยละ 10 ของ GDP

ปัจจุบัน EO 79 เรียกร้องให้สภาองค์กรสหผ่านกฎหมายเหมืองแร่ฉบับใหม่ที่จะเพิ่มส่วนแบ่งรายได้ของรัฐบาล จากข้อมูลของ MGB สภาประสานงานอุตสาหกรรมเหมืองแร่ (MICC) อยู่ในขั้นตอนสุดท้ายของการจัดทำร่างกฎหมายสำหรับการแบ่งรายได้ระหว่างรัฐบาลและผู้ประกอบการเหมืองแร่ คือ แผนการแบ่งปันรายได้จากการทำเหมืองใหม่ 2 รูปแบบ ได้แก่ การเก็บภาษีร้อยละ 10 จากรายได้รวมทั้งหมด และการจัดเก็บภาษีร้อยละ 50 จากรายได้จากการทำเหมืองที่ปรับปรุงแล้ว บวกร้อยละ 10 ของยอดขายรวม หากราคาโลหะเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 ต่อปี ให้ใช้รูปแบบการแบ่งรายได้ที่จะก่อให้เกิดรายได้สูงสุดแก่รัฐบาล ทั้ง 2 รูปแบบจะรวมภาษีเงินได้ และค่าภาคหลวงแร่จากการทำเหมืองที่ปรับปรุงแล้วเกี่ยวข้องกับความแตกต่างระหว่างยอดขายรวม และต้นทุนทางตรง ซึ่งประกอบด้วยต้นทุนที่เกิดขึ้นในการผลิตแร่จริง (ต้นทุนการทำเหมืองโดยตรง) และค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ โดยผู้ประกอบการเหมืองแร่ได้โต้แย้งว่าข้อเสนอทั้งสองจะทำให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่ของประเทศฟิลิปปินส์ไม่สามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้ เพราะภาษีสรรพสามิตร้อยละ 2 จาก ทั้งหมด 12 ภาษีที่นำมาใช้กับเหมืองแร่ เกี่ยวกับระบบภาษีเหมืองแร่ของฟิลิปปินส์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกือบร้อยละ 60 ของมูลค่าโครงการเหมืองแร่ทั้งหมดถูกส่งมอบให้แก่รัฐบาลตามอัตราภาษีเฉลี่ยที่มีประสิทธิภาพ (Average Effective Tax Rate: AETR) ซึ่งสูงกว่าประเทศเหมืองขนาดใหญ่ทั้งหมดเป็นอย่างมาก

ดังนั้น ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมจึงเชื่อว่ารัฐบาลควรคำนึงถึงความเสี่ยงในการทำเหมืองเป็นธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูงและมีต้องใช้เงินลงทุนสูง และผู้ประกอบการอุตสาหกรรมจำเป็นต้องมีแรงจูงใจเพื่อให้เกิดความเสี่ยงที่เท่าเทียมกัน ความซ้ำซ้อนของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายเหมืองแร่ จากร่างการทบทวนแผนพัฒนาระยะกลางของฟิลิปปินส์ (PDP) พ.ศ. 2554 - 2559 พบว่าข้อบังคับบางประการของนโยบายเหมืองแร่ในปัจจุบันของประเทศฟิลิปปินส์ (RA 7942) จะทับซ้อนหรือขัดแย้งกับกฎหมายของประเทศ และท้องถิ่นอื่น ๆ อาทิ พระราชบัญญัติสิทธิชนพื้นเมือง (IPRA) พ.ศ. 2540, พระราชบัญญัติเขตคุ้มครองแห่งชาติ (NIPAS) พ.ศ. 2535, กฎกระทรวงเทศบาลท้องถิ่น (LGC) พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติปรับปรุงการเกษตรและประมง (AFMA) พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2552 และ ELA/EIS โดยพบว่ารายละเอียดของกฎหมายดังกล่าวบางประการมีความไม่สอดคล้องกับนโยบาย ระหว่างพระราชบัญญัติเหมืองแร่กับอำนาจหน้าที่ที่ได้รับจากหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น (LGUs) ในขณะที่พระราชบัญญัติเหมืองแร่ได้ส่งเสริมนโยบายการทำเหมืองถ่านหินในประเทศที่มีแร่สะสม แต่บางจังหวัดกลับปฏิเสธการทำเหมืองถ่านหินทั้งหมด อีกทั้ง การขาดธรรมาภิบาลและการบังคับใช้กฎหมายเหมืองแร่ที่อ่อนแอได้นำไปสู่การขยายการทำ

เมืองขนาดเล็กที่ผิดกฎหมาย ปัจจุบันมีกิจกรรมเมืองแร่ขนาดเล็กที่ผิดกฎหมายมีมากกว่า 30 จังหวัดทั่วประเทศ สาเหตุดังกล่าวทำให้รัฐบาลต้องสูญเสียรายได้เป็นจำนวนมาก การทำเมืองขนาดเล็กยังก่อให้เกิดปัญหา อาทิ การใช้ปรอทอย่างต่อเนื่องในการสกัดทองคำ มีกระบวนการทำเหมืองที่ไม่ปลอดภัย ขาดการป้องกันผลกระทบต่อด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม การใช้เครื่องมือระเบิดเหมืองอย่างผิดกฎหมาย เป็นการทำลายพื้นที่บริเวณกว้างก่อให้เกิดการลดลงอย่างรวดเร็วของทรัพยากรแร่ธาตุ

ปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาคเหมืองแร่ EO79 และนโยบายใหม่ที่เสนอเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ควรมุ่งเน้นไปที่ปัญหาอื่น ๆ ของภาค ซึ่งรวมถึง

- 1) การขาดแผนที่แบบบูรณาการของพื้นที่ปิดการทำเหมือง "No – Go zone"
- 2) ขาดแนวทางในการกำกับ ควบคุม ดูแลการทำเหมืองแร่ขนาดเล็ก
- 3) การขาดนโยบาย กลยุทธ์ แผนการพัฒนากิจกรรมการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรแร่ และอุตสาหกรรมแร่โลหะ
- 4) ขาดความโปร่งใสในรายได้และการเก็บภาษีเหมืองแร่
- 5) การขาดฐานข้อมูลศูนย์กลางสำหรับอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ปัญหาเหล่านี้เมื่อได้รับการแก้ไขแล้วคาดว่าจะส่งผลดีต่อผลประโยชน์ของภาคเหมืองแร่ ทำให้ประเทศได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมอย่างเท่าเทียมกัน ในขณะเดียวกันก็ช่วยลดต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมให้น้อยที่สุด

จากข้อมูลการศึกษาพบว่า ประเทศฟิลิปปินส์ถือเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการดำเนินการประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่ สามารถกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ หากสามารถทำข้อตกลงในการจัดสรรรายได้จากการทำเหมืองอย่างถูกต้อง และเป็นธรรมจะส่งผลให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นและรายได้ของรัฐบาลเพิ่มขึ้น แต่ปัจจุบันชุมชนในท้องถิ่นมีแนวโน้มที่จะมองภาพลักษณ์เหมืองแร่ด้วยความกังวล เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบต่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ หากบริษัทเหมืองแร่ทั้งหมดปฏิบัติตามกฎหมายที่มีอยู่ มาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเต็มที่ ความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่อทางสังคมอาจหลีกเลี่ยงหรือลดลงได้ หากอุตสาหกรรมเหมืองแร่ประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและมีต้นทุนสูงกว่าต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ความพยายามในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมควรยึดมั่นและสอดคล้องกับกรอบนโยบายที่ถูกต้อง เพื่อแก้ปัญหาส่วนแบ่งรายได้ต่ำที่รัฐบาลได้รับจากการทำเหมืองแร่ จำเป็นต้องเร่งติดตามการออกกฎหมายกลไกการแบ่งสรรรายได้ใหม่ เพื่อการกำหนดสัดส่วนภาษีเหมืองแร่ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดโดยไม่ทำลายแรงจูงใจในการลงทุนของผู้ประกอบการเหมืองแร่ นอกจากนี้ รัฐบาลยังเสนอให้มีการจัดตั้งโครงสร้างหรือหน่วยงานที่จะตรวจสอบการทำเหมืองแร่โดยเฉพาะและบังคับใช้นโยบายการทำเหมืองที่มีความ

รับผิดชอบอย่างเคร่งครัด เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านลบของการทำเหมืองต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชน นอกจากนี้ ต้องมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนและวัดได้เพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎระเบียบจากบริษัทเหมืองแร่และติดตามความคืบหน้าของการปฏิรูปเพื่อให้มั่นใจได้ว่าเหมืองแร่และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมีความรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาข้อมูลของประเทศ และข้อมูลการทำเหมืองแร่ในประเทศอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จนั้น ควรมีการรวบรวมแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดอย่างครบถ้วนเพื่อให้ภาคีรัฐบาลภาคเอกชน และชุมชนที่ได้รับผลกระทบได้รับข้อมูลและรูปแบบกระบวนการตัดสินใจนอกจากนี้ ยังควรมีการสร้างศักยภาพการพัฒนาการทำเหมืองแร่อย่างต่อเนื่อง และ LGU ในด้านต่างๆ ดังนี้ ก) การประเมินทรัพยากรธรรมชาติ ข) การวัดผลกระทบทางเศรษฐกิจท้องถิ่น ค) การวัดผลกระทบต่อค่านิยมและวัฒนธรรมของชุมชน ง) การติดตามและประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบในทุกๆ ระดับ (โครงการ) ระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ และ ฉ) กระบวนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ล่วงหน้า และการมีส่วนร่วมของประชาชน เร่งดำเนินการแปรรูปอุตสาหกรรมเหมืองแร่ภายในประเทศมากขึ้นเพื่อให้การเติบโตของภาคอุตสาหกรรมครอบคลุมมากขึ้น กฎหมายอาจถูกนำมาใช้ซึ่งจะกำหนดให้ผู้ประกอบการเหมืองขนาดใหญ่โดยเฉพาะชาวต่างชาติตั้งโรงงานแปรรูปในประเทศ การจัดตั้งโรงงานแปรรูปจะสร้างรายได้ภาษีและโอกาสในการจ้างงานมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ประเทศฟิลิปปินส์ได้มีการตราพระราชบัญญัติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการทำเหมืองแร่ อาทิ ใบรับรองการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อม (พระราชกฤษฎีกา ประธานาธิบดีฉบับที่ 1586) รายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIS) (DENR AO No, 2003-30) พระราชบัญญัติน้ำที่สะอาด ค.ศ. 2004 (RA No. 9275) พระราชบัญญัติอากาศบริสุทธิ์ พ.ศ. 1999 (RA No. 8749) กฎระเบียบเกี่ยวกับน้ำเสีย น้ำทิ้ง ฉบับปรับปรุงปี ค.ศ.1990 (DENR AO No. 35, s.1990) พระราชบัญญัติควบคุมสารพิษของเสียอันตราย และนิวเคลียร์ ค.ศ. 1990 (RA No. 6969) พระราชบัญญัติการจัดการขยะมูลฝอยเชิงนิเวศ (RA No. 8749) โดยข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากการทำเหมืองแร่ดังกล่าวเป็นการควบคุมดูแล

แนวนโยบายการพัฒนาเหมืองแร่อย่างยั่งยืน

ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม

แนวนโยบายภาครัฐส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเหมืองแร่ คือ การส่งเสริมสนับสนุนการส่งออกแร่แปรรูปบางส่วนแทนแร่ดิบ ประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ยังได้เล็งเห็นความสำคัญของผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมของการทำเหมือง และได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการผลักดัน

"การทำเหมืองแร่สะอาด" ในประเทศนอกจากนี้ยังมีเลขาธิการ DENR ได้ออก AO No. 2021 - 40 เพื่อยกเลิกการห้ามวิธีการทำเหมืองแบบเปิดสำหรับทองแดง ทอง เงิน และแร่เชิงซ้อนในประเทศภายใต้ DENR AO No. 2017-10 และกำหนดมาตราวัด หลักเกณฑ์เพิ่มเติมสำหรับวิธีการขุดเจาะเหมือง สร้างความสมดุลในการพัฒนาเศรษฐกิจและการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

พระราชบัญญัติเหมืองแร่กำหนดให้มีเอกสารรายงานด้านสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการเหมืองแร่ระหว่างการสำรวจการพัฒนาการก่อสร้างเหมืองการผลิตแปรรูปแรกและการรื้อถอนเหมืองโดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) CEMCRR ประวัติการทำเหมืองแร่ และรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมาของผู้ประกอบกิจการเหมืองแร่

2) The EWP แนวทาง วิธี กลยุทธ์สำหรับการป้องกันผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและการแก้ไขฟื้นฟูปรับปรุงสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่

3) ECC และ EIS แผนงานด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสังคม

4) EPEP การเชื่อมโยงการดำเนินงานระหว่างแผนงาน ECC และ การวางหลักประกันของผู้ประกอบกิจการเหมืองแร่

5) แผนการฟื้นฟูในการยกเลิกเหมืองแร่ หรือรื้อถอนเหมืองแร่ (FMRDP) ขั้นตอนกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากการทำเหมืองที่ดำเนินการอยู่ไปสู่ระยะในการปิดเหมืองแร่ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการทำเหมืองกำหนดให้ FMRDP ได้รับการอนุมัติอย่างถูกต้อง ซึ่งจะพิจารณาสถานการณ์และต้นทุนการปิดเหมืองทั้งหมด รวมถึงการบำรุงรักษาและการตรวจสอบและค่าใช้จ่ายของพนักงานและสังคมอื่น ๆ รวมถึงการดูแลที่เหลืออยู่ หากจำเป็น ในช่วงระยะเวลา 10 ปี และการสร้างเหมืองขั้นสุดท้าย กองทุนฟื้นฟูและรื้อถอนกับธนาคารเงินฝากของรัฐบาล ในระหว่างการดำเนินการเหมือง กองทุนอื่น ๆ จะต้องถูกจัดตั้งขึ้นสำหรับหนี้สินที่อาจเกิดขึ้นและการฟื้นฟู การชดเชยความเสียหายจากของเสียและหางแร่ และค่าใช้จ่ายในการติดตามผล

ด้านความปลอดภัยและสุขภาพของประชาชน

พระราชบัญญัติการทำเหมืองกำหนดให้ผู้รับเหมาและผู้ได้รับอนุญาตการประกอบเหมืองแร่ทั้งหมดปฏิบัติตามข้อกำหนด DENR DAO 2000 - 98 ว่าด้วยมาตรฐานความปลอดภัย และสุขภาพของประชาชนจากการทำเหมืองแร่อย่างเคร่งครัด ซึ่งกำหนดมาตรการสำหรับการดูแลรักษาความปลอดภัยและสุขภาพของประชาชนจากการทำเหมืองแร่ และการพัฒนาเหมืองแร่ที่มีประสิทธิภาพโดยปราศจากของเสีย รวมถึงประมวลกฎหมายแรงงานของฟิลิปปินส์ยังกำหนดกฎระเบียบด้านสุขภาพและความปลอดภัยของประชาชนที่อยู่อาศัยบริเวณพื้นที่อุตสาหกรรมเหมืองแร่ นอกจากนี้ โบอนุญาตและข้อตกลงการทำเหมืองแร่มีข้อกำหนดว่าผู้

ประกอบกิจการเหมืองแร่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายกฎระเบียบและข้อบังคับในด้านแรงงาน มาตรฐานความปลอดภัยในด้านสุขภาพพระราชบัญญัติเหมืองแร่ IRR ได้กำหนดว่า MGB กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการเหมืองแร่หรือผู้ได้รับใบอนุญาตในการประกอบกิจการเหมืองแร่ รายงานแผนการด้านสุขภาพและความปลอดภัย รวมทั้งติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

2.4 แนวคิดการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน และปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้วย SWOT Analysis

การวิเคราะห์สภาพการณ์ (situation analysis) บางคนเรียกว่าการวิเคราะห์สภาพการณ์แวดล้อมหรือการวิเคราะห์สถานการณ์ เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กร หน่วยงาน ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ เราต้องการทราบสภาพการณ์หรือสถานการณ์ทั้ง 4 ด้าน คือ จุดแข็ง (strength, S) จุดอ่อน (weakness, W) โอกาส (opportunity, O) และอุปสรรค (threat, T) เมื่อนำตัวอย่างของแต่ละคำมารวมกัน คือ SWOT ก็อ่านว่าสวอด จึงนิยมเรียกว่าการวิเคราะห์สวอด (SWOT analysis) การวิเคราะห์สภาพการณ์ หมายถึง การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของสถานการณ์ใด ๆ การวิเคราะห์สภาพการณ์เป็นหัวใจสำคัญในการค้นหาข้อเท็จจริง ทั้ง 4 ด้านของสิ่งที่เราจะกระทำหรือดำเนินการ เช่น องค์กรการ แผนยุทธศาสตร์ นโยบาย แผนปฏิบัติราชการ โครงการ เป็นต้น

2.4.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง (S) เป็นการวิเคราะห์จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบของสิ่งที่จะกระทำอันรวมถึงจุดดี จุดเด่น ความแข็งแรง เข้มแข็ง ข้อได้เปรียบ หรือเป็นสภาพการณ์ที่เป็นประโยชน์ (helpful) อันเป็นคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ตรงกันข้ามกับจุดอ่อนนั่นเอง

2.4.2 การวิเคราะห์จุดอ่อน (W) เป็นการวิเคราะห์จุดด้อย ข้อเสีย หรือข้อเสียเปรียบ เป็นโทษ หรือเป็นสภาพการณ์ที่เป็นอันตราย (harmful)

2.4.3 โอกาส (O) เป็นการวิเคราะห์ถึงการมีสภาพการณ์ที่ดีหรือสภาพการณ์ในเชิงบวกเชิงเป็นคุณ ความเจริญก้าวหน้า ความเจริญเติบโต ตลอดจนโอกาส หรือช่องทางที่ดีในลักษณะต่าง ๆ ที่ตรงกันข้ามกับอุปสรรค

2.4.4 อุปสรรค (T) เป็นการวิเคราะห์ถึงภัยคุกคาม ข้อจำกัด สิ่งกีดขวาง สิ่งที่ไม่ดี ภัยร้ายความเสียหาย สิ่งเหนียวรั้ง ตลอดจนคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่เจริญก้าวหน้า และขัดขวางสิ่งที่เรากระทำหรือองค์กร

หลักการของการวิเคราะห์สวอด

หลักการสำคัญของการวิเคราะห์สวอดก็เพื่อรู้เรา รู้เขา ในมิติต่าง ๆ อันเป็นแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่จะกระทบกับสิ่งที่เราจะกระทำ การวิเคราะห์สวอดจะแบ่งออกเป็นหลักการตามภาพดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ภายใน (internal origin analysis) เป็นการวิเคราะห์มาจากภายใน อันประกอบด้วย การวิเคราะห์จุดแข็ง ซึ่งเป็นมิติที่เป็นคุณประโยชน์จะเอื้ออำนวยและส่งเสริมให้

องค์การหรือสิ่งที่จะกระทำบรรลุวัตถุประสงค์ และการวิเคราะห์จุดอ่อนซึ่งเป็นมิติที่เป็นอันตรายหรือเป็นโทษ การวิเคราะห์ภายในอันรวมทั้งจุดแข็ง และจุดอ่อน

2) การวิเคราะห์ภายนอก (external origin analysis) เป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอกองค์การหรือสิ่งที่กระทำ อันประกอบด้วย การวิเคราะห์โอกาสซึ่งเป็นมิติที่เป็นคุณประโยชน์ ส่งเสริมให้องค์การหรือสิ่งที่จะกระทำบรรลุวัตถุประสงค์เหมือนจุดแข็ง และการวิเคราะห์อุปสรรค ซึ่งเป็นมิติที่เป็นอันตรายเหมือนจุดอ่อน การวิเคราะห์สภาพการณ์ภายนอกอันรวมทั้งโอกาสและอุปสรรคเพื่อรู้จักสภาพแวดล้อมชัดเจน

สามารถดูเครื่องมือแผนภูมิการวิเคราะห์สวอตควรรอ่านและแปลความจากมิติบนลงล่าง และจากมิติด้านซ้ายไปด้านขวา เพื่อให้สอดคล้องกับ 2 หลักการสำคัญ (การวิเคราะห์ภายใน และการวิเคราะห์ภายนอก) ปรากฏตามภาคผนวก ค หน้าที่ 71

ประโยชน์ของการวิเคราะห์สวอต

จากการวิเคราะห์สวอตมิติต่าง ๆ ข้างต้น จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารผู้วางแผน ยุทธศาสตร์และแผนงานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) เข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคว่ามีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์การอย่างไร

2) สามารถประยุกต์จุดแข็งและโอกาสต่าง ๆ สนับสนุนและเอื้ออำนวยให้องค์การประสบความสำเร็จ และหาทางสกัดกั้นหรือบริหารจุดอ่อนและอุปสรรคที่อาจทำลายการดำเนินงานไว้ให้อยู่ในสภาวะที่เหมาะสม ไม่มีผลกระทบต่อการดำเนินงาน

3) เป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์และการกำหนดพันธกิจขององค์การ

4) เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์และการดำเนินตามยุทธศาสตร์ เพื่อให้องค์การเกิดการพัฒนา

ขั้นตอนของการวิเคราะห์สวอต

การวิเคราะห์สวอตจะต้องให้ครอบคลุมขอบเขตทุกมิติ ให้สามารถทราบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคขององค์การหรือของงานที่จะดำเนินการ และนำผลการวิเคราะห์นั้น มาใช้ในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายได้ พร้อมทั้งแสวงหาโอกาสทางสภาพแวดล้อม และสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ที่มุ่งเอาชนะอุปสรรคได้ หรือสามารถลดจุดอ่อนลงให้เหลือน้อยที่สุด การวิเคราะห์สวอตประกอบด้วยขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) การประเมินสภาพแวดล้อมภายใน เป็นการประเมินเพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อนขององค์การ โดยใช้ระบบข้อมูลหรือสารสนเทศเพื่อการบริหารที่ครอบคลุมทุกด้าน อันรวมถึง โครงสร้าง ระบบการบริหาร วิธีการปฏิบัติงาน บรรยากาศการทำงานภายในองค์การ

(organizational climate) และทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 มิติ คือ คน เงิน วัสดุหรือเทคโนโลยี และการจัดการ ตามหลักการของการวิเคราะห์สวอต

2) การประเมินสภาพภายนอก เป็นการประเมินเพื่อค้นหาโอกาสและอุปสรรคการดำเนินงานขององค์กร ที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ เช่น งบประมาณการเงิน ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น ระดับการศึกษา อัตราการรู้หนังสือ ลักษณะชุมชน ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางการเมือง เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา มติคณะรัฐมนตรี และผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม อันรวมถึงความคิด วิธีการปฏิบัติ เครื่องมือ อุปกรณ์ใหม่ ๆ ที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

3) การระบุสถานการณ์จากการประเมินสภาพแวดล้อม เป็นการระบุผลการวิเคราะห์สวอตทั้ง 4 ด้าน คือ จุดแข็ง - จุดอ่อนจากการวิเคราะห์หรือประเมินสภาพแวดล้อมภายใน และโอกาส - อุปสรรค จากการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก แล้วนำจุดแข็ง - จุดอ่อนจากภายใน มาเปรียบเทียบกับโอกาส - อุปสรรคจากภายนอก ซึ่งจะช่วยให้ทราบว่าองค์กรกำลังเผชิญกับสถานการณ์อย่างไร ภายใต้สถานการณ์อย่างนั้น และองค์กรควรจะทำอย่างไร การวิเคราะห์สวอตทั้ง 4 ด้านสามารถจับคู่กันวิเคราะห์อย่างละเอียดมากขึ้นได้ 4 สถานการณ์ ดังนี้

3.1) สถานการณ์ที่ 1 (จุดแข็ง - โอกาส) เป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนาที่สุด ผู้บริหารขององค์กรสามารถกำหนดกลยุทธ์เชิงรุก (Aggressive strategy) เพราะสามารถนำเอาจุดแข็งที่มีอยู่มาปรับใช้ เสริมสร้าง และฉกฉวยโอกาสต่าง ๆ ทั่วผลประโยชน์ได้อย่างเต็มที่

3.2) สถานการณ์ที่ 2 (จุดอ่อน - อุปสรรค) เป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด เนื่องจากองค์กรกำลังเผชิญอยู่กับอุปสรรคจากภายนอก และมีจุดอ่อนที่เป็นปัญหาภายในหลายประการ ผู้บริหารควรใช้กลยุทธ์ตั้งรับหรือป้องกันตัว (Defensive strategy) เพื่อพยายามลดหรือหลบหลีกอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งพยายามหามาตรการป้องกันที่จะทำให้องค์การสูญเสียน้อยที่สุด

3.3) สถานการณ์ที่ 3 (จุดอ่อน - โอกาส) องค์กรยังมีโอกาสอันเป็นข้อได้เปรียบด้านการแข่งขันหลายอย่าง แต่ยังเป็นปัญหาอยู่เพราะมีจุดอ่อนอยู่หลายประการเช่นกัน ผู้บริหารควรใช้กลยุทธ์การพลิกตัว (Turnaround-oriented strategy) เพื่อแก้ไขจุดอ่อนภายในต่าง ๆ ให้พร้อมที่จะฉกฉวยโอกาสต่าง ๆ ที่อำนวยให้

3.4) สถานการณ์ที่ 4 (จุดแข็ง - อุปสรรค) องค์กรได้เปรียบที่มีจุดแข็งหลายอย่าง แต่สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน ผู้บริหารควรเลือกกลยุทธ์การแตกตัวหรือ

ขยายขอบข่ายงาน (Diversification strategy) เพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็งที่จะสร้างโอกาสในระยะยาวด้านอื่น ๆ แทนอุปสรรค

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ SWOT ทั้ง 4 ด้าน เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

	ปัจจัยภายใน (Internal Factors)	จุดแข็งภายใน (Internal Strengths (S))	จุดอ่อนภายใน (Internal Weakness (W))
ปัจจัยภายนอก (External Factors)			
โอกาสจากภายนอก (External Opportunities (O))		กลยุทธ์ SO : มาก - มาก (SO Strategy : Maxi - Maxi) เป็นกลยุทธ์ “เชิงรุก” โดยใช้จุดแข็งร่วมกับโอกาสเพื่อสร้าง ข้อได้และประโยชน์สูงสุด	กลยุทธ์ WO : น้อย - มาก (WO Strategy : Mini - Maxi) เป็นกลยุทธ์ “เชิงรุก” โดยเน้นการแก้ไขจุดอ่อนด้วย โอกาสที่เข้ามา
อุปสรรคจากภายนอก (External Threats (T))		กลยุทธ์ ST : มาก - น้อย (ST Strategy : Maxi - Mini) เป็นกลยุทธ์ “เชิงป้องกัน” โดยใช้จุดแข็งเพื่อเอาชนะ/รับมือ/ หลีกเลี่ยงอุปสรรค	กลยุทธ์ WT : น้อย - น้อย (WT Strategy : Mini - Mini) เป็นกลยุทธ์ “เชิงรับ” โดยเน้นการแก้ไขจุดอ่อนและ หลีกเลี่ยงอุปสรรค

2.5 กรณีศึกษา

จากการปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแก้ไขปัญหาการออกประทานบัตรเหมืองแร่และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลจากการเดินทางศึกษาดูงานในพื้นที่ และจากการเชิญหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาชี้แจงข้อมูลรวมทั้งข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อที่ประชุมคณะกรรมการฯ ดังนี้

2.5.1 ข้อมูลจากการเดินทางศึกษาดูงานในพื้นที่เรื่อง “การฟื้นฟูห้วยคลิตี้จากการปนเปื้อนสารตะกั่ว เนื่องจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ ในพื้นที่บ้านคลิตี้ อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี” ระหว่างวันศุกร์ที่ 12 มีนาคม 2564 ถึงวันเสาร์ที่ 13 มีนาคม 2564 ณ จังหวัดกาญจนบุรี (คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาการออกประทานบัตรเหมืองแร่และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่)

กรณีการปนเปื้อนสารตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2518 หรือ 8 ปีภายหลังจากเริ่มดำเนินกิจการของโรงแต่งแร่จากเหมืองตะกั่วของบริษัทตะกั่วคอนเซนเตรตส์ (ประเทศไทย) จำกัด ซึ่งตั้งอยู่บริเวณต้นลำห้วยคลิตี้ ใกล้กับชุมชน ชาวกะเหรี่ยงบ้านคลิตี้ล่าง หมู่ 3 ตำบลนาสวน อำเภอศรีสวัสดิ์ และหมู่ 4 ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็น

กลุ่มชาติพันธุ์เขรียงโปร้ที่สืบอายุยาวนานมาหลายร้อยปี เมื่อชาวกะเขรียงในชุมชนหลายคนพบเห็นการปล่อยน้ำเสียลงในลำห้วย ส่งผลกระทบให้น้ำในลำห้วย "...มีโคลนดินใต้ท้องน้ำมาก ผิดปกติ มีกลิ่นเหม็นฉุนอย่างรุนแรง น้ำเป็นสีน้ำตาลขุ่น เมื่อดื่มเข้าไปทำให้เกิดอาการเวียนศีรษะ เมื่ออาบน้ำหรือเล่นน้ำจะเกิดอาการคันตามตัว ปลาลอยตายเกลื่อนลำห้วย" หลังจากนั้นชาวบ้านคลิตี้ล่างพบว่าการปล่อยน้ำทางแร่จากโรงแต่งแร่เหมืองบ้านลงในลำห้วยคลิตี้ จึงได้เริ่มร้องเรียนต่อทางเหมืองและโรงแต่งแร่ครั้งแรก ในปี 2521 ระหว่างปี พ.ศ. 2532 - 2541 ประชาชนในหมู่บ้านมีอาการเจ็บป่วยอย่างผิดปกติแต่คล้ายคลึงกัน คือ ถ่ายท้อง ปวดหัว ปวดกระดูก ชาตามร่างกาย บางรายตาบอดสนิท และเริ่มทยอยเสียชีวิต หญิงที่ตั้งครรภ์แท้งบุตร ทารกเกิดใหม่บางรายมีอาการผิดปกติด้านร่างกายและสมอง ขณะเดียวกันสัตว์เลี้ยงในหมู่บ้านตายเป็นจำนวนมาก และส่วนใหญ่ตายด้วยอาการลมชักน้ำลายฟูมปาก ปัญหาด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทำให้ชาวคลิตี้ล่างรวมตัวกันส่งตัวแทนชุมชนไปเจรจากับโรงแต่งแร่หลายครั้ง รวมทั้งปรึกษากับหน่วยงานรัฐหลายหน่วยงาน แต่ปัญหาก็ยังไม่รับการแก้ไข จนกระทั่งในเดือนเมษายน พ.ศ. 2541 ศูนย์ศึกษากะเขรียงและพัฒนาซึ่งเข้าไปพบปัญหาได้ร้องเรียนไปยังกรมควบคุมมลพิษ (คพ.) ได้ลงพื้นที่ตรวจสอบ และพบการปนเปื้อนสารตะกั่ว ในน้ำ ตะกอนดิน ท้องน้ำ และในสัตว์น้ำ โดยเฉพาะจุดที่อยู่ใต้โรงแต่งแร่คลิตี้ลงไป โดยสภาพคุณภาพสิ่งแวดล้อมในห้วยคลิตี้ที่ตรวจพบในปี พ.ศ. 2541 คือ บริเวณใต้โรงแต่งแร่คลิตี้ พบการปนเปื้อนสารตะกั่วในน้ำในรูปของตะกั่วทั้งหมด (Total Lead) เกินมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดิน และพบตะกอนดินท้องน้ำปนเปื้อนสารตะกั่วในระดับสูงมาก สัตว์น้ำมีการสะสมสารตะกั่วสูงกว่าค่ามาตรฐานอาหารให้มีสารปนเปื้อนตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 98 (2529) ที่กำหนดไว้ไม่เกิน 1.0 มิลลิกรัม/กิโลกรัม โดยพบว่า ปลา มีปริมาณตะกั่วสูงกว่าค่ามาตรฐานอาหารให้มีสารปนเปื้อน 6 - 82 เท่า ปู มีปริมาณตะกั่วสูงกว่าค่ามาตรฐานฯ 125 เท่า และกุ้งมีปริมาณตะกั่วสูงกว่าค่ามาตรฐานถึง 130 เท่าต่อมาในปี พ.ศ. 2542 ได้มีการตรวจติดตามสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้านคลิตี้ล่าง โดยหน่วยแพทย์เคลื่อนที่กรมอนามัย ซึ่งการตรวจเลือดเพื่อหาระดับสารตะกั่วในเลือด ครั้งนี้พบว่าทั้งเด็กและผู้ใหญ่มีระดับสารตะกั่วในเลือดสูง โดยเด็กอายุ 0 - 6 ปี มีระดับตะกั่วในเลือดเฉลี่ย 23.56 มิลลิกรัม/เดซิลิตร, เด็กอายุ 7 - 15 ปี มีระดับตะกั่วในเลือดเฉลี่ย 28.30 มิลลิกรัม/เดซิลิตร และผู้ใหญ่ตั้งแต่อายุ 16 ปีขึ้นไป มีระดับตะกั่วในเลือดเฉลี่ย 26.31 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ขณะที่ค่าเฉลี่ยจากการสำรวจระดับตะกั่วในเลือดเฉลี่ยของคนไทยทั่วไปเมื่อปี พ.ศ. 2538 - 2539 โดยกองอาชีวอนามัย อยู่ที่ 4.29 มิลลิกรัม/เดซิลิตร และต่อมาแพทย์หญิงอรพรรณ เมฆาติลกกุล ได้ออกใบรับรองแพทย์ให้ผู้ป่วยบางรายในหมู่บ้านว่า "เป็นโรคพิษสารตะกั่ว" ขณะที่น้ำในลำห้วยยังคงเป็น สีดำแดงในปีเดียวกัน บริษัทตะกั่วคอนเซนเตรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด ได้ปิดกิจการลงในปี พ.ศ. 2544 ได้มีการปิดเหมืองแร่ตะกั่วลงอย่างถาวร 2 ปี ถัดมาสาธารณสุขขอนามัยเกริงกระเวียได้เข้าไปปิดประกาศ "งดบริโภคน้ำและปลาในลำห้วยชั่วคราว" เพื่อเตือนมิให้ใช้น้ำและจับสัตว์น้ำในลำห้วยคลิตี้ เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2545

ขณะเดียวกัน การแก้ปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพยังไม่มีความคืบหน้า อีกทั้งชาวคลิตี้ล่างจำนวน 8 คนที่เข้ารับการรักษาที่คลินิกอชีวเวชศาสตร์ โรงพยาบาลราชวิถี และแพทย์ยังชี้ว่า ทั้ง 8 คนป่วยจากพิษสารตะกั่วเรื้อรัง อย่างไรก็ตาม การรักษาที่ถูกต้องทำให้ผู้ป่วยกลุ่มนี้มีระดับตะกั่วในเลือดลดลง และสุขภาพดีขึ้น 30 มกราคม 2546 ผู้ป่วย 8 คนที่แพทย์รับรองว่าเป็นป่วยจากพิษสารตะกั่ว ได้ยื่นฟ้องเป็นคดีแพ่งต่อศาลจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อเอาผิดกับบริษัทเอกชนผู้ก่อกมลพิษ พ.ศ. 2547 ตัวแทนชาวบ้านคลิตี้ 22 คน ยื่นฟ้องต่อกรมควบคุมมลพิษ ต่อศาลปกครองกลางฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่และปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าในการฟื้นฟูลำห้วย 19 ตุลาคม พ.ศ. 2550 ชาวบ้านคลิตี้ล่างรวม 151 คน ได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลจังหวัดกาญจนบุรี โดยมีบริษัท ตะกั่วคอนเซนเตรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด กับพวกรวม 7 คน เป็นจำเลยที่ 1 - 7 ในข้อหาหรือฐานความผิดละเมิดตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เรียกค่าเสียหายทั้งสิ้น 1,041,952,000 บาท พร้อมทั้งขอให้จำเลยรับผิดชอบในการฟื้นฟูขจัดมลพิษในลำห้วยคลิตี้ ปี พ.ศ. 2550 ศาลอุทธรณ์ภาค 7 (แผนกคดีสิ่งแวดล้อม) ได้มีคำพิพากษาคัดสินให้บริษัทผู้ก่อกมลพิษต้องชดใช้เงินค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีทั้ง 8 คนเป็นจำนวนเงิน 29,551,000 บาท จากนั้นได้มีชาวบ้านคลิตี้อีก 151 คน ยื่นฟ้องบริษัทฯ โดยศาลปกครองชั้นต้นพิพากษาว่า คพ. ล่าช้าในการปฏิบัติหน้าที่ฟื้นฟูหรือระงับการปนเปื้อนสารตะกั่วในลำห้วย และให้ชดใช้ค่าเสียหายจำนวน 743,226 บาท จากนั้นคดีได้ขึ้นสู่ชั้นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด 20 ธันวาคม พ.ศ. 2553 ศาลจังหวัดกาญจนบุรีได้มีคำพิพากษาให้จำเลยทั้งหมดร่วมกันชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ชาวคลิตี้ล่างจำนวน 151 คน เป็นเงินรวมกันทั้งสิ้น 36,050,000 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 นับจากวันฟ้อง "จากการที่จำเลยปล่อยน้ำเสียปนเปื้อนสารตะกั่วลงสู่ลำห้วยคลิตี้ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำกินน้ำใช้ของชาวบ้าน จนทำให้ชาวบ้านเจ็บป่วยเรื้อรัง และไม่สามารถใช้สอยลำห้วยได้เหมือนเดิม" นอกจากนี้ยังให้จำเลยดำเนินการฟื้นฟูหรือขจัดมลพิษที่เกิดขึ้นให้หมดสิ้นไป "หากจำเลยไม่ยอมดำเนินการให้โจทก์ มีอำนาจดำเนินการเองโดยจำเลยเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย" พ.ศ. 2554 ศาลอุทธรณ์ภาค 7 (แผนกคดีสิ่งแวดล้อม) ได้พิพากษาให้บริษัทผู้ก่อกมลพิษ และกรรมการ จ่ายเงินค่าเสียหายจำนวน 36,050,000 บาท ฐานเป็นผู้ก่อกมลพิษ 7 กุมภาพันธ์ 2555 ศาลอุทธรณ์ภาค 7 แผนกคดีสิ่งแวดล้อมมีคำพิพากษา ยืนตามศาลชั้นต้นในประเด็นเรื่องการกำหนดค่าเสียหาย แต่ในประเด็นเรื่องการฟื้นฟูลำห้วย ศาลอุทธรณ์ไม่เห็นพ้องด้วย "โดยเห็นว่า พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ฯ ไม่ได้บัญญัติให้ประชาชนทั่วไปเป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องขอให้บังคับเอกชนผู้ก่อกมลพิษดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูลำห้วยได้โดยตรง แต่เป็นอำนาจของกรมควบคุมมลพิษที่จะบังคับตามกฎหมายให้ผู้ก่อกมลพิษฟื้นฟูลำห้วย หากผู้ก่อกมลพิษไม่ทำ" ต่อมาศาลปกครองสูงสุด ได้คำพิพากษาให้ คพ. ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ฟ้องคดีทั้ง 22 ราย รายละ 177,199.55 บาท และให้ติดตามตรวจคุณภาพสิ่งแวดล้อมตลอดระยะเวลา 1 ปี พร้อมทั้งให้กำหนดแผนหรือแนวการดำเนินการเพื่อฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ จนกว่าค่าสารตะกั่วในน้ำดิน พีซผัก และสัตว์น้ำในลำห้วยคลิตี้อยู่ในระดับไม่เกินเกณฑ์

มาตรฐาน เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 1 ปี รวมถึงต้องแจ้งให้ผู้ฟ้องคดีทราบโดยวิธีการเปิดเผยทำให้ คพ. ต้องจ่ายค่าชดเชยและทำโครงการกำหนดแนวทางฟื้นฟูลำห้วย (ระยะที่ 1) พร้อมให้ศูนย์วิจัยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและสารอันตราย คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (มข.) ศึกษาแนวทางฟื้นฟู เพื่อใช้ดำเนินโครงการกำหนดแนวทางฟื้นฟูลำห้วยคดี จากการปนเปื้อนสารตะกั่ว แต่เงินจำนวนนี้ก็เป็นเพียงเงินในการศึกษาแนวทางในการฟื้นฟู 19 มกราคม พ.ศ. 2558 คพ. ได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนการฟื้นฟูลำห้วยคดีจากการปนเปื้อนสารตะกั่ว เป็นครั้งที่ 3 ภายหลังจากที่ได้ว่าจ้างให้ มข. ทำการศึกษาและจัดทำแนวทางการฟื้นฟูโดยการลงพื้นที่ไปจัดรับฟังความคิดเห็นเฉพาะหมู่บ้านคดีบนเท่านั้น อธิบัติ คพ. เปิดเผยว่าคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหามลพิษจากการปนเปื้อนสารตะกั่วในห้วยคดีได้แต่งตั้งคณะทำงานวิชาการเพื่อเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูห้วยคดีประกอบด้วยนักวิชาการที่เสนอจากภาคประชาชนและผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เพื่อพิจารณาแนวทางและวิธีการฟื้นฟูห้วยคดีจากผลการศึกษาของ คพ. ที่ว่าจ้าง มข. ให้ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการและสอดคล้องกับคำสั่งของศาลปกครองสูงสุด “พื้นที่ทำบ่อฝังกลบเพื่อรองรับตะกอนดินปนเปื้อนสารตะกั่วที่ได้จากการขุดลอกตะกอนท้องน้ำจากลำห้วยคดีและพื้นดินที่ปนเปื้อนสารตะกั่ว จะสร้างในพื้นที่บริเวณใกล้กับเหมืองบ่องาม ตำบล ชะแล อำเภอน้ำพอง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นพื้นที่แหล่งเดิมของตะกั่วและปัจจุบันไม่มีประชาชนใช้ประโยชน์ในพื้นที่ใกล้เคียง สำหรับบ่อฝังกลบนี้จะก่อสร้างเป็นหลุมฝังกลบบนพื้นที่ซึ่งสามารถรองรับปริมาณตะกอนดินที่ปนเปื้อนสารตะกั่วได้ประมาณ 110,000 ลูกบาศก์เมตร” นอกจากนี้ อธิบัติ คพ. ยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ภายได้แผนฯ มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องที่ต้องดำเนินการ คือ การก่อสร้างหลุมฝังกลบบนพื้นที่, การขุดลอกตะกอนดินและดินปนเปื้อน, การขนส่งตะกอนดินและดินที่ปนเปื้อนไปกำจัดยังหลุมฝังกลบบนพื้นที่, การก่อสร้างฝายดักตะกอนเพิ่มเติม จำนวน 2 แห่ง และการปกคลุมพื้นที่ปนเปื้อนรอบโรงแต่งแร่ด้วยดินสะอาด ซึ่งคาดการณ์ว่าจะดำเนินการฟื้นฟูพื้นที่ให้แล้วเสร็จภายใน 3 ปี ตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด โดยปีแรกต้องจัดทำบ่อฝังกลบให้แล้วเสร็จ และขุดลอกตะกอนบางส่วนไปฝังกลบ

จากนั้นชาวบ้านชุมชนคดีและศูนย์ศึกษาทะเลทรายและพัฒนาได้ยื่นหนังสือต่อกรมควบคุมมลพิษให้เร่งฟื้นฟูลำห้วยคดีตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด และให้กรมควบคุมมลพิษชดเชยค่าเสียหาย โดยศูนย์ศึกษาทะเลทรายฯ ได้เสนอหลักการในการฟื้นฟู 7 ข้อ คือ

- 1) การฟื้นฟูต้องมีเป้าหมาย เพื่อให้ชาวบ้านคดีกลับมาใช้น้ำ ใช้ดิน กินปลา ได้ดังเดิมโดยปราศจากมลพิษ
- 2) ค่าตะกั่วในดินบริเวณโดยรอบห้วยคดีต้องไม่เกินค่ามาตรฐาน

3) การฟื้นฟูต้องดูแลดินในลำห้วยและชุดลอกกริมตลิ่ง และใกล้เคียงลำห้วย ที่มีการปนเปื้อนตะกั่วเกินค่ามาตรฐาน โดยเริ่มตั้งแต่บริเวณโรงแต่งแร่ และพื้นที่ใกล้เคียงลงมาตามลำน้ำ

4) เร่งฟื้นฟูและเยียวยาบริเวณหมู่บ้านคลิตี้ล่าง เช่น บริเวณโรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สนามเด็กเล่น เนื่องจากมีตะกั่วในดินปนเปื้อนในสนามที่น้ำท่วมถึงถึง 3,906 มิลลิกรัม/กิโลกรัม

5) ตะกอนและดินที่ปนเปื้อนตะกั่ว ต้องได้รับการกำจัดอย่างของเสียอุตสาหกรรมและมีการปรับเสถียร

6) ต้องจัดให้มีกลไกการตรวจสอบประเมินผลโดยคณะกรรมการที่ชุมชน นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชนมีส่วนร่วม

7) เยียวยาชุมชนคลิตี้ล่างโดยจัดน้ำสะอาดให้ชาวบ้านทั้งอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ

ทั้งนี้ ความคืบหน้าล่าสุดของโครงการคือ ได้มีการลงพื้นที่เพื่อวางแผนร่วมกับชุมชน โดยจัดตั้งคณะกรรมการไตรภาคีร่วมกับภาคประชาชน และอยู่ระหว่างการขออนุญาตใช้พื้นที่จากทางพื้นที่อุทยานแห่งชาติลำคลองงู พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำโจน และพื้นที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (สปก.) จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาอนุญาตของทางหน่วยงานดังกล่าว ปัจจุบันแม้ว่า คพ. ได้ทำการประชาสัมพันธ์การเตรียมการฟื้นฟูและมีการลงพื้นที่ แต่การดำเนินงานจนผ่านไปเป็นระยะเวลา 3 ปี จึงสามารถเริ่มดำเนินการได้ แม้จะมีการตั้งให้ชาวบ้านเป็นคณะกรรมการไตรภาคี แต่ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบกลับไม่ได้รับทราบแผนและรายละเอียดโครงการในการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้จากการปนเปื้อนสารตะกั่วเลย

การดำเนินการแก้ไขปัญหา

จังหวัดกาญจนบุรีได้ร่วมมือในการติดตามการดำเนินการฟื้นฟู การดูแลสุขภาพของราษฎร ในพื้นที่ซึ่งภารกิจหลักเป็นการดำเนินการของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

การฟื้นฟู

อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมควบคุมมลพิษเป็นหน่วยงานหลัก และกำลังดำเนินการอยู่ในพื้นที่

สถานการณ์ปัจจุบัน ภารกิจเกี่ยวข้องกับสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดกาญจนบุรี

1) ในพื้นที่เคยมีการอนุญาตประทานบัตรทำเหมืองตะกั่ว จำนวน 6 แปลง ปัจจุบันสิ้นอายุไปแล้ว (แปลงสุดท้ายสิ้นอายุเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2548)

2) การอนุญาตที่เกี่ยวข้องกับแร่ตะกั่วในเขตจังหวัดกาญจนบุรี

2.1) หนังสืออนุญาตให้ครอบครองแร่เป็นกรณีพิเศษเฉพาะรายที่ 1/2563 ของนายชาญ ซึ่งพานิช ชนิดแร่ตะกั่วคาร์บอนेट ได้สิทธิการครอบครองจากการประมูลแร่ของกลาง จำนวน 3,510 เมตริกตัน เก็บกอง ณ บ้านเลขที่ 46 หมู่ 6 ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี สิ้นอายุ 11 มิถุนายน 2564

2.2) ใบอนุญาตประกอบโลหกรรมที่ 2/2552 ของบริษัท ปัญญารักษา จำกัด ตั้งอยู่ที่ 199/1-3 หมู่ที่ 1 ถนนแสงชูโต ตำบลวังด้ง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ปัจจุบันประกอบกิจการหลอมตะกั่วจากแบดเตอรีเก่า ไม่มีสินแร่จากเหมืองแร่ใดนำเข้ามาทำการถลุง

3) คำขอที่ยังค้างการดำเนินการ

3.1) คำขอประทานบัตร จำนวน 12 คำขอ

3.2) คำขออาชญาบัตรผูกขาดสำรวจแร่ จำนวน 6 คำขอ

3.3) คำขออาชญาบัตรพิเศษ จำนวน 8 คำขอ

ประเด็นอื่น ๆ

ในส่วนของคำขอที่ค้างดำเนินการ มีการประสานของสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดกาญจนบุรีแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอดำเนินการตามข้อกำหนดที่กำหนด และลงพื้นที่ทำความเข้าใจกับราษฎรในพื้นที่ ทั้งนี้ การดำเนินการคำขอยังไม่อาจดำเนินการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2560 ได้เนื่องจากผู้ขอจะต้องจัดทำข้อมูลให้ครบถ้วน รอบคอบ เพราะการดำเนินการเกี่ยวกับ แร่ตะกั่วเป็นแร่ที่มีความละเอียดอ่อน และชาวบ้านมีความรู้สึกหวาดกลัว จากเหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมา มีความกังวลกรณีอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และอาจถูกต่อต้าน คัดค้าน ส่งผลให้เกิดประเด็นปัญหาด้านความขัดแย้งในพื้นที่ องค์กรภาคเอกชน กับผู้ยื่นคำขอหรือหน่วยงานของรัฐได้ ทั้งนี้ จังหวัดกาญจนบุรีไม่ขัดข้องในการให้ความสนับสนุนส่งเสริมให้มีการประกอบกิจการนำทรัพยากรแร่ตะกั่วมาใช้ประโยชน์ให้เกิดความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ แต่ภาครัฐหรือหน่วยงานในระดับกรมหรือระดับนโยบายของรัฐ ควรมีนโยบายการบริหารจัดการแร่ตะกั่วเป็นการเฉพาะ เพื่อให้การส่งเสริมพัฒนา การอนุรักษ์ การป้องกันปัญหาด้านมลพิษ ความรู้สึกกังวลของราษฎร เป็นไปด้วยความสมดุล สร้างความพึงพอใจของทุกภาคส่วนต่อไป

ผู้ศึกษาพบว่า การปนเปื้อนของสารตะกั่วในลำห้วยคลิตี้กลายเป็นกรณีศึกษาที่รัฐบาลไทยต้องให้ความสำคัญกับการจัดการแก้ไขฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้กลับมาดีขึ้น ซึ่งรัฐบาลทำได้เพียงแค่นำเงินที่มาจากภาษีประชาชนมารับผิดชอบต่อปัญหาที่ประชาชนไม่ได้เป็นผู้กระทำผิด อีกทั้งประเด็นเรื่องความเป็นเอกภาพของหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบ โดยเหมืองคลิตี้ถูกอนุมัติประทานบัตรจากกระทรวงอุตสาหกรรม แต่หน่วยงานที่ต้องมารับผิดชอบฟื้นฟูเยียวยา มีเพียงกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ผ่านกรมควบคุมมลพิษ) เท่านั้น ประเด็นที่

สอง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจากกรณีการแก้ไขพื้นฟูปัญหาสารตะกั่วปนเปื้อนในลำห้วยคลิตี้ระยะแรก นอกจากการเปิดพื้นที่รับฟังความเห็นของชาวบ้านก็ไม่มี การนำข้อมูลจากชาวบ้านมาร่วมแก้ไขปัญหา ส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ต้องจ่ายภาษีทรัพยากรน้ำปนเปื้อนเหล่านี้ดำรงชีวิต เพราะนโยบายแก้ไขที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ รัฐบาลผู้มีอำนาจในการตรากฎหมาย หรือวางแผนนโยบายในการบริหารประเทศชาติควรตระหนักถึงการกำหนดนโยบายหรือมาตรการในการบังคับการมีส่วนร่วมที่แท้จริงเพื่อรักษาสิทธิความเป็นชุมชนในการดูแลฟื้นฟู ประเด็นสุดท้ายที่สำคัญ คือ แม้จะมีคดีการฟ้องร้องหรือตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เรียกร้องให้รับผิดชอบต่อความเสียหายของสภาพแวดล้อมและการเจ็บป่วยของชาวบ้านในพื้นที่ แต่จากการลงพื้นที่ศึกษาดูงานผู้ทำการศึกษาพบว่า มีชาวบ้านจำนวนไม่น้อยที่ยังสนับสนุนให้มีการทำเหมืองแร่ แต่ต้องมีการควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเมื่อไม่มีบริษัทเข้าไปลงทุนในพื้นที่พื้นที่จึงไม่มีการพัฒนาชาวบ้านก็ไม่มีสาธารณูปโภคใช้ อีกทั้ง ผู้ทำการศึกษาพบว่าสภาพพื้นที่อยู่อาศัยนั้น ถนน น้ำสะอาด และไฟฟ้าไม่เข้าถึงชุมชนในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านในพื้นที่ไม่สามารถประกอบอาชีพอื่นได้ เพราะบริษัทผู้ประกอบการถูกฟ้องล้มละลาย หน่วยงานรัฐบาลก็มีหน้าที่เพียงเฝ้าระวังสภาพแวดล้อมและชาวบ้านที่เจ็บป่วยเท่านั้น แท้จริงแล้วการคัดค้านไม่ให้ประกอบกิจการเหมืองแร่ในประเทศเลยอาจจะไม่ใช่ทางออกที่ถูกทั้งหมด ดังนั้น รัฐบาลควรหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง ที่สำคัญควรเร่งให้มีการส่งเสริมการฟื้นฟูเหมืองแร่ที่เลิกกิจการและก่อให้เกิดปัญหา เพื่อแก้ไขภาพลักษณ์ในการประกอบกิจการเหมืองแร่ของประเทศ เพื่อไม่ให้เป็นการปิดกั้นความคิดของประชาชนหรือคิดว่าเหมืองแร่คือสิ่งที่เลวร้าย

2.5.2 การเดินทางศึกษาดูงานของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแก้ไขปัญหาการออกประทานบัตรเหมืองแร่และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ กรณีศึกษาเรื่อง “การฟื้นฟูเหมืองแร่หลังจากการเลิกประกอบกิจการ” วันที่ 21 - 22 ธันวาคม พ.ศ. 2563 ณ จังหวัดลำปาง

สรุปประเด็นการศึกษาดูงาน : กรณีการฟื้นฟูเหมืองแร่หลังจากการเลิกประกอบกิจการ สรุปประเด็นสำคัญในการศึกษาดูงาน ได้ดังนี้

- 1) การได้รับอนุญาตการออกประทานบัตรถูกต้องตามกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือไม่
- 2) การประกอบการเหมืองแร่ ดำเนินการเป็นไปตามเงื่อนไขการได้รับอนุญาตหรือไม่ และ
- 3) ประชาชนได้รับผลกระทบอย่างไรจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ เพื่อนำไปสรุปและประมวลผลในการพิจารณาการออกใบอนุญาตประทานบัตรเหมืองแร่ต่อไป

ความเป็นมา

สภาพภูมิประเทศของบ้านสาแพะภูเขาแร่หินขาวใช้ทำการเกษตรไม่ได้มีสภาพป่าเสื่อมโทรมจากการบุกรุกทำลายทุกพื้นที่แห่งแล้งขาดแคลนน้ำ ปัญหาเหล่านี้เริ่มรุนแรงขึ้นในปี พ.ศ. 2555 ผู้ใหญ่บ้านสาแพะได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาจึงได้ริเริ่มแนวทางการอนุรักษ์ป่าเพื่อฟื้นฟูแหล่งน้ำ โดยนำศาสตร์พระราชามาเป็นแนวคิดในการบริหารจัดการน้ำ และด้วยการสนับสนุนจากบริษัท SCG ภายใต้โครงการ “เอสซีจีรักษ์น้ำ เพื่ออนาคต” ผู้ใหญ่บ้านจึงได้ประสานสัมพันธ์ให้ชาวบ้านร่วมมือก่อสร้างฝายกักน้ำ ซึ่งกลุ่มชาวบ้านจำนวนหนึ่งต้องอาศัยความพยายามและความเสียสละ โดยการปฏิบัติเป็นตัวอย่างให้ชาวบ้านคนอื่น ๆ ได้เห็นถึงสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปจากพื้นที่แห่งแล้งเต็มไปด้วยฝุ่น กลายเป็นผืนป่าปกคลุมด้วยต้นไม้ ปัญหาน้ำแล้งหายไปชาวบ้านมีน้ำกินน้ำใช้ จากนั้นจึงได้ต่อยอดการสร้างสระพวงเพื่อเก็บกักน้ำ ด้วยวิธีการจัดการน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่ทำให้หมู่บ้านสาแพะมีน้ำใช้ทั้งในการอุปโภคบริโภคและการเกษตรตลอดทั้งปี ตอนนี้ได้มีการทำฝาย 2,000 ลำห้วย 800 ฝาย หัวใจสำคัญคือ การเสียสละของชาวบ้าน ซึ่งต้องเสียสละที่ดินคนละ 2-3 งาน หรือ 1-2 ไร่เพื่อทำสระพวงส่วนกลาง ปัจจุบันบ้านสาแพะมีสระพวง 7 สระ ทำให้มีน้ำใช้ทำการเกษตรได้ตลอดปี ครอบคลุมพื้นที่ 500 ไร่

ซึ่งในมุมมองอีกด้านของผู้ประกอบการ พบว่าที่ผ่านมาการดำเนินการประกอบกิจการเหมืองแร่ของบริษัท SCG ปี พ.ศ. 2537 พบว่า บริษัทฯ ได้มีการดำเนินการประกอบกิจการเหมืองโดยให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการดูแลพื้นที่ประกอบการ และพื้นที่ที่อาจได้รับผลกระทบอย่างจริงจัง โดยประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามแนวพระราชดำริฯ และเน้นการสนับสนุนชุมชนให้เกิดการพัฒนาช่วยเหลือตนเองได้ (ไม่สนับสนุนแบบให้เปล่า) จนสามารถพลิกฟื้นผืนป่าที่เคยเสื่อมโทรมให้กลับมามีอุดมสมบูรณ์ได้ ที่ผ่านมามี พ.ศ. 2558 บ้านสาแพะเหนือซึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรม 100 เปอร์เซ็นต์ทำเกษตรตลอดทั้งปี เกิดภัยแล้ง ต้นข้าวยืนต้นแห้งตายคานาเกือบทั้งหมู่บ้าน น้ำในอ่างห้วยแก้วก็แห้งขอด ไม่มีน้ำที่จะทำเกษตร แม้ชุมชนจะได้จัดวางระบบกระจายน้ำไว้แล้ว แต่แหล่งต้นน้ำ คือ อ่างเก็บน้ำห้วยแก้ว มีสภาพต้นเขิน จากตะกอนดินที่เกิดจากการไถพรวนดินบนที่ทำกินถึงขอบอ่างและลำห้วย ทำให้ตะกอนไหลลงอ่าง เกิดตะกอนสะสมจนพื้นที่อ่างลดลงเก็บน้ำได้แค่ร้อยละ 50 จึงมีน้ำไม่เพียงพอต่อการจ่ายน้ำไปทำการเกษตร ทำให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน ในปี พ.ศ. 2559 ชุมชนจึงได้เข้าร่วมโครงการ “เอสซีจี รักษ์น้ำ” ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการร่วมมือกับเอสซีจีทำวิจัยเรื่อง “การจัดการ ดิน น้ำ ป่า” ทำให้เริ่มเก็บข้อมูลและสามารถหาสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงและเข้าไปแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างเป็นระบบ โดยได้นำความรู้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับพื้นที่ ได้แก่

1) สร้างฝายชะลอน้ำในพื้นที่ป่าต้นน้ำของอ่างห้วยแก้ว ควบคู่กับการดูแลรักษาป่าไม่ตัดไม้ทำลายป่าให้เปิดโล่ง ไม่เผาทำลายป่า

2) สำรวจพื้นที่แหล่งน้ำตามเส้นทางน้ำจากอ่างห้วยแก้ว สร้างแหล่งเก็บน้ำเพิ่ม ปรับปรุงแหล่งเก็บน้ำเดิม ป้องกันตะกอนไหลลงแหล่งเก็บน้ำ เพื่อเอาน้ำมาเก็บไว้ใช้ทำเกษตรใน ฤดูแล้ง

3) ขุดลอกตะกอนในอ่างห้วยแก้วเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนให้มากขึ้นอีก 10,000 ลูกบาศก์ เมตร

4) เมื่อขุดอ่างเก็บน้ำเสร็จแล้ว จัดทำระบบจ่ายน้ำจากอ่างเก็บน้ำไปสู่แหล่งเก็บน้ำที่ สร้างใหม่ เพื่อกระจายน้ำให้ครอบคลุมพื้นที่ 1,200 ไร่

5) สร้างบ่อพวงคอนกรีต ที่มีความจุน้ำ 48 ลูกบาศก์เมตร จำนวน 8 บ่อ ตามระดับ ความสูงของพื้นที่ เดิมท่อ HDPE จากอ่างเก็บน้ำห้วยแก้ว ลงมาที่บ่อพวงคอนกรีต ต่อพวงระบบ จ่ายน้ำเข้าด้วยกันทั้ง 8 บ่อ ตามระดับความสูงที่ลดหลั่นกัน เพื่อกระจายน้ำให้ทั่วถึง

6) สร้างฝายไต่ดิน และ Stop log ในลุ่มน้ำห้วยแก้วตลอดลำห้วยก่อนไหลออกสู่ แม่น้ำวัง เพื่อเพิ่มปริมาณน้ำบนดิน จำนวน 14 จุด

7) ขุดวังเก็บน้ำด้านหน้าฝายไต่ทราย ทั้ง 14 จุด เป็นหลุมเก็บสะสมน้ำในลำห้วยให้มี ปริมาณเพิ่มมากขึ้น จะได้ใช้การสูบน้ำจากวังน้ำขึ้นไปใช้ทำการเกษตรได้อีกหลายครั้ง

8) ติดมิเตอร์จากบ่อเก็บน้ำคอนกรีตไปยังสวนเกษตรเพื่อควบคุมการใช้น้ำ ไม่ให้ใช้ น้ำกันอย่างฟุ่มเฟือย และเกิดประโยชน์สูงสุด

9) ป้องกันตะกอนที่จะไหลลงแหล่งน้ำธรรมชาติต่าง ๆ เช่น เว้นระยะการไถดัดลำ ห้วย โดยการปลูกต้นไม้ขอบลำห้วย และขอบอ่าง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ชุมชนบ้านสาแพะได้ยื่นข้อเสนอเพื่อการแก้ไขปัญหากรณีการ อนุญาตการทำเหมืองหินขาวในพื้นที่ตำบลบ้านสา ซึ่งตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ต้นน้ำที่ชุมชนใช้ ประโยชน์ในการผลิตน้ำประปาของหมู่บ้าน โดยประธานกรรมการฯ ได้รับเรื่องไว้และเสนอให้ กรรมการอุตสาหกรรม เพื่อนำเรื่องดังกล่าวไปพิจารณาศึกษาต่อไป

การบริหารจัดการน้ำชุมชนบ้านสาแพะใต้

ผู้จัดการชุมชนสัมพันธ์และอนุรักษ์ธรรมชาติ บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย (ลำปาง) จำกัด หรือปูนลำปาง ได้นำเสนอการบรรยายต่อคณะกรรมการว่า พื้นที่ป่ารอบโรงงานผลิต ปูนซิเมนต์ของเอสซีจีที่จังหวัดลำปาง มักเกิดปัญหาไฟป่า เพื่อแก้ไขปัญหานี้ จึงเป็นที่มาของ การสร้างฝายชะลอน้ำในพื้นที่ป่ารอบโรงงานผลิตปูนซิเมนต์ตั้งแต่ปี 2550 ก่อนจะขยายผลไปสู่ อำเภออื่นๆ ในจังหวัดลำปาง บ้านสาแพะเป็นชุมชนที่ได้รับประโยชน์จากการบริหารจัดการน้ำ วิธีนี้ ฝายชะลอน้ำ คือ เครื่องมือพื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในพื้นที่ต้นน้ำแบบง่าย ๆ ที่ชุมชน ร่วมมือสร้างเองได้

ที่ผ่านมาบ้านสาแพะอยู่บนสันเขา ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ จึงได้รับผลกระทบอย่าง มากในฤดูร้อน เพราะขาดแคลนน้ำสำหรับทำการเกษตร ส่วนน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคก็มีไม่ เพียงพอ แต่เมื่อร่วมมือกับลูกบ้าน เราสร้างฝายชะลอน้ำเมื่อปี พ.ศ. 2556 ช่วงเวลาเพียงสองปี

สร้างฝายชะลอได้ถึง 800 ฝาย โดยปัจจุบันสามารถขุดสระพวงเพื่อเก็บกักน้ำ บ้านสาแพะจึงมีน้ำเพียงพอสำหรับใช้สอยและทำการเกษตร ในปี พ.ศ. 2560 ชุมชนแห่งนี้มีรายได้ถึง 18 ล้านบาทจากการทำเกษตรประณีตเพื่อขายเมล็ดพันธุ์ การสร้างฝายชะลอน้ำยังคงได้รับการสานต่อในพื้นที่อื่นๆ ผ่านโครงการ 'รักษน้ำ...จากภูเขา สู่มหานที' ที่มีทั้งการสร้างฝายชะลอน้ำในพื้นที่ป่าต้นน้ำ ส่งต่อน้ำไปสู่สระพวงเชิงเขา กระจายน้ำในพื้นที่ราบผ่านระบบแก้มลิง พร้อมกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ระบบนิเวศชายฝั่งทะเลด้วยการสร้างบ้านปลาเพื่อเพิ่มที่อยู่อาศัยและเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์ทะเลขนาดเล็ก บ้านสาแพะซึ่งอยู่ในพื้นที่ป่าต้นน้ำ นับตั้งแต่เอสซีจีริเริ่มโครงการ 'รักษน้ำ' ในปี 2550 จนถึงวันนี้มีฝายแล้วกว่า 75,500 ฝาย ซึ่งการสร้างฝายอย่างถูกวิธี จะให้ผลดีครอบคลุมตั้งแต่ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นอกจากช่วยชะลอน้ำสร้างความชุ่มชื้นให้กับป่าและชุมชนมีน้ำใช้ในหน้าแล้ง ฝายยังทำให้น้ำไม่ท่วมในหน้าฝน ขณะเดียวกันก็ช่วยลดการเกิดไฟป่า รวมทั้งความชุ่มชื้นที่มีมากขึ้นก็ทำให้พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์เพิ่มจำนวนมากขึ้นทางด้านเศรษฐกิจ น้ำคือที่มาของอาหาร ผู้คนในชุมชนจึงมีอาหารเพียงพอต่อการบริโภค และยังสามารถทำการเกษตรได้ตลอดทั้งปี ประโยชน์เหล่านี้ ส่งเสริมประโยชน์ทางด้านสังคม เพราะความชุ่มชื้นไม่เพียงส่งผลดีแต่ต่อธรรมชาติและนำมาซึ่งงานและรายได้เท่านั้น แต่ยังเติมเต็มวิถีชีวิตให้คนในชุมชนต่างๆ มีทางเลือกในการทำงานในบ้านเกิดมากยิ่งขึ้น

ศูนย์เรียนรู้เหมืองปูนลำปาง

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการฟื้นฟูเหมือง เพื่อให้การฟื้นฟูพื้นที่ภายหลังการทำเหมืองดำเนินไปอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพการจัดทำแผนแม่บทการฟื้นฟูเหมืองโดยสอดคล้องกับแผนการทำเหมือง จะช่วยให้สามารถฟื้นฟูพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขณะเดียวกันยังช่วยลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำเหมือง ช่วยปรับภูมิทัศน์ในบริเวณเหมืองให้เป็นพื้นที่สีเขียว คืนสภาพให้เป็นพื้นที่ป่าแบบเดิม โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

1) เพื่อฟื้นฟูสภาพพื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ใกล้เคียงกับก่อนที่จะมีการทำเหมือง หรือฟื้นฟูให้สามารถใช้ประโยชน์ที่แตกต่างไปจากเดิม ทั้งนี้เพื่อให้สภาพพื้นที่ภายหลังการฟื้นฟูมีคุณค่าในทางนิเวศวิทยาล้ำคลึงกันก่อนที่จะมีการทำเหมือง โดยการสร้างระบบนิเวศที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยการศึกษาถึงชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกับลักษณะพื้นที่รวมทั้งสามารถป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน มีความหลากหลายของพืชเพื่อให้ได้ระบบนิเวศที่สมดุล

2) เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแล้วให้เกิดความปลอดภัย มีเสถียรภาพ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชนที่อยู่ใกล้เคียงเขตเหมืองเป็นการป้องกันและแก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางด้านลบจากกิจกรรมการทำเหมืองโดยการปรับปรุงสภาพพื้นที่ให้มีเสถียรภาพความปลอดภัย มีความมั่นคง รวมทั้งเคลื่อนย้ายเครื่องจักรอุปกรณ์ รื้อถอนอาคารสิ่งปลูกสร้าง ตลอดจนถึงสาธารณูปโภคต่างๆ ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในการฟื้นฟูออกจากพื้นที่ พร้อมทั้งจัดระบบการระบายน้ำให้มีความเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์

การฟื้นฟูเมืองแม่ทาน และการใช้ประโยชน์จากน้ำในชุมชนเมือง

เมืองแม่ทานเคยเป็นชุมชนเมืองลิกไนต์และเหมืองแร่บอลเคลย์ขนาดใหญ่ ปัจจุบันได้เริ่มทยอยหยุดการทำงานของเครื่องจักร ทำให้พื้นที่ภายในเมืองกลายเป็นแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ ซึ่งทางบริษัท SCG ซีเมนต์(ลำปาง) จำกัด ร่วมกับกรมทรัพยากรธรณี กรมป่าไม้ และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดำเนินการพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำภายในชุมชนเมือง ภายใต้โครงการ "เหมืองแร่แก้ภัยแล้ง" ลงทุนติดตั้งระบบ Solar Pump ด้วยงบประมาณ 20 ล้านบาท ทำการผันน้ำจากแหล่งน้ำในชุมชนเมืองขึ้นมาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาบรรเทาผลกระทบจากการขาดแคลนน้ำใช้ ทั้งเพื่อการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตร ของชาวบ้านในชุมชนรอบพื้นที่ การผันน้ำจากชุมชนเมืองแม่ทานขึ้นมาใช้ ถือเป็นงานต้นแบบของภาคเอกชน ที่สามารถจะนำมาใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในช่วงภาวะวิกฤติจากภัยแล้งได้จริง ซึ่งเมืองแม่ทานเพียงแห่งเดียวสามารถที่จะกักเก็บน้ำได้หลายล้านลูกบาศก์เมตร โดยเฉพาะช่วงฤดูฝนจะสามารถกักเก็บน้ำได้เต็มความจุถึง 50,000,000 ลบ.ม. เทียบเท่ากับการสร้างอ่างกักเก็บน้ำขนาดกลางไว้ในพื้นที่ ซึ่งหากก่อสร้างจะต้องใช้งบประมาณจำนวนมากหลายร้อยล้านบาท และแม้ในยามนี้จะเป็นช่วงหน้าแล้งเมืองแม่ทาน ก็ยังสามารถกักเก็บน้ำไว้ได้มากถึง 2,000,000 ลบ.ม. โดยจะมีน้ำใต้ดินเข้ามาเติมเต็มอยู่ตลอดเวลา และหน่วยงานในพื้นที่ก็ได้มีการสูบน้ำขึ้นมาใช้ถึงวันละกว่า 1,000 ลบ.ม. เพื่อช่วยบรรเทาปัญหาภัยแล้งแก่ชุมชนในบริเวณใกล้เคียง ทำให้ช่วงหน้าแล้งนี้ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่ทาน อ.แม่ทะ, บ้านสมัย และบ้านแม่กัวะ อ.สบปราบ ไม่ต้องประสบปัญหาขาดแคลนน้ำใช้ทั้งเพื่อการอุปโภค และบริโภค

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ

การฟื้นฟูเมืองแม่หลังจากการเลิกประกอบกิจการควรมีการใช้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมุ่งมั่นสร้างประโยชน์อย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายการฟื้นฟูเมืองและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้การฟื้นฟูสภาพพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตามมาตรฐานสากล ควรมีการใช้แนวทางการฟื้นฟูเมืองและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

“การศึกษาการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานคณะกรรมการการอุตสาหกรรม” ในครั้งนี้ เป็นการกำหนดวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย และนโยบายของการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในต่างประเทศ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่สามารถรองรับการดำเนินการพิจารณาประชุมของคณะกรรมการการอุตสาหกรรม ซึ่งวิธีการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

3.1 วิธีการศึกษา

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.4 ระยะเวลาในการศึกษา

3.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา

3.1 วิธีการศึกษา

ผู้ขอรับการประเมินได้ดำเนินการกระบวนการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยหรือกระบวนการวิธีการศึกษา (Methodology) โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ การทบทวนเอกสาร ประกอบด้วยรายงาน เอกสารวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ บันทึกรการประชุม กฎหมาย กฎระเบียบ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เอกสารรายงานการพิจารณาการประชุมของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาการออกประทานบัตรเหมืองแร่และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิแบบเจาะจง ดังนี้

3.2.1 คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ไขปัญหาการออกประทานบัตรเหมืองแร่และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่

3.2.2 อุตสาหกรรมจังหวัด

3.2.3 ผู้อำนวยการสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2.4 ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านอุตสาหกรรมเหมืองแร่

3.2.5 ชาวบ้านชุมชนคลิตี้ อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.3.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ แนวความคิด ทฤษฎี และและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารหลักฐานของทางราชการ

3.3.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การเดินทางไปศึกษาดูงานกับคณะกรรมการวิสามัญศึกษาแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศเหมืองแร่และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่

3.3.3 การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีการดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

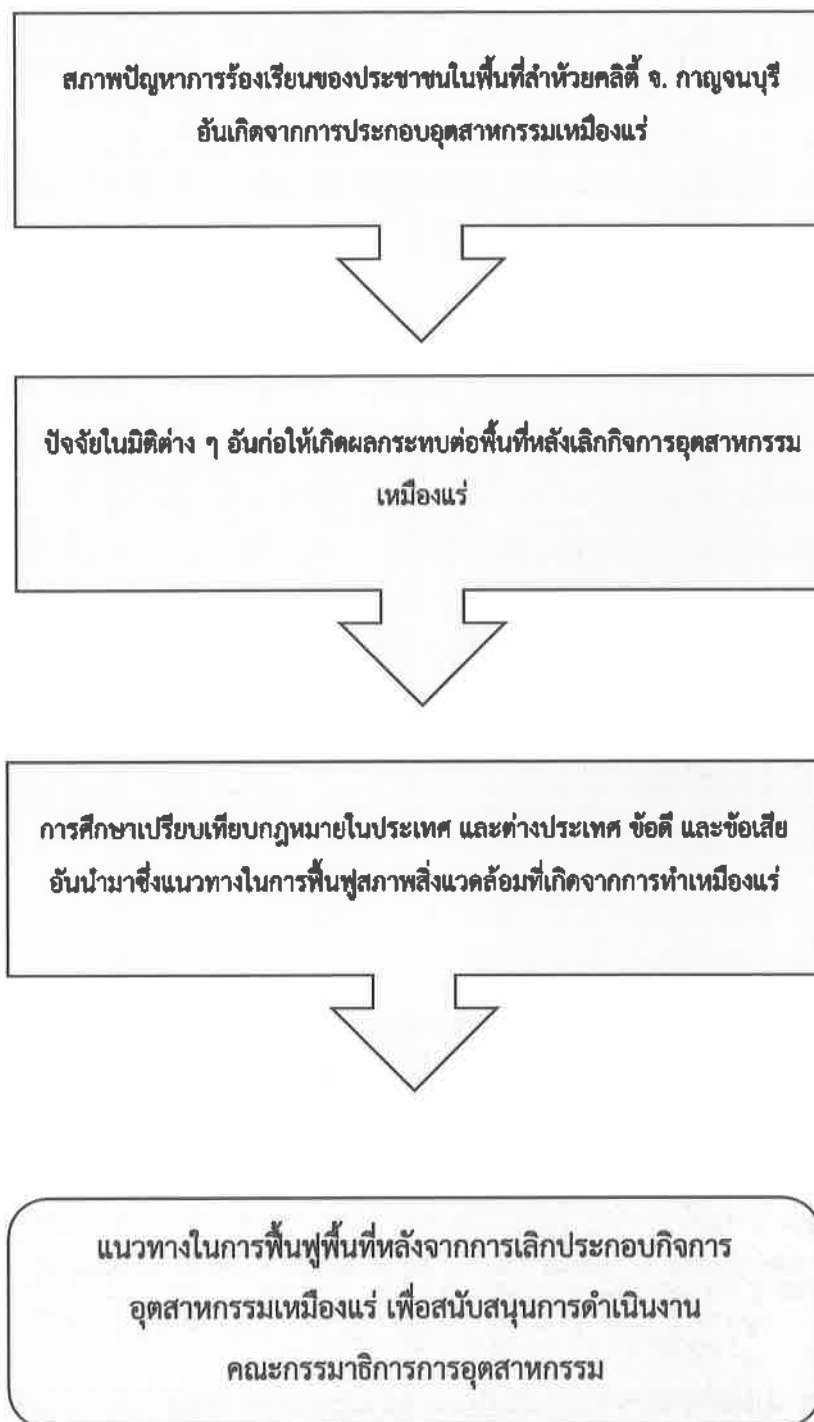
2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่กำหนด

3) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่กำหนดเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อนำมาวิเคราะห์

3.4 ระยะเวลาในการศึกษา

ตั้งแต่ตุลาคม 2565 ถึง มีนาคม 2566

กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง "การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ : กรณีศึกษาพื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี" ในครั้งนี้ผู้ศึกษาขอเสนอผลการวิจัย ดังนี้

4.1 สภาพปัญหาการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว ลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี

4.1.1 ความเป็นมาของเรื่องร้องเรียน

ที่ผ่านมาลำห้วยคลิตี้เป็นแหล่งน้ำสายหลักของชุมชนคลิตี้ เกิดจากลำน้ำสองสาย คือ ลำห้วยตึเกะ และลำห้วยฝั่งบริเวณชุมชนคลิตี้บนน้ำไหลผ่านโรงแต่งแร่ตะกั่วที่ตั้งอยู่บริเวณชุมชนคลิตี้บนมายังชุมชนคลิตี้ล่าง โดยทั้งสองชุมชนนี้อยู่ห่างกันประมาณ 12 กิโลเมตรก่อนจะไหลลงเขื่อนศรีนครินทร์ ในอดีตชาวบ้านชุมชนคลิตี้ล่างส่วนใหญ่ใช้น้ำในลำห้วยคลิตี้ในชีวิตประจำวันทั้งอุปโภคและบริโภค เลี้ยงสัตว์ ทำการเกษตร และเป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติ ต่อมาในปีพ.ศ. 2510 มีการสร้างโรงแต่งแร่ตะกั่วโดยวิธีลอยแร่ที่ชุมชนคลิตี้บนใกล้ลำห้วยคลิตี้ เพื่อผลิตหัวแร่ตะกั่วส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยหางแร่ที่เหลือจากการลอยแร่หรือแต่งแร่จะถูกปล่อยออกมาพร้อมกับน้ำผ่านไปยังบ่อกักเก็บตะกอนกากแร่ ซึ่งตะกอนหางแร่ดังกล่าวปรากฏในภายหลังว่ามีปริมาณสารตะกั่วปนเปื้อนและค่าการละลายที่สูงจัดเป็นของเสียอันตรายตามกฎหมาย ในปีเดียวกันชาวบ้านชุมชนคลิตี้ล่างพบความผิดปกติในลำห้วยคลิตี้ที่เชื่อว่าสาเหตุหลักเกิดจากโรงแต่งแร่ปล่อยน้ำปนเปื้อนสารตะกั่วจากบ่อกักเก็บตะกอนลงสู่ลำห้วยคลิตี้ น้ำในลำห้วยมีกลิ่นเหม็นของสารเคมีและมีปลาตายจำนวนมาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 พบว่าโรงแต่งแร่ปล่อยน้ำเสียจากการแต่งแร่รวมถึงน้ำที่อยู่ในบ่อพักตะกอนลงสู่ลำห้วยคลิตี้โดยตรง ชาวบ้านได้เจรจากับบริษัทให้หยุดปล่อยน้ำเสียปนเปื้อนสารตะกั่ว แต่ก็ไม่เป็นผล นอกจากนี้ชาวบ้านได้ร้องเรียนต่อหน่วยงานรัฐต่างๆ แต่ปัญหาก็ไม่ได้รับการแก้ไข

ในช่วงปีพ.ศ. 2540 - พ.ศ. 2543 เหมืองแร่ในพื้นที่ตำบลชะแลมีการผลิตแร่จำนวนมากพร้อมๆ กับการผลิตที่เพิ่มขึ้นก็มีการร้องเรียนจากประชาชนเกี่ยวกับการปล่อยสารตะกั่วลงลำห้วยคลิตี้ โดยในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2541 ทรพยากรธรณีประจำห้องที่ได้เข้าตรวจสอบการร้องเรียนและพบว่าบริษัทตะกั่วกระทำผิดตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 มาตรา 118 จึงสั่งให้บริษัทตะกั่วหยุดประกอบกิจการแต่งแร่ ตั้งแต่ 23 เมษายน 2541 อย่างไรก็ตามการผลิต

แร่ตะกั่วจากเหมืองในบริเวณนี้ยุคทั้งหมดเนื่องจากประตอมบัตรหมดยุคและปัญหาสิ่งแวดล้อม ใน พ.ศ. 2548

กรมควบคุมมลพิษได้เข้าไปเก็บตัวอย่างน้ำดิน ตะกอนดินท้องน้ำ และสัตว์น้ำ มาวิเคราะห์อย่างต่อเนื่อง พบว่ามีการปนเปื้อนสารตะกั่วในลำห้วยคลิตี้เกินค่ามาตรฐานที่กำหนด ทำให้ประชาชนไม่สามารถอุปโภคและบริโภคได้ อย่างไรก็ตาม บริษัทตะกั่วปฏิเสห ความรับผิดชอบและอ้างว่าการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของตะกั่วเกิดจากเหตุสุดวิสัยเพราะฝนตกหนักทำให้คันดินบ่อกักตะกอนพัง ตะกอนดินปนเปื้อนตะกั่วน้ำหนัก 4,000 ตัน จึงรั่วไหลออกมา โดยต่อมาช้อกล่าวอ้างดังกล่าวตกไปโดยคำพิพากษาศาลฎีกา ชุมชนคลิตี้และภาคประชาสังคมร่วมกันเรียกร้องให้กรมควบคุมมลพิษ และบริษัทตะกั่วเข้ามาแก้ไขปัญหาผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การใช้เสรีภาพการชุมนุม การใช้สิทธิร้องทุกข์ ร้องเรียน ต่อหน่วยงานต่าง ๆ ต่อมากรมควบคุมมลพิษขอความร่วมมือจากบริษัทตะกั่วให้เข้าร่วมเป็นคณะทำงานและเสนอแผนการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้โดยในปี พ.ศ. 2541 - 2545 บริษัทตะกั่วเข้าดำเนินการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ แต่เป็นการดำเนินการที่ไม่มีประสิทธิภาพไม่ดำเนินการขุดลอกตะกอนไปฝังกลบ แม้กรมควบคุมมลพิษจะติดตามเร่งรัดหลายครั้ง หลังจากนั้นกรมควบคุมมลพิษก็ยุติการดำเนินการขุดลอกตะกอนไปฝังกลบและเปลี่ยนไปใช้วิธีการให้ธรรมชาติฟื้นฟูตนเอง โดยการตัดสินใจไม่มีงานวิจัยรองรับ แต่กรมควบคุมมลพิษอ้างว่ามาจากการจัดประชุมระดมความเห็นจากนักวิชาการและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งขัดแย้งกับความต้องการของชุมชน ชุมชนคลิตี้จึงฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมและศาลปกครอง เพื่อเรียกร้องให้บริษัทตะกั่วพร้อมผู้บริหาร และกรมควบคุมมลพิษชดเชยเยียวยาความเสียหายต่อสุขภาพ อนามัย ร่างกายและทรัพย์สิน และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมจนกระทั่งศาลปกครองสูงสุดและศาลฎีกามีคำพิพากษาให้ชาวบ้านชนะคดี ในปี พ.ศ. 2555 กรมควบคุมมลพิษจึงเริ่มจัดจ้างผู้เชี่ยวชาญให้ศึกษาความเป็นไปได้ในการฟื้นฟู และเข้าดำเนินการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้อีกครั้ง ปัจจุบันการฟื้นฟูในระยะแรกได้เสร็จสิ้นลงไปแล้วทั้งในระยะที่หนึ่งและระยะที่สอง หากนับตั้งแต่ปัญหาการปนเปื้อนสารตะกั่วเป็นที่รับรู้ของสาธารณะและหน่วยงานรัฐในปี พ.ศ. 2541 - 2566 เป็นเวลากว่า 24 ปี ที่ชุมชนคลิตี้ต้องใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปนเปื้อนสารตะกั่วเกินค่ามาตรฐาน รัฐบาลต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการแก้ไขปัญหาแล้วกว่า 500 ล้านบาท

4.1.2 กฎหมายกับกระบวนการแก้ไขปัญหา

ตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 พบว่าการวางมาตรการทางด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการประกอบกิจการ การให้ความสำคัญกับความปลอดภัยต่อสุขภาพของประชาชน ในมาตรา ดังต่อไปนี้

1) ตามมาตรา 55 กำหนดให้กรมทรัพยากรธรณีเก็บรักษาเงินบำรุงพิเศษเพื่อจัดสรรสำหรับใช้จ่ายในการฟื้นฟูพื้นที่ที่ได้ใช้ทำเหมืองแล้ว รวมทั้งการป้องกัน และปราบปรามการ

กระทำความผิด และการใช้จ่ายในการบำรุงท้องถิ่นในจังหวัดที่มีการทำเหมืองแร่หรือการสูญเสียเงินบำรุงพิเศษ หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการเรียกเก็บเงินบำรุงพิเศษ รวมตลอดทั้งการจัดสรรเงินบำรุงพิเศษให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ตามมาตราดังกล่าว สถานภาพทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ อธิบดีเป็นทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ที่มีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักร และได้แต่งตั้งข้าราชการกรมทรัพยากรธรณีปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าฝ่ายทรัพยากรธรณีในสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดทุกสำนักงานหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนแล้วแต่กรณีปฏิบัติหน้าที่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ในเขตจังหวัดที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดรับผิดชอบโดยมีอำนาจหน้าที่ตามคำสั่งกรมทรัพยากรธรณีที่ 507/2540 ทั้งนี้ การมอบหมายดังกล่าวเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะมิใช่เป็นการมอบหมายตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะทรัพยากรธรณีประจำท้องที่ย่อมมีอำนาจเป็นไปตามที่ได้รับมอบหมาย

2) ตามมาตรา 69 ในการทำเหมืองหรือแร่ ห้ามมิให้ผู้ถือประทานบัตรกระทำหรือละเว้นกระทำการอันใดอันน่าจะเป็นเหตุให้แร่ที่มีพิษหรือสิ่งอื่นที่มีพิษก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือ ทรัพย์สิน แต่ไม่ได้กำหนดการระวางโทษจำหรือโทษปรับสำหรับผู้ปล่อยมลพิษ หรือ การละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ก่อให้เกิดปัญหาการปล่อยมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

3) มาตรา 70 พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในเขตเหมืองแร่เพื่อตรวจการทำเหมืองได้ตลอดเวลา ให้ผู้ครอบครองเขตเหมืองแร่นั้นอำนวยความสะดวกตามควรแก่กรณี และให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้ถือประทานบัตรให้จัด การป้องกันอันตรายอันอาจเกิดจากการทำเหมืองหรือแร่ได้ จากการใช้เครื่องมือตามดังกล่าวเป็นการมอบอำนาจเด็ดขาดให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กำกับดูแลเพียงฝ่ายเดียว หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ปฏิบัติโดยมิชอบ อาจเป็นช่องทางในการก่อให้เกิดการทุจริต หรือการเรียกรับสินบนเพื่อให้พ้นข้อกล่าวหาอันเป็นเหตุให้เพิกถอนใบอนุญาตประทานบัตรได้

4) มาตรา 71 ในกรณีที่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เห็นว่าการทำเหมืองหรือแร่จะเป็นอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือทรัพย์สิน ให้มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้ถือประทานบัตรให้เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขวิธีการทำเหมืองหรือแร่ตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายนั้นได้ และมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้หยุดการทำเหมืองหรือแร่เสียทั้งสิ้น หรือส่วนหนึ่งส่วนใดได้ตามที่เห็นสมควร ตามมาตราดังกล่าวไม่ได้กำหนดเมื่อมีการทำเหมืองที่เป็นอันตรายมีอำนาจสั่งให้หยุด แต่ไม่ได้มีอำนาจบังคับสั่งให้ดูแลรักษาพื้นที่ หรือฟื้นฟูพื้นที่ให้กลับมาเป็นสภาพเดิม

5) มาตรา 82 กรณีที่ผู้ถือประทานบัตรซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลาย ประทานบัตรนั้นเป็นอันสิ้นอายุ เหตุแห่งการล้มละลายของบริษัทตะกั่วคอนเซนเตรตส์ (ประเทศไทย) จำกัด เมื่อล้มละลายแล้วความรับผิดชอบจึงตกแก่ภาครัฐ กรมควบคุมมลพิษ

6) มาตรา 118 ในกรณีที่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เห็นว่าการแต่งแร่จะเป็นอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืชหรือทรัพย์สิน ให้มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้รับใบอนุญาตแต่งแร่ให้

เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขวิธีการแต่งตั้งตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายนั้นได้ มาตราดังกล่าวอำนาจสั่งไม่มีการกำหนดข้อบังคับ

7) มาตรา 131 กำหนดว่าเมื่อมีเหตุอันกระทบถึงความปลอดภัย หรือเศรษฐกิจของประเทศ รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตนำเข้าในราชอาณาจักรหรือใบอนุญาตส่งแร่ ออกนอก ราชอาณาจักรเมื่อใดก็ได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา มาตราดังกล่าวอาจมีเจตนารมณ์ให้ผู้ประกอบการดูแลแก้ไขเพื่อช่วยเหลือบรรเทาเยียวยาความเสียหายให้แก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบในทันทีที่เกิดความเสียหายหรือเจ็บป่วยก่อนการปฏิเสธหรือพิสูจน์ความรับผิดชอบ

จากพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 เมื่อพิจารณาการออกกฎหมายเพื่อจัดการกับปัญหาการปนเปื้อนมลพิษ และการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม ผู้ทำการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติแร่ เป็นกฎหมายที่กำหนดทิศทาง การกำกับควบคุมดูแล และกลไกในการแก้ไขปัญหามลพิษที่สำคัญที่ทำให้การแก้ไขปัญหา กรณีการเกิดปัญหาเหมืองแร่ตะกั่วคลิตี้ เกิดขึ้นเนื่องจากประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่ออกแบบไว้เพื่อจัดการกับปัญหาการปนเปื้อนมลพิษ และการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมโดยเฉพาะ ส่งผลให้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีกรอบ และทิศทางในแก้ไขปัญหา เกิดภาวะที่ไม่รู้ว่าหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบ และต้องดำเนินการอย่างไร การแก้ไขปัญหาล่าช้าและไม่มีประสิทธิภาพ

แม้จะมีการแก้ไข และมีการตราพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2560 จะมีการสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ในพื้นที่ชุมชนของตนเองในฐานะคณะกรรมการแร่จังหวัด และบัญญัติให้มีการจัดทำประชามติของประชาชนในชุมชน รวมไปถึงบัญญัติให้มีการจัดทำแผนการฟื้นฟู และการเฝ้าระวังผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในระหว่างที่มีการทำเหมือง และหลังจากปิดเหมือง และกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของผู้ได้รับอนุญาตให้ดำเนินกิจการแร่ ต่อความเสียหายหรือเดือดร้อนรำคาญที่เกิดขึ้นภายในเขตที่ได้รับอนุญาต ซึ่งจากข้อเท็จจริงในปัจจุบันปัญหามลพิษ ที่มีแหล่งกำเนิดมาจากการดำเนินกิจการแร่ ยังคงส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และชุมชนอย่างต่อเนื่อง ความมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแร่ไว้ในมาตรา 28 ในฐานะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเมื่อเทียบสัดส่วนระหว่างกรรมการ ซึ่งมีที่มาจากข้าราชการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากภาคประชาชน ที่ได้กำหนดไว้ จะเห็นได้ว่าภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรแร่เพียงเล็กน้อย ถึงแม้พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2560 จะถูกตราขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ อีกทั้งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2560 ได้กำหนดให้มีการยื่นแผนการฟื้นฟู การพัฒนา การใช้ประโยชน์ และการเฝ้าระวังผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในระหว่างที่มีการทำเหมืองและหลังจากปิดเหมือง พร้อมกับคำขออนุญาตประทานบัตร โดยได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 54 (2)

แต่ไม่ได้กำหนดขั้นตอน วิธีการ และระยะเวลาการฟื้นฟูพื้นที่หลังปิดเหมืองไว้อย่างชัดเจน ทำให้ไม่มีบรรทัดฐาน ในการกำหนดขั้นตอน วิธีการ และระยะเวลาในการฟื้นฟูที่เหมาะสม ปัญหาที่เกิดขึ้นจากมลพิษนั้น จึงไม่ได้รับการแก้ไขที่เพียงพอ อาจทำให้เกิดการสะสมของมลพิษเพิ่มขึ้น ยิ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติ และประชาชน รวมไปถึงลักษณะของมลพิษที่เกิดจากกระบวนการการผลิตของกิจการแร่ เป็นมลพิษที่สามารถแพร่กระจายไปยังพื้นที่โดยรอบอย่างเป็นวงกว้าง อีกทั้ง เป็นมลพิษที่ยากต่อการจำกัดบริเวณการแพร่กระจาย ทำให้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและชุมชนโดยรอบมีโอกาสที่จะได้รับผลกระทบจากมลพิษดังกล่าว ถึงแม้เป็นพื้นที่นอกเขตได้รับอนุญาต

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายสิ่งแวดล้อมหลักของประเทศไทยจะกำหนดความรับผิดชอบของผู้ก่อมลพิษในการแก้ไข ปัญหาการปนเปื้อนมลพิษในสิ่งแวดล้อม และทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสียหายไว้ตามมาตรา 96 และมาตรา 97 แต่ก็ไม่ได้กำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่ต้องดำเนินการฟื้นฟูและเรียกค่าเสียหายไว้ จึงต้องพิจารณากฎหมายเฉพาะเป็นรายกรณี และถึงแม้มาตรา 9 จะให้อำนาจ นายกรัฐมนตรีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินและออกคำสั่งต่อหน่วยงานหรือบุคคลเพื่อให้ดำเนินการใดตามที่เห็นสมควรในการควบคุม ระวังและบรรเทาผลร้ายจากสถานการณ์ฉุกเฉิน บทบัญญัติมาตรานี้ก็ไม่ได้กล่าวถึงขั้นตอนและมาตรการการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมไว้และที่ผ่านมาก็ถูกใช้เพื่อระงับและบรรเทาสถานการณ์โดยไม่เคยถูกใช้ไปเพื่อการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด อีกทั้ง มาตรานี้ก็ใช้ได้เฉพาะกับสถานการณ์ฉุกเฉินเท่านั้นไม่อาจใช้กับการปนเปื้อนมลพิษทั่วไปเช่นกรณีคลิตี้ได้

4.1.3 การวิเคราะห์ประเด็นการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้จากการปนเปื้อนสารตะกั่วจังหวัดกาญจนบุรี จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

1) ประเด็นด้านการตั้งค่าเป้าหมายในการฟื้นฟู เนื่องจากคำสั่งศาลปกครองสูงสุด ให้กรมควบคุมมลพิษดำเนินการฟื้นฟูและให้เป็นไปตามค่ามาตรฐานที่หน่วยงานได้กำหนดไว้ ปัจจุบันคุณภาพตะกอนดินท้องน้ำ ซึ่งกรมควบคุมมลพิษได้กำหนดค่าเป้าหมายการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้โดยอ้างอิงค่าพื้นฐานที่ 1,800 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม และคุณภาพดิน ซึ่งกรมควบคุมมลพิษได้กำหนดค่าเป้าหมายการฟื้นฟูพื้นที่บริเวณโรงแต่งแร่และพื้นที่ใกล้เคียงที่ 821 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ทั้งนี้ ได้มีข้อสังเกตว่าการกำหนดค่าเป้าหมายของกรมควบคุมมลพิษยังมีความไม่ปลอดภัย ซึ่งมีนักวิชาการบางส่วนได้โต้แย้งในประเด็นดังกล่าว ประกอบกับศาลยังไม่ชี้ชัดว่าการกำหนดค่าเป้าหมายของกรมควบคุมมลพิษมีความถูกต้องหรือไม่

2) ประเด็นการบังคับคดี เนื่องจากคดีลำห้วยคลิตี้จากการปนเปื้อนสารตะกั่วในจังหวัดกาญจนบุรี ได้ดำเนินการทั้งศาลยุติธรรมและศาลปกครองสูงสุด โดยชาวบ้านได้ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายกับผู้ประกอบการที่ได้ดำเนินการปล่อยสารพิษและขอให้ดำเนินการฟื้นฟูด้าน

สิ่งแวดล้อมด้วย ซึ่งการบังคับคดีในปัจจุบันพบว่าผู้ประกอบการมีสถานะล้มละลาย ประกอบกับ กรมควบคุมมลพิษเป็นผู้ดำเนินการฟื้นฟูและได้เสียค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟู ซึ่งดำเนินการฟ้องร้อง กับผู้ประกอบการก็มีได้เนื่องจากล้มละลาย จึงอาศัยการบังคับคดีที่มีชาวบ้านไปฟ้องร้องในเรื่อง ดังกล่าวเพื่อเรียกค่าใช้จ่ายที่ดำเนินการแล้วคืนกลับมา ทั้งนี้ ได้มีข้อสังเกตว่าการบังคับคดีไม่มี ข้อยุติ และพบว่าในปัจจุบันได้มีการขยายระยะเวลาในการฟื้นฟูต่อไปอีกส่งผลให้ค่าใช้จ่ายยังมีความไม่แน่นอน

3) ประเด็นการขยายระยะเวลาการฟื้นฟู สืบเนื่องจากโครงการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้จากการปนเปื้อนสารตะกั่วในจังหวัดกาญจนบุรีได้มีการขยายระยะเวลาออกไป ซึ่งจากเดิมกำหนด ระยะเวลาการฟื้นฟูไว้ 1,000 วัน แต่ดำเนินการไม่แล้วเสร็จ ประกอบด้วยมีสถานการณ์การแพร่ ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) จึงขยายระยะเวลาไปอีก 84 วัน เมื่อครบ ระยะเวลาดังกล่าวแล้วแต่ดำเนินการไม่แล้วเสร็จก็ได้ขยายระยะเวลาต่อไปอีก ทั้งนี้ ได้มี ข้อสังเกตว่าหากดำเนินการไม่แล้วเสร็จตามกำหนด และขอขยายระยะเวลาต่อไปอีกเรื่อย ๆ ซึ่ง อาจหาข้อยุติของเรื่องดังกล่าวไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ตามข้อกำหนดของสัญญาจ้างได้ระบุไว้หาก ดำเนินการไม่แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ จะมีค่าปรับประมาณวันละ 200,000 บาท ประกอบกับได้มีการแก้ไขข้อกำหนดด้วย ซึ่งอาจจะเป็นการแก้ไขให้ผู้รับจ้างได้ประโยชน์หรือไม่ และทำให้หน่วยงานรัฐดำเนินการไม่บรรลุผลสำเร็จในเรื่องดังกล่าวหรือไม่ นอกจากนี้ ได้ให้ ข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ไขข้อกำหนดตามข้อกำหนดเดิมกำหนดฟื้นฟูในลำห้วยคลิตี้ โดยวิธีการดูด ดินตะกอนในลำห้วยคลิตี้ แต่พบว่าได้ดำเนินการดูดดินตะกอนไม่ครบจำนวน 40,000 ตัน ตามที่ ได้ระบุไว้ในสัญญาว่าจ้าง และได้เปลี่ยนข้อกำหนดให้ดำเนินการดูดดินตะกอนในบริเวณพื้นที่ริม ดิ่งเพิ่มเติมอันส่งผลกระทบต่อพื้นที่ของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านร้องเรียนให้หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องชี้แจงในประเด็นดังกล่าว

4) ประเด็นผู้รับจ้างฟื้นฟูตามโครงการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้จากการปนเปื้อนสารตะกั่ว ในจังหวัดกาญจนบุรีไม่ดำเนินการตามข้อกำหนดในสัญญาจ้าง เช่น การขุดดินตะกอนในลำ ห้วยคลิตี้หากพบว่าค่าน้ำขุ่นอยู่ที่ระดับร้อยละ 10 ซึ่งเกินกว่าที่ได้กำหนดไว้ควรระงับการขุดดิน ตะกอนก่อน เมื่อกรมควบคุมมลพิษได้ตรวจสอบน้ำก็พบว่าเกินค่าที่ได้กำหนดไว้แต่ไม่ได้มีการ ระงับการฟื้นฟูไว้ก่อน จนที่ปรึกษาโครงการดังกล่าวได้มีหนังสือเตือนผู้รับจ้างฟื้นฟูอยู่หลายครั้ง รวมทั้งไม่ดำเนินการตามข้อกำหนดในสัญญาจ้างอีกหลายประการ ทั้งนี้ ได้มีข้อสังเกตว่าถ้าผู้ รับจ้างฟื้นฟูไม่ดำเนินการข้อกำหนดอาจสร้างผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ และวิธีการดูด ดินตะกอนในพื้นที่ยังเป็นวิธีการที่ดีหรือไม่ สามารถฟื้นฟูสำเร็จหรือไม่ อย่างไรก็ตาม การฟื้นฟูลำ ห้วยคลิตี้ควรมีอีกหลายวิธีที่เหมาะสมมากกว่านี้

4.2 ปัจจัยในมิติต่าง ๆ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่หลังเลิกกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่

4.2.1 การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis)

ผลการวิเคราะห์ SWOT การวิเคราะห์ SWOT เพื่อประเมินการฟื้นฟูศักยภาพพื้นที่หลังเลิกกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ได้ใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการศึกษาดูงาน (Study Visit) ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งข้อมูลวิชาการ/หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากการชี้แจงให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพิจารณาพัฒนาและขับเคลื่อนการฟื้นฟูพื้นที่หลังเลิกกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ เพื่อระบุจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) จากสภาพแวดล้อมภายในของประเทศไทย โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) จากสภาพแวดล้อมภายนอกของประเทศไทย เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีผลการวิเคราะห์ SWOT ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในหรือปัจจัยภายใน (Internal Factors)

จุดแข็ง (S - Strengths)	จุดอ่อน (W - Weaknesses)
S 1 ด้านทรัพยากร (Resource) เป็นพื้นที่ศักยภาพแหล่งแร่ ตะกั่ว-สังกะสีในบริเวณพื้นที่ลุ่มล่อง อ่าเภอทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี	W 1 ด้านทรัพยากร (Resource) มีการกระจายตัวของตะกั่วและแร่ธาตุอื่น ๆ ปน อาทิ สารหนู
S 2 พระราชบัญญัติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการแร่แบบองค์รวมโดยมีการคำนึงถึงคุณภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน	W 2 ฐานข้อมูลที่ใช้ในการวางแผนบริหารจัดการแร่ของประเทศยังไม่มีความสมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน
S 3 มีการจัดตั้งกรมการนโยบายบริหารจัดการแร่แห่งชาติ ที่มีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ชัดเจนเป็นกลไกให้เกิดการบูรณาการร่วมกันของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายบริหารจัดการแร่ให้มีความชัดเจนและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน	W 3 การบริหารจัดการทรัพยากรแร่ของไทยมีลักษณะแยกส่วน หน่วยงานต่างมีนโยบายการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ไม่มีการบูรณาการทำให้เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อน เกี่ยงความรับผิดชอบ
S 4 พื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพด้านแรงงานในการประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ประชาชนในพื้นที่พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการฟื้นฟูเหมืองแร่หลังเลิกกิจการ	W 4 ขาดความรู้ความชำนาญ ทักษะการด้านการฟื้นฟูผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมหลังเลิกประกอบกิจการ ทำให้การดูแลฟื้นฟูเป็นไปตามวิถีทางธรรมชาติ และใช้ระยะเวลายาวนาน
S 5 มีการตั้งคณะกรรมการไตรภาคีเพื่อติดตามการดำเนินโครงการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้จากการปนเปื้อนสารตะกั่ว จังหวัดกาญจนบุรี โดยองค์ประกอบของคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนที่มีความรู้ความสามารถจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับความเดือดร้อน	W 5 ภาพลักษณ์ของอุตสาหกรรมเหมืองแร่ไม่ได้รับการยอมรับชุมชนในพื้นที่ เนื่องจากได้รับผลกระทบการดำเนินชีวิต สุขภาพ และวิถีชุมชน นำไปสู่ความขัดแย้งและก่อให้เกิดการพิพาทในระดับพื้นที่ระหว่างรัฐ และชุมชน

จุดแข็ง (S - Strengths)	จุดอ่อน (W - Weaknesses)
	W 6 การแบ่งผลประโยชน์จากการพัฒนาแหล่งแร่ยังไม่มีการจัดสรรผลประโยชน์ให้กับชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ที่ทำเหมืองและพื้นที่ใกล้เคียงที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรม
	W 7 ปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพมีสาเหตุมาจากการไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ หรือขาดกลไกติดตาม ตรวจสอบ เฝ้าระวัง และการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
	W 8 การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยจากภาครัฐในการนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการผลิตและพัฒนาทรัพยากรแร่ การแปรรูปวัตถุดิบ และการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องภายในประเทศ เพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแร่อย่างคุ้มค่ามีน้อย
	W 9 ขาดกลไกและระบบการจัดการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกหรือปัจจัยภายนอก (External Factors)

โอกาส (O - Opportunities)	อุปสรรค (T - Threats)
O 1 องค์การสหประชาชาติ (United Nation : UN) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ซึ่งการทำเหมืองในเมืองเป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนการบรรลุ SDGs 10 เป้าหมาย จาก 17 เป้าหมาย ที่ประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญ	T 1 การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) ต้องใช้ระยะเวลาในการขับเคลื่อนที่ยาวนาน
O 2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 กำหนดหมุดหมายที่ 10 ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อมุ่งสู่เศรษฐกิจหมุนเวียน แก้ไขวิกฤตสิ่งแวดล้อมและมลพิษที่กำลังก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย	T 2 ปัจจัยคุกคาม และข้อจำกัดในการบริหารจัดการแร่ของประเทศที่มีศักยภาพในการทำเหมือง พื้นที่แหล่งแร่ และเขตแหล่งแร่ เพื่อการอยู่กับพื้นที่ป่า และพื้นที่ลุ่มน้ำที่มีความสำคัญเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญควรอนุรักษ์รักษาไว้เป็นแหล่งฐานทรัพยากรและการบริหารเชิงนิเวศที่ไม่อาจประเมินมูลค่าทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ยังมีการซ้อนทับกับพื้นที่เกษตรกรรมและเขตชุมชนทำให้ต้นทุนทางเศรษฐกิจสูงขึ้นรวมทั้งมีความเสี่ยงต่อการสูญเสียต้นทุนทางสังคมและสุขภาพของประชาชน ส่งผลให้โอกาสการพัฒนาแหล่งแร่ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นไปได้อย่างจำกัด
O 3 เป้าหมายตามนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ระดับประเทศมุ่งให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้มีความต้องการใช้วัตถุดิบแร่ในการก่อสร้างเพิ่มขึ้น	T 3 ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการของภาครัฐ และวิตกกังวลกับปัญหากระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย วิธีการดำรงชีวิตที่อาจเปลี่ยนแปลงไปการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในส่วนกลางยังไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากภาครัฐไม่เป็นตัวกลางสำคัญในการประสาน ชี้แจง และเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนได้รับความรู้และข้อเท็จจริง

โอกาส (O - Opportunities)	อุปสรรค (T - Threats)
	เกี่ยวกับการทำเหมืองอย่างเพียงพอ รวมทั้งกระบวนการทำประชาพิจารณ์ และกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการติดตามและตรวจสอบการดำเนินการทำเหมืองและมาตรการในการป้องกันผลกระทบด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของผู้ประกอบการเหมืองแร่ยังคงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร
O 4 ระเบียบและกฎหมายในปัจจุบันกำหนดให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น สะท้อนให้เห็นปัญหาที่แท้จริงในพื้นที่ และยังคงช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนในพื้นที่กับผู้ประกอบการเหมืองแร่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	T 4 ขาดการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแร่ที่จะทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขาดความชัดเจนของนโยบายบริหารจัดการแร่ที่จะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วน และมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแร่อย่างสูงสุด จึงก่อให้เกิด ผลกระทบหลายประการ อาทิ ขาดความชัดเจนในการกำหนดพื้นที่พัฒนาแหล่งแร่ พื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่สงวนหวงห้าม โดยพิจารณาจากปริมาณสำรองแร่ อุปสงค์ อุปทาน ราคา เทคโนโลยีและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
O 5 ปัจจุบันมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับทรัพยากรแร่อย่างต่อเนื่องผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายและเข้าถึงประชาชนมากขึ้น เช่น แนวทางการป้องกันผลกระทบต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน	T 5 การทำเหมืองมีความเสี่ยงที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการเหมืองแร่ต้องมีการปิดหน้าดิน ทำให้เกิดการชะล้าง พังทลาย การทำเหมืองแร่จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากร ทำให้มีการร้องเรียน เช่น เสียงดังจากการระเบิดและการทำงานของเครื่องจักร แรงสั่นสะเทือนจากรถบรรทุกทำให้ถนนชำรุดเสียหาย ฝุ่นละออง ฟุ้งกระจายเกิดมลพิษในอากาศการแพร่กระจายสารพิษในแหล่งน้ำและอากาศ เกิดมลพิษและอันตรายจากสินแร่และสารเคมีที่ใช้ ในการทำเหมืองแร่ และการสูญเสียทัศนียภาพสภาพพื้นที่ดินเป็นภูเขาหัวโล้น เป็นต้น ทำให้ถูกต่อต้านจากชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) มากขึ้น

4.3 การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายในประเทศ และต่างประเทศ ข้อดี และข้อเสีย อันนำมาซึ่งแนวทางในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการทำเหมืองแร่

4.3.1 ผลการศึกษาเปรียบเทียบพระราชบัญญัติแร่พ.ศ. 2510 และพระราชบัญญัติแร่พ.ศ. 2560 ในด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการทำเหมืองแร่

1) การเยียวยาผลกระทบจากการทำเหมือง

พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2510 ไม่ได้บัญญัติประเด็นนี้ไว้ แต่ในพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 ได้มีการกำหนดให้ผู้ถือประทานบัตร ต้องจัดทำแผนฟื้นฟู พัฒนา และใช้ประโยชน์สิ่งแวดล้อมระหว่างทำเหมือง หรือหลังปิดเหมือง และที่สำคัญ ได้กำหนดให้ผู้ถือประทานบัตร

ต้องวางหลักประกัน เพื่อเตรียมไว้เป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสภาพพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมือง หรือเตรียมไว้เป็นค่าใช้จ่ายเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการทำเหมือง

นอกจากนี้ยังกำหนดให้ อธิบดีกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ หรือ เจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ท้องที่ มีอำนาจในการพิจารณาเรื่องร้องเรียนจากผู้ได้รับผลกระทบจากการทำเหมือง เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการแร่ หรือ คณะกรรมการแร่จังหวัด ให้แต่งตั้ง คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีมีข้อร้องเรียนการทำเหมืองส่งผลกระทบต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งยังกำหนดให้ศาลมีอำนาจ สั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่าสินไหมแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการทำเหมืองด้วย

2) กำหนดความรับผิดชอบทางแพ่ง

กฎหมายฉบับเดิมไม่ได้บัญญัติความรับผิดชอบทางแพ่งเอาไว้ ที่ผ่านมาการเรียกค่าเสียหายทางแพ่ง ต้องอาศัยอำนาจกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ในพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 จึงมีการปรับปรุงเพิ่มเติม โดยกำหนดให้รัฐมีสิทธิเรียกค่าเสียหาย 2 - 3 เท่าของมูลค่าแร่ที่ผู้ทำเหมืองเอาแร่ไปจากพื้นที่นั้น ๆ โดยไม่ได้รับอนุญาตการทำเหมืองนอกเขตประทานบัตร รวมถึงในเขตห้ามทำเหมือง

3) การพัฒนาและส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

กฎหมายฉบับเดิมให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ประกอบการที่ดำเนินกิจกรรมที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ขณะที่กฎหมายฉบับใหม่ ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ออกกฎกระทรวงว่าด้วยการลดหย่อน ยกเว้นค่าธรรมเนียม หรือเงินบำรุงพิเศษ ตามคำแนะนำของคณะกรรมการแร่ 2 กรณี คือ กรณีผู้ประกอบการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมสูงกว่าเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด หรือกรณีเกิดภัยพิบัติ

4) การเพิ่มบทลงโทษ

ตามกฎหมายฉบับเดิมกำหนดโทษอาญาเอาไว้ต่ำมาก ดังนั้น ในกฎหมายฉบับใหม่ จึงมีการเพิ่มโทษทางอาญาและโทษปรับให้สูงถึง 30 เท่าของกฎหมายเดิม รวมถึงการกำหนดให้ผู้กระทำผิดต้องจ่ายค่าปรับรายวันไปจนกว่าจะมีการแก้ไขให้ถูกต้อง

ปัญหาเรื่องแผนการฟื้นฟูพื้นที่หลังปิดเหมือง พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2560 ได้บัญญัติให้การยื่นคำขออนุญาตประทานบัตรนั้นจะต้องยื่นพร้อมกับแผนการฟื้นฟูพื้นที่หลังปิดเหมืองโดยได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 54 (2) เนื่องจากการดำเนินกิจการเหมืองแร่ เป็นกิจการที่ก่อให้เกิดมลพิษทางฝุ่นละออง เสียงและแรงสั่นสะเทือน ซึ่งมลพิษเหล่านั้นสามารถแพร่กระจายไปสู่บริเวณโดยรอบได้ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของพื้นที่ รวมถึงสิ่งแวดล้อมโดยรอบไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำ ป่าไม้ พื้นดิน มาตรา 54 (2) นั้น ไม่มีการระบุชัดเจนในบทบัญญัติว่าต้องดำเนินการอย่างไรจึงเป็นการฟื้นฟู หรือต้องมีขั้นตอน วิธีการ และระยะเวลา อย่างไร หรือการคาดคะเนผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนโดยรอบเมื่อถึงตอนที่ปิดเหมือง

แล้ว ควรที่จะต้องปฏิบัติอย่างไร ภายหลังจากการปิดเหมืองมีเพียงประกาศ ที่ออกตาม พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.2560 ที่ได้กล่าวถึงการฟื้นฟูสภาพพื้นที่การทำเหมืองไว้ ได้แก่ ประกาศ คณะกรรมการแร่ เรื่อง การวางหลักประกันการฟื้นฟูสภาพพื้นที่การทำเหมือง และเยียวยาผู้ ได้รับผลกระทบจากการทำเหมือง พ.ศ.2562 ซึ่งได้ให้ความหมายของคำว่าสภาพพื้นที่ การทำเหมือง ไว้ว่า เป็นการฟื้นฟูพื้นที่ทำเหมืองแร่ให้อยู่ในสภาพที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดย สอดคล้องกับกิจกรรมตามแผนผังโครงการทำเหมือง และการฟื้นฟูสภาพพื้นที่ การพัฒนา และ การใช้ประโยชน์พื้นที่ในระหว่างที่มีการทำเหมืองและหลังจากปิดเหมือง รวมถึงประกาศ กระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง กำหนดอัตราการจ่ายเงินบำรุงพิเศษ หลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขในการเรียกเก็บ และการจัดสรรเงินบำรุงพิเศษ พ.ศ.2560 โดยได้บัญญัติไว้ในข้อที่ 4 แห่งประกาศดังกล่าวว่า ให้ผู้ถือประทานบัตรเสียเงินบำรุงพิเศษให้กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ในอัตราร้อยละห้าของค่าภาคหลวงแร่สำหรับแร่ทุกชนิดที่ผลิตได้จากประทานบัตร โดยเงินจำนวนดังกล่าวนั้นกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่จะนำไปดำเนินการจัดสรร เงินบำรุงพิเศษเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาท้องถิ่น การศึกษาวิจัยด้านแร่การปรับสภาพพื้นที่ ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้วตามหลักภูมิสถาปัตยกรรม และการป้องกันและปราบปรามการกระทำ ความผิดตามที่กฎหมายกำหนด โดยประกาศฉบับดังกล่าวนี้มีเพียงบทบัญญัติที่ระบุถึงการวาง หลักประกัน จำนวนหลักประกันของเหมืองแต่ละประเภท ระยะเวลาการวางหลักประกัน

4.3.2 การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายในต่างประเทศ ข้อดี และข้อเสีย อันนำมาซึ่ง แนวทางในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการทำเหมืองแร่

ตารางที่ 5 ตารางเปรียบเทียบการจัดการในด้านแนวทางการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการ ทำเหมืองแร่ต่างประเทศ

แนวทางการ ฟื้นฟู สิ่งแวดล้อม	อินโดนีเซีย	ฟิลิปปินส์	ประเทศไทย
1 กฎหมาย เกี่ยวข้อง ในการกำกับ ควบคุมดูแล	1) กฎหมาย 4/2009 ว่าด้วยการทำ เหมืองถ่านหินและแร่ (กฎหมาย 4/2009) 2) ระเบียบของรัฐบาล (GR) 22/2010 เกี่ยวกับพื้นที่ทำเหมือง 3) GR 23/2010 ว่าด้วยการดำเนิน กิจกรรมทางธุรกิจการทำเหมืองถ่าน หินและแร่	1) พระราชบัญญัติการทำ เหมืองแร่ของฟิลิปปินส์ปี 1995 2) พระราชบัญญัติสาธารณรัฐ (RA/) หมายเลข 7942 (พระราชบัญญัติการทำ เหมืองแร่) และกฎและข้อบังคับการ ดำเนินการ (IRR) คำสั่งทาง	1) พระราชบัญญัติเหมืองแร่ พ.ศ. 2510 และพระราชบัญญัติเหมืองแร่ พ.ศ. 2560 2) พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 3) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๓๕ และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม

แนวทางการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม	อินโดนีเซีย	ฟิลิปปินส์	ประเทศไทย
	4) ข้อบังคับของ MEMR ฉบับที่ 26 ปี ค.ศ. 2018 ว่าด้วยการปฏิบัติตามหลักการการทำเหมืองที่ดีและการควบคุมการทำเหมืองแร่และถ่านหิน	ปกครองของกระทรวงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ(DENR) (AO) หมายเลข 20 10 -21 3) พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ควบคุมการสำรวจการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแร่ขนาดใหญ่	4) ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง การแบ่งประเภทการทำเหมือง พ.ศ. 2560
2 นโยบายและแนวทางในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่	1) ต้องมีรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (AMDAL) หรือความพยายามในการจัดการสิ่งแวดล้อมและความพยายามในการติดตามตรวจสอบสิ่งแวดล้อม (UKL- UPL) 2) ข้อกำหนดสำหรับการจัดเก็บหางแร่และกากแร่ หรือของเสียอื่น ๆ จากการปิดเหมืองต้องมีการอนุญาตทางเทคนิคเฉพาะเพื่อจัดเก็บหางแร่ กากแร่ และของเสียอันตรายอื่น ๆ 3) ระยะเวลาในการให้อนุญาตการสำรวจแร่และการอนุญาตให้ทำเหมืองแร่หลังจากเลิกกิจการเหมืองแร่การปิดเหมืองจะต้องดำเนินการภายในระยะเวลา 30 วันหลังจากเลิกการทำเหมืองในพื้นที่การทำเหมืองที่เกี่ยวข้อง เพื่อฟื้นฟูการทำงานของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นเดิม ในการปิดเหมือง และจะต้อง 3.1) ดำเนินการตามแผนหลังการทำเหมืองจนกว่าจะบรรลุเกณฑ์เป้าหมาย 3.2) ส่งรายงานความคืบหน้ารายไตรมาสไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1) พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่กำหนดให้มีการทำ FMRDP ที่ได้รับการอนุมัติในการวางแผนด้านการฟื้นฟู และงบประมาณในการปิดเหมืองทั้งหมดรวมถึงการบำรุงรักษา การตรวจสอบการค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ 2) มีการการจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูและรีออนเหมือง 3) ในระหว่างการดำเนินการสำรวจเหมืองแร่จะต้องมีการจัดตั้งกองทุนอื่น ๆ สำหรับหนี้สินที่อาจเกิดขึ้น และการฟื้นฟูการชดเชยความเสียหายจากของเสียจากเหมืองและหางแร่ และค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบ	1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565-2570) 2) แผนยุทธศาสตร์กระทรวงอุตสาหกรรมอุตสาหกรรมไทยขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม รักรักษ์สิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงเศรษฐกิจโลก 2.1) ขับเคลื่อนและพัฒนาระบบนิเวศอุตสาหกรรม (Ecosystem) 2.2) ส่งเสริมการประกอบกิจการอุตสาหกรรมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2.3) ส่งเสริมงานวิจัย การต่อยอดงานวิจัยและพัฒนา ภาวประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีนวัตกรรม และดิจิทัล ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเพิ่มประสิทธิภาพ 2.4) มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมเป็นที่ตั้ง 2.5) มีการป้องกัน แก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม 2.6) มีการดูแลความปลอดภัยและสุขภาพอนามัยของคนงานและชุมชน 2.7) มีพื้นที่สีเขียวและทัศนียภาพเรียบร้อยสะอาดตา 2.8) การดำเนินงานโปร่งใสตรวจสอบได้

แนวทางการ ฟื้นฟู สิ่งแวดล้อม	อินโดนีเซีย	ฟิลิปปินส์	ประเทศไทย
			2.9) มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 3 R
3 หน่วยงานที่ รับผิดชอบ	BAPEDAL (Environmental impact Management Agency) with the Ministry of the Environment (uses to EIA review commissions)	สำนักงานจัดการ สิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ	กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการ เหมืองแร่ , สำนักงานนโยบายและ แผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ภายใต้กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4 สถานการณ์ ปัจจุบัน	ปัจจุบันภาครัฐบาลได้จัดตั้งโครงการ เพื่อการคุ้มครองและเพิ่ม ประสิทธิภาพการรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อม (EPEP) และแผนฟื้นฟู พื้นที่ยกเลิกเหมืองแร่	กระทรวงสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ (DENR) ผู้ประกอบกิจการ เหมืองแร่ และผู้รับอนุญาตจะต้อง ฟื้นฟูทางเทคนิคและทาง ชีวภาพของหางแร่ และ พื้นที่ที่ถูกรบกวนให้มีสภาพ ความปลอดภัยต่อ สิ่งแวดล้อม ตามที่อาจ กำหนดไว้ในกฎและ ระเบียบปฏิบัติ พระราชบัญญัติสาธารณรัฐ 7942 หรือฟิลิปปินส์ พระราชบัญญัติเหมืองแร่ พ.ศ. 2538	ปัจจุบันตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 มีการเพิ่มมาตรการเยียวยา ผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ อาทิ ต้องจัดทำแผนฟื้นฟู พัฒนา และใช้ ประโยชน์สิ่งแวดล้อมระหว่างทำ เหมือง หรือหลังปิดเหมือง และที่ สำคัญ ได้กำหนดให้ผู้ถือประทาน บัตรต้องวางหลักประกัน เพื่อเตรียม ไว้เป็นค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูสภาพ พื้นที่ที่ผ่านการทำเหมือง หรือเตรียม ไว้เป็นค่าใช้จ่ายเยียวยาผู้ได้รับ ผลกระทบจากการทำเหมือง นอกจากนี้ อธิบดีกรมอุตสาหกรรม พื้นฐานและการเหมืองแร่ หรือ เจ้า พนักงานอุตสาหกรรมแร่ท้องถิ่น มี อำนาจในการพิจารณาเรื่องร้องเรียน จากผู้ได้รับผลกระทบจากการทำ เหมือง เพื่อนำเสนอต่อ คณะกรรมการแร่ หรือ คณะกรรมการแร่จังหวัด ให้แต่งตั้ง คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริง กรณีมีข้อร้องเรียนการทำเหมือง ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งยังกำหนดให้ศาล มีอำนาจ สั่งให้ผู้ประกอบการจ่ายค่า สินไหมแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบจาก การทำเหมืองด้วย

4.4 แนวทางในการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานคณะกรรมการสิทธิการการอุตสาหกรรม

การวิเคราะห์แนวทางในการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานคณะกรรมการสิทธิการการอุตสาหกรรม

4.4.1 การประมวลภาพรวมปัญหาการใช้ทรัพยากรแร่

กรณีปัญหาการใช้ทรัพยากรแร่ที่พบในปัจจุบันซึ่งเป็นกรณีร้องเรียนมายังคณะกรรมการสิทธิการการอุตสาหกรรมนั้น เป็นปัญหาที่เกิดจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ และส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม สามารถสรุปได้ ดังนี้

ปัญหาในการใช้ทรัพยากรแร่

1) ขาดความชัดเจนของทิศทางการใช้ทรัพยากรแร่ โดยปัจจุบันเป็นการมุ่งพัฒนานำทรัพยากรแร่มาใช้ในเชิงพาณิชย์ ซึ่งให้ความสำคัญกับมูลค่าแร่ของตลาดในขณะนั้นเป็นหลัก จึงเอื้อประโยชน์ให้ผู้ประกอบการในการดำเนินการทำเหมืองแร่ และส่วนใหญ่ขาดการควบคุมดูแลด้านสิ่งแวดล้อม โดยถือว่าการพัฒนานำแร่มาใช้ประโยชน์ย่อมเกิดผลกระทบอยู่แล้ว จึงมิได้นำความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมมาพิจารณารวมด้วย

2) การถือนโยบายการพัฒนาของรัฐเป็นหลัก ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น รวมไปถึงขาดการเผยแพร่ข่าวสารให้แก่ชุมชนอย่างเป็นระบบ และเป็นกลาง ตลอดจนการกำหนดมาตรการในการป้องกัน และบรรเทาปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นไม่มีความชัดเจน และรัดกุมเพียงพอ จึงส่งให้เกิดผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม

3) ไม่ได้ยึดหลักก่อนุรักษ์ เนื่องจากทรัพยากรแร่เป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปไม่สามารถทดแทนขึ้นใหม่ได้ ดังนั้น การพัฒนานำมาใช้ประโยชน์จึงควรยึดหลักก่อนุรักษ์ คือ ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างเหมาะสม และยั่งยืนขาดความมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย และบทลงโทษต่อผู้ละเมิด หรือกระทำความผิด

ปัญหาในการดำเนินการแก้ไขปัญหาร้องเรียน

1) ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหาหนึ่ง ๆ มักจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน การปฏิบัติงานหรือมุมมองในการแก้ไขปัญหาจึงพบว่ามีข้อขัดแย้งทางวิชาการของหน่วยงานภาครัฐที่ปฏิบัติงานข้ามกระทรวง มีความไม่เป็นเอกภาพ ก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของผู้ก่อมลพิษ อีกทั้งไม่ได้นำกฎหมายมาบังคับให้ผู้ก่อให้เกิดมลพิษเป็นผู้รับผิดชอบในปัญหาที่เกิดขึ้น

2) เกิดความยึดถือในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากประเด็นดังต่อไปนี้

2.1) การให้ความเห็นการมองยังผิดประเด็น หรือไม่คิดว่ากรณีที่เกิดขึ้นดังเช่นที่ประชาชนในพื้นที่ประสบอยู่นั้นเป็นปัญหาที่แท้จริง เนื่องจากการเดินทางศึกษาดูงาน เพื่อเข้า

ตรวจสอบพื้นที่ และพบหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ในแต่ละครั้ง นั้นเป็นเวลาสั้น ๆ มุ่งตรวจเหตุเฉพาะหน้า ซึ่งอาจไม่ได้ก่อให้เกิดปัญหา ณ ช่วงเวลานั้น แต่เป็น ปัญหาที่เกิดสะสมต้องใช้เวลาในการตรวจสอบ หรือต้องใช้วิธีการตรวจสอบแบบอื่นร่วม ด้วย

2.2) เป็นการแก้ไขปัญหแต่ละประเด็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง/รับผิดชอบ ไม่ได้ มองปัญหาแบบองค์รวม ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้ถูกแก้ไขให้หมดไปอย่างแท้จริง

2.3) บางปัญหายังเป็นการมองว่าเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยใช้งบประมาณรัฐ ในการแก้ไขปัญหา แทนที่จะปรับค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากผู้ประกอบกิจการ ตาม หลัก "ผู้ก่อให้เกิดมลพิษเป็นผู้จ่าย"

2.4) การให้โอกาสผู้ประกอบการอยู่เสมอ ดังจะเห็นว่าในทุกกรณีที่ตรวจสอบเมื่อ พบว่าการประกอบการมีปัญหา ทางอุตสาหกรรมจังหวัด (อสจ.) หรือ กรมอุตสาหกรรมพื้นฐาน และการเหมืองแร่ (กพร.) จะมีคำสั่งให้ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้ดำเนินการได้ดังเดิม ต่อมาหากมี ปัญหาอีกก็ดำเนินการปรับ และให้ปรับปรุงแก้ไข แล้วก็สามารถดำเนินการต่อได้ โดยภาครัฐไม่ ใช้อำนาจเด็ดขาดสั่งการ ดังจะเห็นว่าในกรณีที่มีคำสั่งให้หยุดประกอบการ แต่ประชาชนในพื้นที่ ยังพบว่ามีกิจการดำเนินการอยู่ ซึ่งไม่มีภาครัฐกำกับดูแลให้เป็นไปตามคำสั่ง/มาตรการลด ผลกระทบสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ

3) ปัญหาเชิงนโยบายต่อการใช้ทรัพยากรแร่ที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนใน พื้นที่ ไม่มีการศึกษาทางเลือกให้แก่ชุมชน และปกปิดข้อมูลแก่สาธารณชน ซึ่งการพัฒนานำเอา ทรัพยากรแร่ขึ้นมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์นั้นอิงนโยบายของรัฐ หรือหน่วยงานรับผิดชอบด้าน การบริหารทรัพยากรแร่เป็นหลัก ดังจะเห็นว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรแร่ มุ่งนำเอา ทรัพยากรแร่มาใช้ประโยชน์ในเชิงอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าแต่อย่างเดียว

4) การใช้เงินหรืองบประมาณของรัฐในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีได้มุ่งตรวจสอบ อย่างจริงจังให้ผู้ก่อมลพิษรับผิดชอบภาระค่าใช้จ่ายที่ตนเองก่อให้เกิดปัญหานั้น

5) การดำเนินงานของภาครัฐบาลใช้ระยะเวลานาน เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ ตรวจสอบ ผลักดัน และติดตามผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแต่ละกรณีปัญหาเป็นผู้แก้ไข ซึ่ง กระบวนการดำเนินการวิเคราะห์กรณีปัญหาแต่ละปัญหานั้นบางกรณีต้องอาศัยความรู้เฉพาะ ทาง ดังนั้นการตรวจสอบและผลักดันให้แก้ไขจึงอาจไม่ทันท่วงที แต่หากมีหน่วยงานหลักเป็น เจ้าภาพในการแก้ไขปัญหาจะทำให้การดำเนินการเป็นไปอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

แนวทางแก้ไขปัญหา

1) ทบทวนนโยบายและทิศทางการใช้ทรัพยากรแร่ให้เกิดความยั่งยืน โดยเปิดโอกาส ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางพัฒนาทรัพยากรในท้องถิ่นของตน รวมทั้ง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทำความเข้าใจในการพัฒนากับชุมชน เพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง

รวมถึงการส่งเสริม หรือกำหนดมาตรการอื่น ๆ เพื่อชะลอการใช้ทรัพยากรแร่ให้ยาวนาน โดยใช้
อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

2) ให้มีคณะกรรมการเฉพาะในการแก้ไขปัญหาในแต่ละกรณี เนื่องจากในการแก้ไข
ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานจึงขาดความเป็นเอกภาพ ต้องใช้เวลานาน
ในการแก้ไขปัญหาเพราะเป็นการประสานงานขอความร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งจากสังกัด
เดียวกัน หรือ ต่างสังกัด

3) นาฎหมายที่มีอยู่มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านการฟื้นฟูพื้นที่
ภายหลังทำเหมืองแล้ว ตามมาตรา 68 ของ พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 ซึ่งกำหนดให้ให้ผู้ถือ
ประทานบัตรฟื้นฟูสภาพพื้นที่การทำเหมืองตามแผนการฟื้นฟู การพัฒนา การใช้ประโยชน์ และ
การเฝ้าระวัง ผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในระหว่างที่มีการทำ
เหมืองและหลังจากปิดเหมือง ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการแร่ พร้อมทั้งวาง
หลักประกันการฟื้นฟูสภาพพื้นที่การทำเหมืองและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการทำเหมือง
ตามที่คณะกรรมการแร่กำหนด และในกรณีการทำเหมืองประเภทที่ 2 และประเภทที่ 3 ต้อง
จัดทำประกันภัยความรับผิดชอบต่อชีวิตร่างกาย ทรัพย์สินของบุคคลภายนอกตามวงเงินที่
คณะกรรมการแร่กำหนดด้วย ทั้งนี้ ในกรณีที่สภาพสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป ผู้ออกประทาน
บัตรมีอำนาจกำหนดให้มีการปรับปรุง แผนการฟื้นฟู การพัฒนา การใช้ประโยชน์ และการเฝ้า
ระวังผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของ ประชาชน และปรับปรุงการวาง
หลักประกันให้สอดคล้องกับแผนที่มีการปรับปรุงใหม่ได้ หรือการบังคับให้ผู้ก่อให้เกิดมลพิษเป็น
ผู้จ่าย ตามมาตรา 96 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.
2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษที่ก่อให้เกิด
ความเสียหาย หรือเป็นแหล่งกำเนิดของการรั่วไหลหรือแพร่กระจายของมลพิษอันเป็นเหตุให้
ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย สุขภาพอนามัย หรือทรัพย์สินของผู้นั้นด้วยประการใด ๆ ผู้
นั้นมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายเพื่อการนั้น 1 ไม่ว่าจะความเสียหายจะเกิดขึ้นจากการ
กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ

4) หน่วยงานรับผิดชอบหลักอย่าง กพร. ควรจะดำเนินการตรวจสอบการประกอบกา
รเหมืองแร่อย่างจริงจัง ทั้งในเรื่องการทำตามมาตรการลดและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
และมาตรการฟื้นฟูพื้นที่ภายหลังการทำเหมือง ซึ่งควรมีการดำเนินการเอาผิดกับผู้ประกอบการ
ที่มีได้พื้นที่ในกรณีที่หมดอายุประทานบัตรแล้ว

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การศึกษาการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานคณะกรรมการการอุตสาหกรรม” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย และนโยบายของการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในต่างประเทศ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่สามารถรองรับการดำเนินงานการพิจารณาประชุมของคณะกรรมการการอุตสาหกรรม โดยผู้ศึกษาใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลักซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การเดินทางศึกษาดูงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง และศึกษาแนวคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อรับฟังการวิพากษ์และให้การศึกษาที่มีข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จึงสามารถสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การแก้ไขฟื้นฟูห้วยคลิตี้ในระยะแรกถูกตั้งคำถามถึงประสิทธิภาพการทำงานของภาครัฐที่มีแนวโน้มไม่สำเร็จตามเป้าหมาย ที่เนื่องจากโครงการระยะที่ 1 มีจุดบกพร่อง ไม่มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดว่าจ้าง และยังมีตะกั่วที่ปนเปื้อนในลำห้วยจะทำให้ชุมชนคลิตี้มีความปลอดภัยอย่างแท้จริง ระหว่างที่กรมควบคุมมลพิษกำลังดำเนินการตรวจรับงาน และร่างกรอบการทำงานในโครงการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ ระยะที่ 2 กลับพบว่าภาคประชาชนขอให้มีการชะลอการจ่ายเงินงวดสุดท้ายตามสัญญาโครงการระยะที่ 1 และการดำเนินการโครงการระยะที่ 2 เพื่อจัดการพูดคุยทำความเข้าใจต่อประเด็นปัญหาการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ที่ผ่านมา และทิศทางที่ควรจะเป็นร่วมกัน เพื่อให้มั่นใจว่าจะมีการใช้เงินภาษีไปอย่างคุ้มค่า แก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง และเพื่อให้มั่นใจว่าจะมีการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ให้สะอาดเป็นไปตามค่ามาตรฐาน ที่ทำให้ชาวบ้านคลิตี้สามารถใช้ชีวิตได้ตามวิถีปกติ ปลอดภัย บรรลุตามคำพิพากษา

ภาพสะท้อนจากกรณีศึกษาดังกล่าว ทำให้รัฐบาลไทยต้องตระหนักถึงการจัดการแก้ไขฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น ประการที่หนึ่ง คือ กรณีการหาคนรับผิดชอบหลักในเรื่องดังกล่าวไม่ได้ แม้กระทั่งในปัจจุบันยังไม่มีความชัดเจนที่ผู้ก่อมลพิษ (โรงเต่งแร่) จะรับผิดชอบค่าใช้จ่าย

ที่กรมควบคุมมลพิษ ดำเนินการฟื้นฟูไปแล้ว รัฐบาลในฐานะผู้บริหารประเทศจึงจำเป็นต้องนำเงินที่ได้จากภาษีประชาชนมารับผิดชอบต่อปัญหาที่ประชาชนผู้เสียภาษีเองไม่ได้ก่อ ซึ่งผลการดำเนินคดีควรนำไปสู่การบังคับให้ผู้ก่อมลพิษรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น การปล่อยให้ผู้ประกอบการเป็นผู้ล้มละลายโดยไม่มีการลงโทษทางกฎหมายอาจเป็นการสร้างบรรทัดฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อม ประการที่สอง คือ เรื่องความเป็นเอกภาพของหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบเหมืองคลิตี้ถูกอนุมัติจัดสร้างโดยกระทรวงอุตสาหกรรม แต่พอเกิดปัญหาหน่วยงานที่ต้องมาฟื้นฟูเยียวยา กลับเป็นกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ผ่านกรมควบคุมมลพิษ) และกระทรวงสาธารณสุขก็ต้องออกมาดูแลเรื่องสุขภาพให้ประชาชนในพื้นที่ ประการสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ซึ่งจากกรณีการแก้ไขฟื้นฟูปัญหาสารตะกั่วปนเปื้อนในลำห้วยคลิตี้ระยะแรก นอกจากการเปิดพื้นที่รับฟังความคิดเห็นของชาวบ้าน ก็ยังไม่ได้มีการนำชุดข้อมูลชุมชนมาร่วมพิจารณาในการแก้ไขปัญหา ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ต้องใช้ทรัพยากรน้ำปนเปื้อนสารพิษดำรงชีพ เพราะนโยบายการแก้ไขปัญหาก็ไม่สามารถจัดการได้อย่างแท้จริง

อดีตที่ผ่านมาประเทศไทยมุ่งเน้นในด้านการพัฒนา และการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศชาติ โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น อีกทั้ง การประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการต่อเนื่องยาวนาน การควบคุม กำกับดูแล ไม่มีการออกระเบียบ หรือ กฎหมายที่ชัดเจนในการลงโทษการทำความผิด แม้ประเทศไทยจะมีการปรับปรุงและยกร่างข้อกฎหมายพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 ซึ่งมีการแก้ไขกฎหมายด้านการฟื้นฟูผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการทำเหมืองแร่แล้ว แต่ที่ผ่านมาในปี พ.ศ. 2561 - ปัจจุบัน ยังคงมีการร้องเรียนด้านการออกประทานบัตรเหมืองแร่ และการจัดทำกรับฟังความคิดเห็นในการประกอบกิจการเหมืองแร่ แสดงให้เห็นว่าการดำเนินการภาครัฐบาลไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

การฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศ ผู้ศึกษาได้เสนอแนะแนวทางแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.1 ด้านนโยบายและกฎหมายที่ควบคุมดูแลการฟื้นฟูผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพประชาชน อันเกิดจากการประกอบอุตสาหกรรมเหมืองแร่

ควรแก้ไขรูปแบบการเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามเงื่อนไขการจัดทำรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ให้ระบบการลงทะเบียนผู้เข้าร่วมในเวทีรับฟังความคิดเห็นในหลายรูปแบบ ทั้งการลงชื่อเข้าร่วมที่สถานที่ราชการ จดหมาย และระบบออนไลน์ โดยมีการทำจดหมายแจ้งรายละเอียดแก่ผู้มีส่วนได้เสียที่อยู่ในพื้นที่โครงการเหมืองแร่และประชาชนในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงในระยะห่างรอบโครงการเหมืองแร่ไม่น้อยกว่า 1 กิโลเมตร เช่นเดียวกับ

การจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของชุมชนตามร่างประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดขอบเขตและแนวทางประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ รูปแบบการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนภายหลังจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการให้ความเห็นชอบในรายงานประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำหนดให้นำระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ.2548 มาใช้นั้นมีลักษณะเป็นการทั่วไป จึงควรแก้ไขให้มีการกำหนดรูปแบบการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเป็นการเฉพาะเจาะจง โดยจัดให้มีเวทีสาธารณะในท้องถิ่น โดยควรออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข จำนวนเงินและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการวางประกันความเสี่ยง ซึ่งต้องคำนึงถึงขนาดและวิธีการทำเหมืองที่ต้องประกันความเสี่ยง ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของมนุษย์ และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพื่อกำจัดของเสียจากการแปรรูปตลอดจนควรมีการประเมินความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นจากการทำเหมืองแร่ เพื่อเป็นหลักประกันสำหรับการเยียวยาความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมและบุคคลซึ่งได้รับผลกระทบ รวมทั้งการปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ประกอบกิจการให้กลับสู่สภาพเดิม รวมถึงภาครัฐควรมีการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยในการนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการผลิตและพัฒนาทรัพยากรแร่ การแปรรูปวัตถุดิบ และการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องภายในประเทศ เพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแร่อย่างคุ้มค่า

5.2.2 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

เพื่อนำไปสู่การปรับใช้แนวคิดนี้ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคตได้นั้นควรพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยให้ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา การรับรูปข่าวสาร และการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ นอกจากนี้กระบวนการสื่อสาร หรือการเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่จำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องสร้างความรู้ความเข้าใจว่าทรัพยากรแร่ชาติเป็นสิ่งล้ำค่าที่ใช้แล้วหมดไป ประชาชนซึ่งมีฐานะเป็นเจ้าของทรัพยากรร่วมกันต้องหาแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นในอุตสาหกรรมเหมืองแร่ให้เกิดประสิทธิภาพ และใช้ทรัพยากรแร่ไปอย่างคุ้มค่ามากที่สุด นอกจากนี้ปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังต้องคำนึงถึงผลกระทบทั้งทางตรง และทางอ้อมที่มีต่อชีวิตและสุขภาพของประชาชนด้วย

5.2.3 ด้านหน่วยงานภาครัฐ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1) ควรมีการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแร่ที่จะทำ ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความชัดเจนของนโยบายบริหารจัดการแร่ที่จะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วนและมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์ทรัพยากรแร่อย่างสูงสุด เพื่อมีความชัดเจนในการกำหนดพื้นที่พัฒนาแหล่งแร่ พื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่สงวนหวงห้าม

โดยพิจารณาจากปริมาณสำรองแร่ อุปสงค์ อุปทาน ราคาจำหน่ายแร่ เทคโนโลยี และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) ให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งรัดการฝึกอบรมหรือเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและประสบการณ์ต่าง ๆ ด้านการฟื้นฟูผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมหลังเลิกประกอบกิจการ การบริการ การบริหารงาน การเสริมสร้างทักษะ และวิธีการแก้ไขปัญหา ชัดชัดแย้งกับชุมชนในพื้นที่

3) ให้นำหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจัดหา เครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องด้านเทคโนโลยี ตลอดจนนำนวัตกรรมสมัยใหม่เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและบริการประชาชนหรือผู้ประกอบการให้เกิดความพึงพอใจ และรัฐได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด

4) ให้นำหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจัดหาบุคคลภายนอกหรือเอกชน ในการรับมอบหมายงานบางส่วนของส่วนราชการไปปฏิบัติแทน (Outsource) เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน และผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและมีความถูกต้องแม่นยำ

5) เสนอให้นำหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดทำเขตแหล่งแร่ เพื่อการทำเหมืองแร่ ควรให้ความสำคัญในการจัดทำรายงานการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) ก่อนการพิจารณากำหนดพื้นที่เขตแหล่งแร่ เพื่อการทำเหมืองสำหรับโครงการทำเหมืองขนาดใหญ่ ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย แผน หรือแผนงาน การมีส่วนร่วมและการบูรณาการด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม พร้อมทั้งนำผลการประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปใช้ในการวางแผนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

หนังสือ

กองพัฒนานักกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2562). **รวมบทบัญญัติและเอกสารเกี่ยวกับ**

พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย

พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

เกื้อเมธา ฤกษ์พรพิพัฒน์. (2550). **คลิติ์ : สายน้ำ ชุมชน และพืชตะกั่ว**. กรุงเทพฯ : กลุ่มศึกษาและรณรงค์มลภาวะอุตสาหกรรม.

ดรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล. (2551). **นิติธรรมชาติ : ความเรียงและบทสัมภาษณ์ว่าด้วยคดีสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ : โครงการนิติธรรมสิ่งแวดล้อม.

ธวัช จาปะเกษตร์. (2537). **แร่กับการพัฒนาประเทศ**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรสถาบันราชอาณาจักร.

พรชัย ธรณธรรม. (2538). **แนวความคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ 19 เรื่องที่ 1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร.

ไพจิตร สวัสดิสาร. (2544). **ระเบียบวิธีวิจัยทางกฎหมาย Legal Research Methodology**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2561). **ศาสตร์ว่าด้วยการวิจัยอนาคตการณ์ I Future research science : I**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา กรุงเทพมหานคร.

เสริมพล รัตสุข. (2553). **แนวทางการวางแผนและการจัดการโครงการวิจัย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

วารสาร

ชนภณ นิธิเชาวกุล. (2565). การวิเคราะห์ SWOT Analysis กับ สถิติ SWOT Analysis with statistics. **วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย**, ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2565), หน้า 1 – 13.

Matten D, & Moon J. (2004). Corporate social responsibility. **Journal of business ethics**, 54 (4), (2004), Page 323 – 337.

รายงานของหน่วยงาน

คณะกรรมการนโยบายการบริหารจัดการแร่แห่งชาติ. (2563). **แผนแม่บทการบริหารจัดการแร่ พ.ศ. 2560 – 2564**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการแร่แห่งชาติ

คณะกรรมการนโยบายการบริหารจัดการแร่แห่งชาติ. (2563). **ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแร่ 20 ปี**

(พ.ศ. 2561 – 2580). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการแร่แห่งชาติ.

คณะกรรมการการสาธารณสุข วุฒิสภา. (2546). **รายงานผลงานของคณะกรรมการการสาธารณสุข วุฒิสภา สิงหาคม 2543 - สิงหาคม 2546**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการ วุฒิสภา.

สภาผู้แทนราษฎร. (2563). **รายงานผลการพิจารณาของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแก้ไขปัญหาการออกประทานบัตรเหมืองแร่และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่**.

ชุดที่ 25 ปีที่ 2 ครั้งที่ 19, สมัยสามัญประจำปีครั้งที่หนึ่ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.

วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัยและเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุพัทธมน ชื่นจิต. (2556). รายงานวิจัยเรื่อง ปัญหาความรับผิดชอบเพื่อความเสียหายจากการทำเหมืองแร่ใต้ดิน. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

แนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดย พรวิวัฒน์ กีกก้อง. (2562). กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์วิทยาลัยอาชีวศึกษาพิษณุโลก. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/TpEaJ>.

Mining in Indonesia Investment and Taxation Guide 2022 – 12th Edition. (2022). สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2565, by <https://www.pwc.com/id/en/energy-utilities-mining/assets/mining/mining-guide-2022>.

Mining Laws and Regulations Indonesia 2023. (20 September 2022). สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2565, by <https://iclg.com/practice-areas/mining-laws-and-regulations/indonesia>.

Republic of Philippines Statistics Authority. Philippines Class A Nickel, Copper, Chromite and Gold Resources Valued at PhP 296.28 Billion in 2020. Republic of Philippines Statistics Authority 2021-300, (29 July 2021). สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2566, <https://psa.gov.ph/environment/peenra/releases/164871>

ราชกิจจานุเบกษา

“ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร 2562” (29 สิงหาคม 2562). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนพิเศษ 216 ง, น 31, น 42.

“ประกาศสภาผู้แทนราษฎร เรื่อง ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแก้ไขปัญหาการออกประทานบัตรเหมืองแร่และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่” (14 สิงหาคม 2563). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 137 ตอนพิเศษ 186 ง.

“พระราชบัญญัติแร่ พุทธศักราช 2510” (26 ธันวาคม 2510). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 84/ตอนที่ 129/ฉบับพิเศษ.

“พระราชบัญญัติแร่ พุทธศักราช 2560” (2 มีนาคม 2560). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 134 ตอน 26 ก.

“พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติพ.ศ. 2535” (29 มีนาคม 2535). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 109 ตอนที่ 37

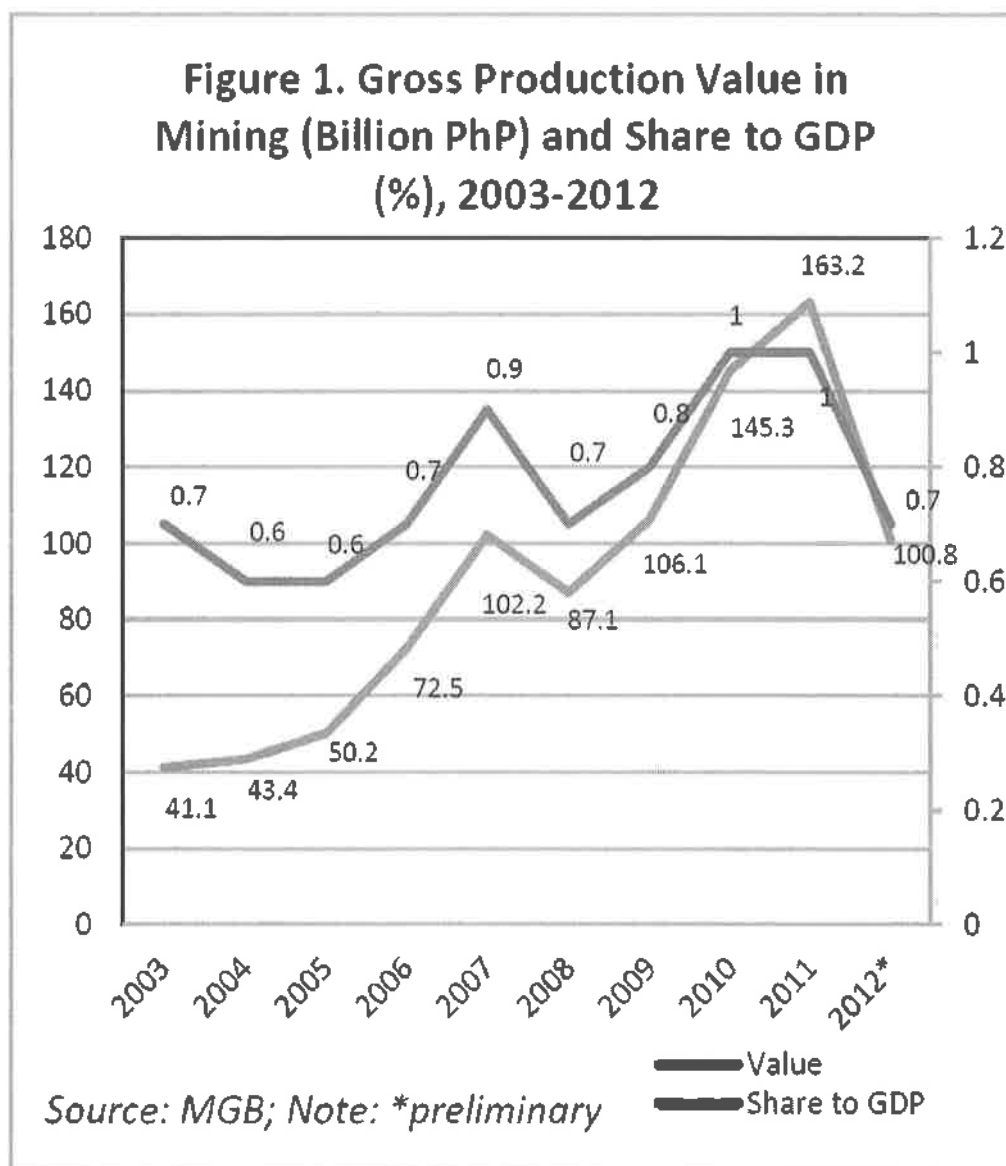
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก มูลค่าผลิตภัณฑ์รวม (พินล้าน PHP) และส่วนร้อยละแบ่งรายได้ต่อหัว (GDP)
ค.ศ. 2003 – 2012

ภาคผนวก ข สัดส่วนร้อยละการส่งออกเหมืองแร่ของประเทศฟิลิปปินส์ในปี ค.ศ. 2003 -
2012

ภาคผนวก ค แผนภูมิการวิเคราะห์สวอต

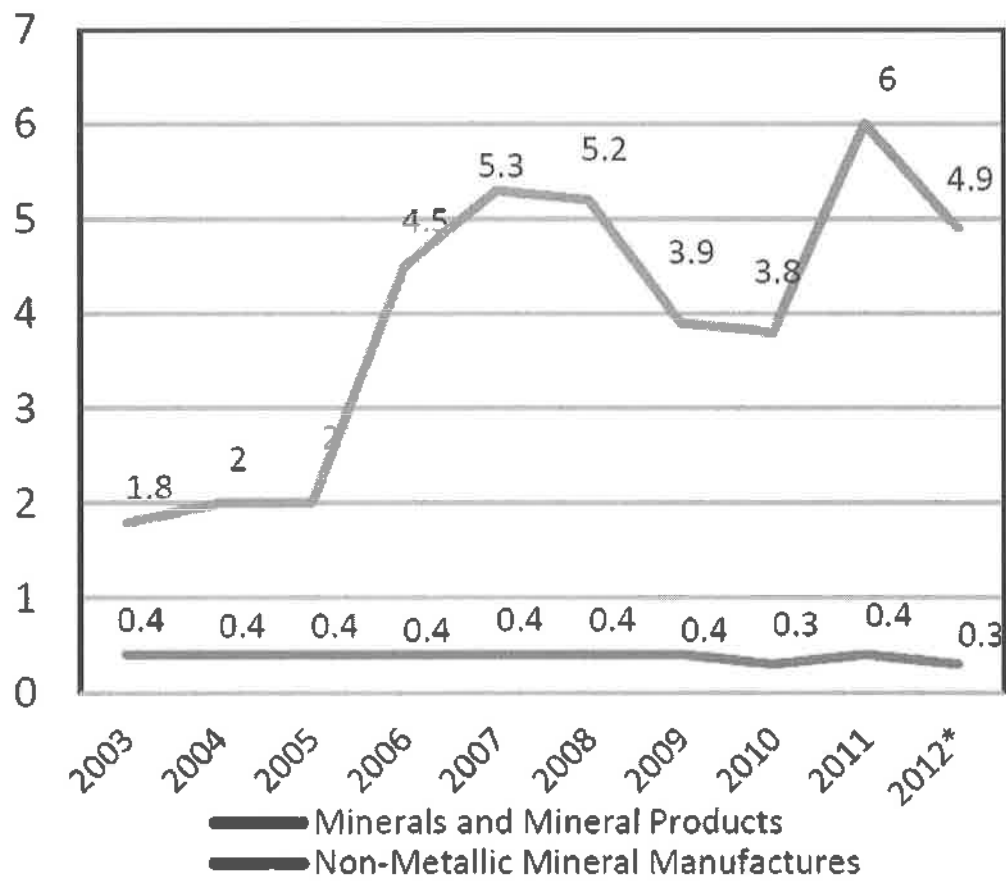
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ก มูลค่าผลิตภัณฑ์แร่รวม (พันล้าน PHP) และส่วนร้อยละแบ่งรายได้ต่อหัว (GDP)

ค.ศ. 2003 – 2012

Figure 2. Mining Contribution to Total Exports (%), 2003-2012

Source: MGB; Note: *preliminary

ภาคผนวก ข สัดส่วนร้อยละการส่งออกเหมืองแร่ของประเทศฟิลิปปินส์ในปี ค.ศ. 2003 - 2012

		สภาพการณ์ ที่เป็นประโยชน์	สภาพการณ์ ที่เป็นอันตราย
สภาพการณ์ ภายใน		จุดแข็ง	จุดอ่อน
สภาพการณ์ ภายนอก		โอกาส	อุปสรรค

ภาคผนวก ค แผนภูมิการวิเคราะห์สวอต

แบบสัมภาษณ์

การศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการ
อุตสาหกรรมเหมืองแร่ : กรณีศึกษาพื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้จัดทำขึ้นเพื่อการวิจัยตามหลักสูตรการพัฒนานักบริหารระดับสูงสำหรับข้าราชการรัฐสภาสามัญรุ่นที่ 14 เกี่ยวกับการศึกษาแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ : กรณีศึกษาพื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี

ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์นี้จะนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด การฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการเหมืองแร่ตะกั่ว ลำห้วยคลิตี้ จังหวัดกาญจนบุรี เปรียบเทียบกฎหมาย และนโยบายของการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในต่างประเทศ แสวงหาแนวทางในการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ สำหรับสนับสนุนภารกิจคณะกรรมการการอุตสาหกรรมและขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือไว้ ณ ที่นี้ด้วย

คำถามในการสัมภาษณ์

1. ท่านมีความคิดเห็นต่อแนวทางนโยบายแนวทางการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของประเทศไทยในปัจจุบันอย่างไร เพราะเหตุใด

2. ท่านมีความคิดเห็นต่อสถานการณ์ในการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ณ พื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี อย่างไรในปัจจุบัน เพราะเหตุใด

3. ท่านมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการฟื้นฟูเมืองแร่ ณ พื้นที่ลำห้วยคลิตี้ กาญจนบุรี ของกรมควบคุมมลพิษ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภาครัฐอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

4. ท่านมีความคิดเห็นต่อการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในต่างประเทศ เช่น ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย เป็นต้น

.....

.....

5. ท่านมีข้อเสนอแนะต่อการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของประเทศไทยอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

6. ท่านมีข้อเสนอแนะต่อการฟื้นฟูพื้นที่หลังจากการเลิกประกอบกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ของประเทศไทยอย่างไร เพราะเหตุใด

.....

.....

7. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ/สกุล ตำแหน่ง

ระดับการศึกษา อายุ

วัน/เดือน/ปี เวลา ที่ให้สัมภาษณ์

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ - สกุล	นางสาวมิรา ผาติยาวงศ์
ตำแหน่งปัจจุบัน	วิทยากรชำนาญการพิเศษ
คุณวุฒิการศึกษา	บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร
ชื่อหน่วยงาน	สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
สถานที่ติดต่อ	กลุ่มงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักกรรมการ 1
	สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
หมายเลขโทรศัพท์	มือถือ 0909 – 389 - 565 ที่ทำงาน 02 242 5900 ต่อ 6220 – 1
อีเมลล์	miranarak@gmail.com